

Före mordet – släktingar ville lösa konflikten i romsk rättegång

Två unga män misstänks ha mördat sin mamma och skadat mannen hon var med – genom att avsiktligt köra på dem. Brottet kan vara hedersrelaterat och har föregåtts av såväl hot mot kvinnan som krav på en romsk rättegång. En anhörig berättar för GP att hen länge varit orolig för sin mördade släkting: – Men jag hade aldrig trott att pojkarna skulle ta på sig den här rollen.

Förra veckans mord och mordförsök på Långströmsgatan har skakat Sverige. Inte nog med att en kvinna bragts om livet och hennes nya man skadats allvarligt – strax efteråt verkar kvinnans söner erkänna brottet.

”När någon horar så sätter vi dem i graven, en hora till mamma då händer sådant”, säger en av dem i en video som direktsändes på sociala medier efter dådet.

Den mördade kvinnan hade länge känt sig hotad, säger en anhörig till GP. Personen har också varit orolig för henne.

– Men jag hade aldrig trott att pojkarna skulle ta på sig den här rollen.

Ett av huvudspåren i utredningen är att det rör sig som ett hedersrelaterat brott. Enligt den anhörige accepterade exmannen och hans familj inte kvinnans nya relation och ansåg att hon var otrogen.

Att den nye mannen syntes i bakgrunden på en video som kvinnan sände på Facebook ska ha varit droppen.

Enligt uppgift till GP ville flera släktingar hålla en så kallad romani kris, en romsk rättegång, om konflikten. Det säger också den mördade kvinnans mamma i en livevideo på Facebook.

– Min dotter är död och mina barnbarn är nu utan sin mamma. Jag känner sorg och besvikelse över att ingen gjorde någonting. Vi ville ha en kris men ingen ville ställa upp på det.

Detta blev enligt anhöriga som GP pratat med en minerad fråga som trappade upp motsättningarna.

Kris är ett traditionellt sätt att lösa konflikter som vissa romer använder. Relationsfrågor är vanliga och utgången kan vara böter eller utfrysning.

En anhörig till kvinnans nye man menar att krissystemet är förlegat. Hen tror också att det sjunger på sista versen.

– Det är den äldre generationen som använder sig av kris. Yngre tycker inte det är ett bra system.

Enligt uppgifter till GP så genomfördes krisen inte som planerat eftersom den nye mannens släkt inte ville medverka. De menade att mannen är vuxen och får ta ansvar för sig själv.

Tror du tragedin hade kunnat undvikas om man hållit en kris?

– Kanske hade det lugnat ner sig om någon fått betala böter. Men

Efter dådet har blommor lagts på Långströmsgatan till minne av den döda kvinnan. Händelsen föregicks av hot på sociala medier och krav på en så kallad romani kris.

BILD: JOSEFINE STENERSEN

”
Min dotter är död och mina barnbarn är nu utan sin mamma. Jag känner sorg och besvikelse över att ingen gjorde någonting. Vi ville ha en kris men ingen ville ställa upp på det.

Systemet med romani kris bygger på ett hedersförtryck, menar Britt-Inger Hedström Lundqvist, etnolog och ansvarig utgivare för det romska nätmagasinet Dikko.

BILD: ANDERS BOSTRÖM

samtidigt ska det inte behövas. Om någon blir kär och vill skilja sig har de all rätt i världen att göra det, säger den anhörige.

– Egentligen handlar det inte om kvinnan, utan om männens egon. ”Min fru har lämnat mig för en annan man.”

Hen uttrycker sympatier för alla inblandade.

– Mest går mina tankar till de som förlorat en dotter och en mamma, säger hen.

Romani kris fungerade tidigare som ett sätt att skipa rättvisa eller lösa konflikter eftersom romer stod utanför samhället.

– Det är ett parallellt rättssystem när man inte haft tillgång till eller

kunnat nyttja det rättssystem som finns i Sverige, säger Maria Bogeblad, politisk kandidat för Vänsterpartiet i regionen.

Hon tillhör resandefolket, en del av den nationella minoriteten romer, och har bland annat varit utvecklingsledare för Romano Center i Väst. Hon är nu invald i Regeringskansliets romska referensgrupp där hon lyft problematiken med romani kris.

– Jag försöker förhindra den typen av rättegångar. Man kan inte ha två parallella system där man kan bli dömd i den ena och friad i den andra och där det ena dessutom är rättsosäkert.

Enligt Maria Bogeblad kan bakgrunden till en romsk rättegång,

samt påföljden, bero på vilken grupp det handlar om.

– Många rättegångar är ju baserade på moral och etik men också det goda anseendet, det man även kallar heder och hur man ska upprätthålla den. Men det kan också vara att man gjort en oförrätt och måste böta för den oförrätten.

– Jag har i min kontakt med romska grupper fått erfara att det parallella rättssystemet brukas, och att det kan gå illa för dem som blir offer, men inte så illa att man blir mördad, säger Maria Bogeblad.

Britt-Inger Hedström Lundqvist tillhör också resandefolket, är etnolog och ansvarig utgivare för den romska nättidskriften Dikko. Hon anser att systemet med kris är en typ av hedersförtryck.

– När grupper stiftar egna lagar är vi farligt ute. Då får vi samhällen i samhället och risken är att de starka i gruppen tar över och styr efter sina moraliska värderingar, säger hon.

Britt-Inger Hedström Lundqvist tycker att mer behöver göras för att undvika den här typen av egna rättsprocesser.

– Myndigheterna måste ge alternativ. Det gäller att stötta de verksamheter som faktiskt försöker göra något åt det här, så att man inte behöver vända sig till de här hopsnickrade domstolarna som finns.

Anhöriga i konflikten som GP pratat med understryker att utgången i en kris aldrig är ett fysiskt straff. De håller med om att det finns en hedersproblematik inom delar av det romska samhället, men

säger att den här tragedin är något helt annat.

– Okej att deras mamma skämt ut dem, men de kunde väl ha sagt att de inte ville ha kontakt med henne och sedan gått åt olika håll. Eller i värsta fall skrämt upp mannen lite. Men att sätta sig i en bil och mördra någon... Jag är chockad och har aldrig hört talas om något liknande, säger en släkting.

Flera anhöriga säger att socialtjänsten och andra myndigheter inte tar larm om hedersförtryck bland romer på allvar.

– Absolut, 110 procent. Jag vet många kvinnor som har sökt hjälp med att komma bort från en våldsam man som missbrukar, som inte får det stöd de behöver utan i stället blir utredda själva, säger en av dem.

Liksom flera andra oroar hen sig för vad som kommer att hända härnäst.

– Jag hoppas det inte blir mer konflikter nu, den här tragedin är mer än tillräcklig. Nu är det dags för oss att prata om vad som är fel med hederstankarna och romani kris. Samhället måste hjälpa oss att informera romer om att vi inte behöver krissystemet, vi har samma rättigheter som alla andra att få hjälp av myndigheter om vi har problem.

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Va?
Experier på hörsel.

- ✓ Formgjutna hörselöskor
- ✓ Hörseltest
- ✓ Hörselapparater
- ✓ Inga väntetider

031-14 28 20

LinnéHörsel

Info@linnehorsel.se, www.linnehorsel.se, Livsgatan 44, Mölndal

**PÅVERKA
FRAMTIDEN**

BLI LÄRARE
SÖK SENAST 17 OKTOBER

GU.SE/STUDERA

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

Nyheter

Brott

Mördade kvinnans ex tvingas byta anstalt

Parets gemensamma söner misstänks ha kört ihjäl mamman – eftersom hon träffat en ny partner medan deras far sitter i fängelse. Nu tvingas pappan byta anstalt för att skyddas från hämndaktioner. Handlingar i det uppmärksammade fallet visar också att mamman inte ville besöka sin ex-make i fängelset.

I häktet på Skånegatan sitter just nu två unga bröder inlåsta. De är misstänkta för att ha kört ihjäl sin mamma och vid samma tillfälle allvarligt skadat hennes nya partner.

Även pojkaras farföräldrar sitter häktade. De misstänks för grovt skyddande av brottsling efter att, enligt åklagaren, ha hjälpt barnbarnen efter mordet. Farfadern är även häktad för grova hot.

Pojkaras pappa – farföräldrarnas son och kvinnans ex-make – sitter också han bakom lås och bom. Kring årsskiftet dömdes han till

fängelse i två år och sju månader för penningtvätt, grov försörjning och grovt bedrägeri.

Enligt Kriminalvården kan det inte uteslutas att pappan har med mordet på mamman att göra. De konstaterar också att klass 3-anstalten där pappan placerats inte kan garantera mannens säkerhet "om det eventuellt skulle förekomma några hämndaktioner mot honom". Nyligen beslutade myndigheten därför att flytta honom till en klass 2-anstalt.

Orsaken är enligt kriminalvårdschef Pauline Hagberg att nära anhöriga till mannen är misstänkta för allvarliga brott, som enligt åklagaren förmodligen är hedersrelaterade.

– Då behöver vi se över en förflyttning, dels för att skydda honom men också för att säkerställa att förundersökningen kan fortskrida ostört, säger hon.

Klass 3-anstalter har varken murar eller staket. Övervakningen av de intagna sker i

Blommor placerades ut på den plats där mamman och hennes nya partner blev påkörda. ARKIVBILD: ADAM IHSE

stället med hjälp av fotboja.

Beslutet att flytta mannen grundar sig inte i önskemål från vare sig åklagare eller polis, utan på kriminalvårdens egen bedömning. Pauline Hagberg vill dock inte kommentera hur de insåg att mannen borde flyttas.

– När vi upptäcker omständigheter kopplat till en placerad klient gör vi en förnyad riskbedömning och tittar på om han är placerad i rätt säkerhetsklass.

Även den ihjälkörda fembarnsmamman blev hotad innan mordet. Enligt vad GP erfar finns det också en hotbild mot hennes nya partner, som alltså

skadades vid samma tillfälle.

Kammaråklagare Hediye Kurt leder förundersökningen om ihjälkörningen av mamman, men hon vill inte prata om förflyttningen av kvinnans ex-make.

– Jag väljer att inte kommentera det.

Varför vill du inte det?

– Det vill jag inte säga någonting om.

I våras fick den fängslade mannen tillstånd att ringa den nu mördade mamman. Kriminalvården godkände också besök från henne – under bevakning.

Men i juni begärde mamman att tillståndet skulle dras tillbaka.

– Sådant kan bero på olika skäl. Antingen är relationen avslutad, eller så finns det andra skäl till att man inte vill ha kontakt med den frihetsberövade, säger kriminalvårdschef Pauline Hagberg.

**Mia Pettersson,
Sofia Boo
Nana Eshelman Håkansson**
nyhetsred@gp.se

FRIA HEMBESÖK

Perfekt tillfälle för dig som funderar på att investera i en luftvärmepump

Luftvärmepumpar från: **9.995:-**
Alltid med 5 års garanti!

Fördelar med en luftvärmepump:

- Du sparar pengar genom att få en lägre elräkning. (Upp till 50% lägre uppvärmningskostnad om du har direktverkande el)
- Värme på vintern och aircondition på sommaren.
- Bättre inomhusklimat med luftrening.
- En låg investeringskostnad jämfört med andra uppvärmningsalternativ.

Kontakta någon av våra butiker för att boka upp ett kostnadsfritt hembesök, helt utan köptvång.

Vi säljer marknadens ledande varumärken

F Fuji Electric **Panasonic**

CANVAC **DAIKIN**

För att ta del av erbjudandet kontakter ni oss senast 31/8 i butik eller via telefon. Hembesök gäller inom 4 mil från närmsta butik, ej Gbg södra skärgård. Öppettider vard: 09-18, lör: 10-15, sön: 11-15

Källered
Bangårdsvägen 37
031-795 16 40

Torslanda
Postflyget 13
031-795 00 08

Frölunda
Kontrabasgatan 12
031-709 00 30

Backaplan
Ångpannegatan 2
031-23 23 46

Sävedalen
Göteborgsvägen 84
031-26 14 48

Kungälv
Rollsbövägen 30
0303-25 29 00

elON
Friggahuset

BILD: AMAZON STUDIOS VIA AP

KULTUR

Påkostat magplask – men nya "Sagan om Ringen" kan komma att växa

Tv-serie: Världens dyraste tv-serie är inte världens bästa – rätt långt ifrån faktiskt. GP:s recensent tittar på "Sagan om Ringen: Maktens ringar" och undrar hur tusan miljardserien de kunde hamna så snett. "Efter att själv ha sett de två första avsnitten känner jag bara att serien kan vara världens mest påkostade magplask", skriver Jan Andersson, som hoppas på bättring. Sidan 44

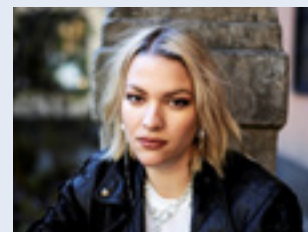
Personligt och modigt av Jonas Lundqvist

Musik: Jonas Lundqvists sjätte album "Den okända floden" är hans klart starkaste och mest jämna hittills. Han lyckas vara personlig utan att bli privat. I sanning imponerande, skriver GP:s Jan Andersson. Sidan 42

Styrke, Bishat och Beverly Kills på veckans spellista

Musik: GP:s Johan Lindqvist guidar dig in i musikhelgen med en rykande färsk spellista, och tipsar om allt från postpunk-indie och 031-elektronika till en sprakande liveupptagning från 1981 med Kris Kristofferson. Sidan 43

ARKIVBILDER: JESSICA SEGERBERG, NILS PETER NILSSON

Ihjälkörda kvinnan blev uppmanad att ta sitt liv

Nyheter: Den kvinna som i slutet av juli blev ihjälkörd på Hisingen, blev innan dådet uppmanad att ta sitt eget liv. Det är kvinnans före detta svärföräldrar som i en video på

facebook talar direkt till kvinnan: – Förstår du din hora, förstår du vad du har gjort? Nu blir du utan barnen, förstår du detta? säger den före detta svärmodern.

Senare i videon uppmanar den före detta svärfadern kvinnan att fylla sina byxfickor med stenar och slänga sig från Älvsborgsbron. Den ihjälkörda kvinnans nye man

uppmanas i samma video att gräva och beställa sin gravsten. – Du kommer inte överleva, säger svärmodern till kvinnans nya man. Sidan 6

Regionvalet kan påverka priset på bussbiljetten

Nyheter: I regionvalet om en dryg vecka finns både partier som siktar mot en avgiftsfri kollektivtrafik och partier som vill höja avgiften för biljetter. Sidan 8

Rekordmånga kunder klagar på elbolagen

Ekonomi: Skenande elpriser har gjort att vissa elbolag helt enkelt bryter redan ingångna kundavtal. Nu märks ett ökat missnöje bland dem som kommit i kläm. Sidan 22

BILD: NILS PETER NILSSON

Vårdpersonal vänder sig direkt till väljarna

Nyheter: Vården lyfts ofta fram som en viktig valfråga. Ändå vet många inte att det är i regionvalet man påverkar hur sjukvården styrs. Stockholms sjukvårdsuppror med läkaren Akil Awad i spetsen, gör nu ett sista försök att nå fram till väljarna. Sidan 10

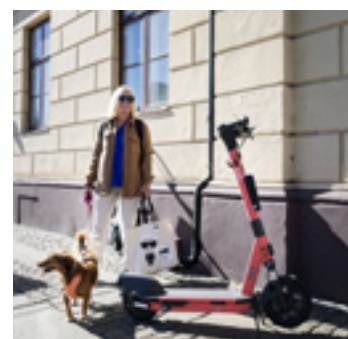

BILD: FILIP POWIDZKI CASSERBLAD

Åsikterna går isär om reglerna för elsparkcyklar

Nyheter: Nu gäller nya regler för elsparkcyklar. Bland annat får man nu inte längre köra dem på gångbanor, ett beslut som möts av både ris och ros. Sidan 16

7 388111 003503

Fastighetsmäklare Bjurfors

WALL OF ART
FÅ PRESENTKORT
(VÄRDE 450 KR)

Vi värderar kunskap, trygghet och din bostad.

Boka ett kostnadsfritt värderingsmöte på bjurfors.se/hosterbjudande och få ett presentkort från Wall of Art.

BJURFORS

Nyheter

Brott

Enligt åklagaren Hediye Kurt finns det flera filmer från sociala medier med stort bevisvärde i målet.

ARKIVBILD: ADAM IHSE

Före mordet: Par uppmanade kvinna att ta sitt eget liv

”Fyll dina fickor med stenar och släng dig själv från Älvsborgsbron.” I filmklippet uppmanar det äldre paret sin före detta svärdotter att ta sitt eget liv – och hennes nye man att beställa sin gravsten. 19 dagar senare misstänks deras barnbarn ha kört ihjäl sin mamma och samtidigt skadat mannen. Enligt åklagaren är videor som publicerats på sociala medier innan det misstänkta mordet viktigt bevisning.

Två bröder är häktade misstänkta för att i slutet av juli ha kört ihjäl sin mamma och försökt köra ihjäl hennes partner. Enligt åklagaren Hediye Kurt kan det finnas ett hederomotiv bakom brottet.

Pojkarnas farföräldrar är häktade för grovt skyddande av brottsling. Farfadern är också misstänkt för olaga hot som enligt häktningsbegäran ska ha begåtts månaden före mordet. Vem de olaga hoten ska vara riktade mot är inte känt, men i en video som GP tagit del av säger farföräldrarna att den nye mannen kommer att dö. Farmodern sitter och röker vid köksbordet som är täckt av en rutig, brunaktig duk.

Hon tittar in i kameran. Filmen livesänds på Facebook och kommentarer från de som följer sändningen kommer in i realtid. Hon inleder med att säga att videon är riktad till hennes före detta svärdotter, men hon bjuder också in andra till att lyssna.

– Vi ska diskutera viktig information. Detta har att göra med (f.d. svärdottern).

Hon uppmanar de som tittar att dela sändningen så att så många som möjligt kan följa den. Även den nye mannens familj.

– Kanske hon göms hos (ny partner)s familj, säger hon.

Videon delas av flera personer och många trycker på like. Farföräldrarna säger att de inte vet var deras före detta svärdotter är och uppmanar den nye mannens familj att leta upp henne. Hon ska lämnas tillbaka till sin familj. Den nye mannens familj ska ta ansvar för den nya relationen.

– Hämta vår svärdotter. (släkting till nye mannen) ska hitta henne och hämta hem henne och sätta henne på plats.

Sedan riktar sig kvinnan återigen direkt till sin före detta svärdotter med namn.

– Förstår du din hora, förstår du vad du har gjort? Nu blir du utan barnen, förstår du detta? Du har gjort värsta problemet. Din hora, hora. Du satte oss i stort bekymmer och skam.

Hon riktar sig även direkt till den nye mannen med namn.

– Du kommer inte överleva. Du kan redan nu gräva och beställa din gravsten, säger hon.

Direkt efteråt, hörs de nu misstänkta brödernas farfar. Han står bakom kameran och syns inte, men videon sänds från hans konto på Facebook och hans namn finns i kommentarsfältet.

– Jag måste döda han. Jag ska ta en kniv och skära av halsen på dem. Jag ska inte skjuta honom. Han ska lida med en kniv. Han ska känna kniven medan den går in i halsen, säger han.

Vid ett annat tillfälle uppmanar han sin före detta svärdotter att ta sitt eget liv.

– Det finns en stor bro här i Hisingen, Älvsborgsbron. Du går ändå runt med byxor på dig, så fyll dem med stenar i dina fickor och kasta ned dig själv från bron så underlättar du för oss med allting. Eller sätt ett stor rep runt halsen och kasta

dig i den där vattnet som är 60 meter och sedan är det över. Ingen får något straff eller liknande för du tog ditt egna liv och då har du tagit med dig allt skit.

Farföräldrarna uttrycker både ilska men också sorg. De pratar om att det nya förhållandet har lett till att de har kommit i konflikt med en annan familj och att kvinnan valt bort sina egna barn för att vara med den nye mannen. De uppmanar henne att ge sig tillkännan.

Men plötslig dyker en kommentar upp från ett av de nu misstänkta barnbarnen i kommentarsfältet. Han ber dem sluta livesända. Då blir farfar märkbart upprörd.

– Vilken idiot som ska ”skola mig”? Gå leta rätt på din mamma din jävla idiot. Förstår du det din efterblivna jävel, skriker han.

Den äldre kvinnan försöker lugna honom.

– Det räcker vi stänger av liveen nu. Vi slutar, säger hon.

Sedan avslutas den nästan 20 minuter långa livesändningen.

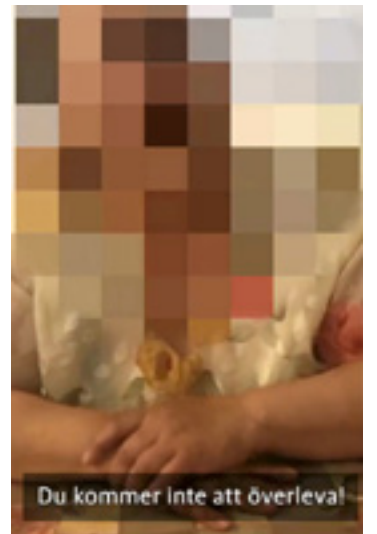
Videon är en av många på sociala medier som tar upp kvinnans nya relation. Hon sände själv videor där hon försvarade sitt val, men där hon fick ta emot hot och hat, något som GP tidigare har rapporterat.

Åklagare Hediye Kurt vill inte kommentera vilken roll det aktuella klippet har i utredningen. Hon konstaterar dock att det generellt i målet finns flera filmer från sociala medier som har stort bevisvärde.

– Vi har ett enormt material, säger Hediye Kurt.

Farfaderns advokat David BarDavid kan inte säga huruvida de olaga hot som hans klient är misstänkt för ska ha framförts på film.

– Det jag kan säga är att min klient i vart fall förnekar de brott han häktats för.

GPTV

Se klipp från de före detta svärföräldrarnas video på gp.se.

Farmodern är häktad misstänkt för grovt skyddande av brottsling och har tidigare nekat till brott. GP har sökt farmoderns advokat med anledning av filmen, men inte fått något svar.

Även de båda misstänkta bröderna nekar till brott.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nana Eshelman Håkansson
nyheter@gp.se

Nyheter

Brott

Romani kris-möten kan hållas i mötes- och konferenslokaler men också på restauranger.

BILD: JONAS LINDSTEDT

Här avgörs mordoffrets affär i romsk domstol

Mannen hade en affär med den nu mördade fembarnsmamman. Men kvinnan var gift och på filmen från en restaurang i Angered diskuterar en romsk domstol hur mycket hans familj därför ska böta.

– För mig handlar det inte om 150 000, efter vad min bror har gjort. Jag hade gett honom en straffsumma på 500 000 kronor, säger mannens bror.

Den oansenliga restaurangen i Angered är tömd på vanliga gäster och framför fönsterna utmed kortsidan har persiennerna dragits ner.

På de svarta skinnstolarna sitter äldre män – bara män – medan de yngre, samt någon enstaka kvinna, syns i bakgrunden. Männerna runt mötesbordet diskuterar högljutt och emellanåt reser någon sig upp och gestikulerar ilsket. Utöver åhörarna på plats följer många det som händer via en livesändning på Facebook. Sändningen delas i flera romska grupper, även internationella sådana.

På borden står pizzarester jämte fika, ett par läskburkar och en halvfull vodkafaska. Restaurangägaren säger till GP att det var en vanlig bokning, med förbeställda capricciosa till standardpris.

Det som pågår på restaurangen i Angered, en dag i mitten av juli i år, är en så kallad romani kris. I media har kriserna jämförts med ett slags parallellt rättssystem, medan de romer som förespråkar kris ser det som ett sätt att medla i konflikter.

– Jag följer det som blir resultatet

Mötet på restaurangen i Angered sändes live på Facebook. BILD: FACEBOOK

av denna rättegång i dag, säger en av huvudpersonerna i slutplädningen efter flera timmars förhandling.

I centrum för krisen i Angered står fembarnsmamman som mördades på Långströmsgatan ett par veckor senare. Efter en kärleksaffär ansågs den tillfällige partners familj stå i skuld till kvinnans dåvarande makes familj.

Enligt uppgift till GP deltar varken kvinnan eller mannen hon haft en förbindelse med på restaurangen i Angered. Mannen representeras i stället av sin bror och motparten är kvinnans svärfar. Hennes dåvarande make sitter i fängelse, dömd för penningtvätt och grov försörjningsring.

Männerna kring borden – så kallade krisnitori – kommer slutligen fram till att överhuvudet i mannens familj ska betala 150 000 kronor. Boten prutas dock ner med hänvisning till att svärfadern har förolämpat hans släktingar.

– Jag ger dig 120 000 kronor så är det klart, säger brodern och lovar att pengatransaktioner kommer att ske inom tio dagar.

När kvinnan som konflikten handlade om mördades hade hon lämnat sin fängslade make och träffat en annan ny man. Den nye mannen var med henne och skadades vid tillfället för mordet.

Eftersom äktenskapet inte hade upplösts i enlighet med den sed, som gäller inom vissa romska grupper, ville somliga att även det nya förhållandet skulle bli föremål för en romani kris. Det diskuterades bland annat vid mötet i Angered.

Någon kris hann dock aldrig hållas innan kvinnan kördes ihjäl och i dag sitter hennes söner häktade misstänkta mord och mordförsök. Kvinnans före detta svärföräldrar, som bägge syns på videon från Angered, är häktade misstänkta för att ha skyddat sina barnbarn efter då-

Fakta: Romani kris

- Sedan år 2000 är romerna en av Sveriges erkända nationella minoriteter. Den romska gruppen har i sin tur fem undergrupper.
- De största romska grupperna i Sverige – resandefolket, finska romer och vissa romska grupper från Balkan som tillhör gruppen nyanlända romer – har aldrig praktiserat denna form av kris. Det är inte heller i någon romsk grupp i Sverige ett dominerande fenomen.
- En romani kris ersätter inte en rättegång inom det svenska rättssystemet, utan tar upp frågor relaterade till "romanipen" – det "romska sättet" som traditionella romer förväntas följa.
- Domarna i en kris är äldre, respekterade män som kallas krisnitori. Samtalet förs bara på romska och numera är det vanligt att sända kris live på Facebook.

det samt för olaga hot.

Mannen är även misstänkt för försök till grov utpressning. Brottsrubriceringen har tillkommit i efterhand och vem offret är har åklagaren inte velat berätta.

Den äldre sonen erkänner vållande till annans död. I övrigt nekar samtliga.

Mia Pettersson

mia.pettersson@gp.se

Sofia Boo

sofia.boo@gp.se

Nana Eshelman Håkansson

nana.eshelman.hakansson@gp.se

I korthet

Man misstänkt för mordförsök i Frölunda

Brott: En man hittades knivskadad i en lägenhet i Frölunda under gårdagen. I samma bostad fanns ytterligare en man, som greps och senare anhölls av åklagare. Målsägaren vårdas på sjukhus för knivskador. Mannen är allvarligt skadad men läget är stabilt, enligt polisen. Den gripne mannen fördes också till sjukhus med lindriga skador.

Initialt rubriceras ärendet som försök till mord. I samband med gripandet avlossade en av poliserna ett varningskott i luften, vilket nu också utreds.

– Man anmäler och gör en utredning om det är gjort på rätt sätt med laglig grund. Det görs alltid när tjänstevapen använts, säger polisens presstalesperson Stefan Gustafsson.

BILD: TOBIAS KJELLBERG

Fritt fram att bada i Aspen igen

Miljö: En pumpstation i centrala Lerum krävde akutrenovering. Det orsakade ett avloppsläckage i Säveån, vars vatten rinner ut i badsjön Aspen, och både Lerums och Partille kommun gick ut med en avrådan från bad i väntan på provsvar.

Nu har svaren kommit – Aspen är fri från bajsavatten och det är återigen fritt fram för bad.

– Den som är sugen på brittsomardopp behöver inte tveka, säger Petra Kanvall vid Partille kommuns kommunikationsenhet i ett pressmeddelande.

Två gripna efter biljakt i centrala Göteborg

Brott: I en dryg timme jagade polisen en bil genom centrala Göteborg under natten mot tisdag. Efter att först ha tappat bort fordonet i Guldheden fick en helikopter syn på den övergivna i närheten av Chalmers. Vid klockan 01.45 lyckades en hundpatrull söka sig fram till en man och en kvinna som greps – dock inte för trafikrelaterade brott.

– Det hela slutade med en anmälan om narkotikabrott. Vi har inte kunnat styrka vem som stod för körningen, säger Ljung.

De misstänks även för häleri, men vad för stöldgods polisen tror sig ha hittat är oklart.

Lidl utökar återkallande av vegansk dessert

Livsmedel: Lidl återkallade häromdagen produkten vegansk dessert med smak av passionsfrukt av varumärket Caribbean style sedan man hittat spår av valnötter i produkten.

Återkallandet gällde då förpackningsstorleken 2 gånger 100 gram med bäst före-datum 2022-09-22. Lidl utökar nu återkallandet till att även gälla desserter med bäst före-datum 2022-09-17. Produkten har sålts i samtliga av Lidls butiker i Sverige. (TT)

Nyheter

GP granskar

Fi-politiker delade propaganda för romska domstolar

Soraya Post kandiderar för Feministiskt initiativ och är en av toppkandidaterna i årets kommunval. Nyligen delade hon en film där talarna tar tydlig ställning för romska domstolar och där det påstås att svenska myndigheter vill övervaka romer och tar romska barn.

Men Soraya Post vill inte säga hur hon själv står i frågan om romska domstolar: – Jag har ingen kommentar överhuvudtaget.

Fredagen den 2 september hålls en manifestation vid Sergels torg i Stockholm. Den har marknadsförts i sociala medier av två kvinnor som säger sig vilja stoppa "medias propaganda mot romer".

Bakgrunden är det misstänkta mordet på fembarnsmamman i Göteborg i slutet av juli som följts av rapportering om hederskultur och så kallade romani kris.

GP har bland annat kunnat visa att en kris hölls en kort tid före mordet. På en pizzeria i Angered döms familjen, till en man som haft en tillfällig relation med kvinnan, att betala 120 000 kronor för affären. Beslutet fattades utan att kvinnan var på plats.

Manifestationen på Sergels torg filmas av flera åhörare och livesänds på Facebook. På trappan vid Kulturhuset står två kvinnor och talar i en megafon. Bredvid dem står ett plakat med texten "Stoppa medias propaganda mot oss romer".

En av kvinnorna talar upprepade gånger positivt om romani kris, och säger att det är ett sätt att lösa konflikter.

– Om jag inte är överens med någon, så kan jag be någon göra en kris till mig, men ingen kan tvingas till en kris. Det sker en medling mellan två parter som är oense.

Kvinnan säger också att svenska myndigheter tar romska barn och hävdar att det ska tillsättas en myndighet som ska övervaka och registrera romer.

– De vill ta ifrån oss romani kris och tillsätta en myndighet. Vad blir nästa steg? De kommer ta ifrån oss vårt språk, säger kvinnan som är märkbart upprörd.

Under tiden får kvinnorna hejrop från personer på plats och de som tittar via sociala medier fyller på med liknande kommentarer.

En av de som delar filmen är toppkandidaten och före detta EU-parlamentariker Soraya Post (Fi). Hon tillhör själv den nationella minoriteten romer och är i år nummer två på Fi:s lista till kommunfullmäktige i Göteborg. En prioritet för partiet i Göteborg är att driva frågan om mäns våld mot kvinnor.

Soraya Post skriver kommentaren "Bra jobbat" när hon delar filmen från manifestationen. Men när GP når henne på telefon vill hon inte säga var hon står i frågan om romani kris.

– Jag har ingen åsikt om det som jag vill yttra mig om i dagsläget

Soraya Post (Fi) kandiderar för Feministiskt initiativ och har tidigare suttit i Europaparlamentet.

ARKIVBILD: ANDERS WIKLUND

Soraya Post (Fi) delade videon från manifestationen från sitt konto på Facebook och skrev kommentaren "Bra jobbat".

BILD: FACEBOOK

Två kvinnor pratade under manifestationen där det bland annat uttrycktes stöd för romska domstolar.

BILD: FACEBOOK

Fakta: Romani kris

- Sedan år 2000 är romerna en av Sveriges erkända nationella minoriteter. Den romska gruppen har i sin tur fem undergrupper.
- De största romska grupperna i Sverige – resandefolket, finska romer och vissa romska grupper från Balkan som tillhör gruppen nyanlända romer – har aldrig praktiserat denna form av kris. Det är inte heller i någon romsk grupp i Sverige ett dominerande fenomen.
- En romani kris ersätter inte en rättegång inom det svenska rättssystemet, utan tar upp frågor relaterade till "romanipen" – det "romska sättet" som traditionella romer förväntas följa.
- Domarna i en kris är äldre, respekterade män som kallas krisnitori. Samtalet förs bara på romska och numera är det vanligt att sända kris live på Facebook.

Men du vill inte säga var du står i frågan?

– Nej jag säger ingenting om det. Jag har ingen kommentar överhuvudtaget om vad det gäller det.

Soraya Post sitter även med i Regeringskansliets romska referensgrupp. Sedan i somras är hon också planeringsledare på Romano Center Väst i Göteborg; en kommunal verksamhet som ska stötta personer ur den nationella minoriteten romer och vars vision är "en framtid som inkluderar alla – på samma villkor".

Är det bra att som företrädare för Romano Center dela en video där man säger att svenska myndigheter tar romska barn och att Sverige vill ha en myndighet som ska övervaka romer?

– Jag vet ju inte om de sagt det. Det är ju vad du säger till mig.

De pratar svenska och de säger det.

– Jag har ju inte lyssnat på videon. Nu har jag sagt det till dig tror jag fem gånger.

Nu har du ändå delat en video och skrivit "bra jobbat" till den.

– Det tycker jag. Jag tycker det är bra när kvinnor överhuvudtaget oavsett etnicitet, känner att det här är inte ok eller att det är ok, då tycker jag man ska ut på barrikaderna. Det är sådan jag är. Jag gillar aktivism.

Har du deltagit i en kris någon gång?

– Nej.

Sofia Boo
sofia.boo@ggp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@ggp.se

Nana Eshelman
Håkansson
nyheter@ggp.se

känner jag. Jag tycker det är en sån het ballong och därför vill jag inte svara på den.

Varför inte det?

– Nej, för jag vet inte riktigt var jag är någonstans.

Soraya Post säger att hon inte hört allt som sägs i filmen hon delat och att hon uppfattat att den handlade om en protest mot medias rapportering. Hon säger också att hon delat filmen för att hon vill stötta romska kvinnor som gör sin röst hörd.

– Jag gillar när romer aktiverar sig i sina frågor. Om det är något de tycker de är för eller emot så tycker jag att man ska visa det. Det var romska kvinnor, det förstod jag. Romska kvinnor och romska flaggan och det tycker jag är häftigt. **Kan du tänka att det är viktigt att ta del av budskap man delar som toppkandidat för ett parti?**

– Det var inte min politiska Face-

”

Jag har ingen åsikt om det som jag vill yttra mig om i dagsläget känner jag. Jag tycker det är en sån het ballong och därför vill jag inte svara på den.

Soraya Post
Feministiskt initiativ

book, det var min privata Facebook.

Och du gör åtskillnad mellan dem?

– Åtskillnad är det ju inte eftersom jag är en och samma person och självklart som person så står jag ju för Fi:s värderingar. Annars hade jag inte varit med i Fi.

Rimmar det här bra med Fi:s politik om jämställdhet att stötta den här typen av parallella rättssystem?

– Det tror jag inte och det är inte det jag har gjort. Jag har stöttat romska kvinnor som står upp för sina åsikter och gör sin röst hörd. **Men var står du? Det är ändå ett budskap de har, att de vill ha kvar kris. Står du bakom det?**

– Det har jag faktiskt inte hört. Jag har inte tagit ställning till det. **Det säger de flera gånger.**

– Jag har inte lyssnat på hela videon.

Nyheter

GP granskar

Rami Raim till vänster, tillsammans med Mikail Yüksel, partiledare Partiet Nyans, under ett tal på Stortorget i Malmö i slutet av april 2022.

BILD: JOHAN NILSSON

Göteborgspolitiker vill ha kvar romska domstolar

Offentligt vill inte Partiet Nyans kandidat Rami Raim säga hur han ställer sig till romska domstolar, men när GP kontaktar honom som väljare med romsk bakgrund säger han att romani kris är bra: – Kris gör så att det blir bättre för romer.

Det misstänkta mordet på Hisingen i juli har startat en diskussion om romani kris och hederskultur inom den romska gruppen. I går kunde GP avslöja att Feministiskt initiativs toppkandidat Soraya Post delat en video där talare förespråkar kris samt påstår att myndigheter vill ta romska barn.

Även Partiet Nyans har siktat in sig på vad man beskriver som ett missbruk av LVU, lagen om vård av unga. På deras hemsida beskrivs det som en ytterst prioriterad fråga.

Där står också att de "arbetar för ett mer öppet och tolerant samhälle med respekt för alla människors lika värde och individens egen vilja att forma sitt eget liv".

Göteborgaren Rami Raim står på plats sex på Nyans lista till kommunfullmäktige i Göteborg och kandiderar till samtliga tre val på söndag.

Fram tills denna vecka hade han även uppdrag i Göteborgs Stads råd för den nationella minoriteten romer.

På partiets Youtube-kanal beskrivs han som en kandidat med romska rötter och han säger själv i ett klipp att en av anledningarna till att han engagerade sig i partiet är för att diskrimineringen mot romer enligt honom ökar. I en annan video på Facebook säger han på romska att ingen icke-rom ska säga till romerna vad de ska göra.

När GP vill ställa frågor om hur han ser på det omdiskuterade ämnet romani kris vill han dock inte svara. – Det får vi ta efter valet, inte nu. Jag tänker inte uttala mig alls.

GP har kunnat berätta hur det hölls en romani kris som rörde den mamma som i slutet av juli kördes ihjäl på Långströmsgatan. Krisen handlade om en relation som kvinnan haft och den mannens familj

fick böta 120 000 kronor till kvinnans svärfar för relationen.

Är det inte viktigt att dina väljare vet var du står?

– Absolut. Och det kan du höra på någon av videorna som finns där ute. Men jag tänker inte göra något uttalande angående kris. Det får vi diskutera med partiet först innan vi gör ett uttalande.

Men när GP ställer samma fråga som en potentiell väljare med romsk bakgrund, tar han tydligt ställning för systemet.

Kommunikationen sker på romska via sociala medier och svaret vi får från Rami Raim är:

– Partiet Nyans vet inte så mycket om kris. Men jag säger att hos kris finns det inga problem. Kris gör så att det blir bättre för romer. Jag är positiv att kris ska finnas kvar, skriver han.

När han får frågan om svaret till den påhittade väljaren, medger Rami Raim att det är han som skrivit svaret.

– Ja, jag är på det sättet ja. Men det får vi ta efter valet.

Men han utvecklar ändå varför han svarat som han gjorde.

– Just nu ser jag bara att kris är, än så länge har jag bara sett att det varit positivt av det hela. Men inget mer än så. Och hur det ska utvecklas i framtiden det får vi se sedan.

– Men det är bara en personlig åsikt. Som jag tycker att med kris just nu ser jag inte att det är något negativt, säger han.

Efter det misstänkta mordet har olika åsikter lyfts om hederskultur och romani kris inom den romska gruppen i Sverige. På sociala medier har personer som tagit ställning mot systemet med romska domstolar fått ta emot hat från andra personer inom minoriteten.

Maria Bogeblad kandiderar för Vänsterpartiet i regionen och tillhör resandefolket, en del av den nationella minoriteten romer. I dagsläget vill hon inte uttala sig om romani kris, men i en intervju strax efter mordet på Hisingen beskrev hon romani kris som ett parallellt rättssystem som hon vill stoppa.

– Jag försöker förhindra den typen av rättegångar. Man kan inte ha två parallella system där man kan bli dömd i den ena och friad i den andra och där det ena dessutom är rättssäkrat.

– Jag har i min kontakt med romska grupper fått erfara att det parallella rättssystemet brukas, och att det kan gå illa för dem som blir offer, men inte så illa att man blir mördad, sa hon då.

Enligt Rami Raim vet han inte tillräckligt mycket om kris för att kunna svara på om det är ett parallellt rättssystem eller ej.

– Det är mycket möjligt att det är

”*Partiet Nyans vet inte så mycket om kris. Men jag säger att hos kris finns det inga problem. Kris gör så att det blir bättre för romer.*”

Rami Raim
Partiet Nyans

så eller inte, det vet jag inte riktigt. För i den gruppen jag kommer ifrån, har vi ingenting sådant som är som kris.

Han säger att Göteborgs Stads råd för den nationella minoriteten romer har kommit överens om att inte uttala sig i frågan om kris. Och trots att han nyligen slutat i rådet så vill han hålla fast vid den överenskomsten.

– Jag företräder inte dem officiellt längre, men jag tycker fortfarande att romska rådet gör ett bra jobb. Så jag tänker inte säga mer. Jag försöker bara inrikta mig mot den politiska biten och när det kommer till kris får det hanteras i efterhand. Men jag tycker just nu har man bara dragit kris väldigt hårt.

Har du själv deltagit i någon kris eller varit på någon?

– Nej. Jag har aldrig gjort det.

Sofia Boo
Mia Pettersson
Nana Eshelman Håkansson
Paul Dandos

nyheter@gp.se

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

Senorita Demetris dotter kördes ihjäl – barnbarn misstänks för dådet

GP granskar: Mordet på göteborgaren Nadja Blom chockade Sverige. Och väckte frågor om hedersrelaterade brott och romska rättgångar på sociala medier. I reportageserien "Mordet som splittrar ett folk" granskar GP nu historien bakom fembarnsmammans död.

Hennes nye man Lolo skadades vid mordet och berättar om kärleken till Nadja.

– Hon hade allt vad en kvinna ska ha. Hon var smart, hon var dum,

hon var affärskvinna, hon var rolig, hon var vacker, hon var ung, hon var gammal, hon var trevlig, hon var otrevlig. Hon kunde spela alla rollerna i världen, säger han.

Nadjas mamma Senorita Demetris ger nu för första gången sin syn på det som hände. Och hon anklagar den nye mannen för dotterns död.

– Förut fick jag samtal av henne, nu får jag inga mer. Det kan du tacka honom för, säger hon till GP.

Sidan 10–15

Hans Peterson Hammer: Vi granskar inte den romska kultur som skapar enhet, stolthet och sammanhang i en av de mest förföljda och våldsutsatta minoriteter världen sett. Vi granskar hederskultur.

GP:s grävchef om granskningen, sidan 15

M-protest mot frysta löner

Nyheter: Det rödgröna styret i Göteborg vill frysa kommunalrådets löner under två år. "Det är väldigt populistiskt", säger Moderaternas gruppleadare Axel Josefson.

Sidan 6

Här hugger man sin egen julgran

Nyheter: Hos Thomas Larsson i Kode får man hugga sin egen gran. För att de ska bli täta och fina har Thomas format dem under minst 15 års tid.

Sidan 16

BILD: ANDERS YLANDER

Ny ranking av hemtjänsten

Nyheter: I Gnosjö finns landets bästa hemtjänst. Det visar den nya kartläggningen Hemtjänstindex. Och Göteborg? Staden hamnar på plats 187 av landets 290 kommuner.

Sidan 8

Läcka avslöjar korrupktion

Världen: Politiker och myndigheter kopplas till spioneri och mexikanska knarkkarteller. Det visar några avslöjanden efter ett massivt dataintrång av latinamerikanska nättaktivister.

Sidan 24

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

DEL 1. Enligt åklagaren kan det finnas ett hedersmotiv bakom mordet på fembarnsmamman Nadja Blom.

I en serie reportage kommer GP att berätta om bakgrunden till mordet och följer av det, om utsattheten som vissa romska flickor och pojkar växer upp i – och som samhället inte tycks se.

Nadja dödades för kärleken

Hon kallades hora och uppmanades att ta sitt liv – för att hon hade träffat en ny man. Mordet på göteborgaren Nadja Blom chockade Sverige. I en serie reportage granskar vi historien bakom fembarnsmammans död. Hennes nye man skadades vid mordet och berättar nu för GP om kärleken till Nadja. Men Nadjas mamma Seniorita Demetri anklagar honom för dotterns död.

– Förut fick jag samtal av henne, nu får jag inga mer. Det kan du tacka honom för. Det är bara han som har gjort det.

Texter: Sofia Boo, Mia Pettersson och Nana Eshelman Håkansson Bilder: Anna Tärnhuvud

Nadja Blom hade som vana att ringa sin mamma varje dag. Tidigt, vid sex–halvsju på morgonen. – Hon frågade vad jag gjorde, ”nej jag dricker kaffe och så”.

Nu mera vaknar Seniorita Demetri ofta ännu tidigare. Samtalen kommer aldrig mer att komma, men sedan mordet på hennes dotter har Seniorita svårt att sova. I stället ligger hon och grubblar.

”So kerdan mande Nadja?” säger hon till sig själv. Det är romska och betyder ungefär ”vad har du gjort mig?”

– Hennes kropp ligger under jord i en kall grav. Hennes kropp ligger där men inte själen, den är hos Gud.

– Titta Nadja. Hade du lyssnat på mig hade du kommit långt. Men du lyssnade ingenting på mig!

Fembarnsmamman Nadja Blom kördes brutalt ihjäl på Hisingen lördagen den 30 juli i år. Hennes nye man var med och skadades allvarligt vid dådet – i bilen satt hennes två äldsta söner.

– Vi har kört över våran mamma, fattar du? Nu kan ni gå och leta efter dem på sjukhuset om de fortfarande lever, säger den äldste sonen i en video som livesändes på Facebook precis efter dådet.

Enligt åklagaren i målet kan det finnas

ett hedersmotiv bakom brottet och därmed har en diskussion om hederskultur bland romer uppstått. Finns någon sådan, och vilken roll har den i sådana fall spelat i mordet på Nadja Blom?

För att förstå det misstänkta mordet på Långströmsgatan har GP pratat med familj till Nadja Blom, läst domar, offentliga dokument och översatt diskussioner och videor på sociala medier.

I en serie reportage kommer GP att berätta om bakgrunden till mordet och följer av det, men också om utsattheten som vissa romska flickor och pojkar växer upp i – och som samhället inte tycks se.

Men först ska vi berätta om Nadja Blom, en kvinna som levde en stor del av sitt liv utanför det svenska majoritetssamhället – och som redan tolv år innan mordet larmade om att hon inte orkade mer.

Nadja Natalie Blom föddes 1983 och bodde i Stockholm de första åren av sitt liv. Hennes mamma Seniorita Demetri beskriver henne som ett roligt och fantasifullt barn med många vänner.

– Hon var en godhjärtad människa som hjälpte andra även om hon själv hade det jobbigt ibland.

Höstsolen strålar över björkarna på innergården i västra Stockholm. Seniorita Demetri har just städat efter besök från släktingar och balkongdörren står öppen för att vädra.

Efternamnet Blom fick Nadja efter sin pappa, som enligt bouppteckningen dog utblottad när Nadja var elva år. Faderns familj var, liksom Seniorita Demetris släkt, kalderash-romer med ursprung i Rumänien. I Sverige tillhör de i sin tur gruppen svenska romer.

1998 genomförde Stockholms stad undersökningen ”Romska elever – hur går det för dem i skolan”. Den visade att romer i årskurs 7–9 hade ett frånvarosnitt på nästan 30 procent, och att en tredjedel av eleverna hade en frånvaro på 40 procent. Som skäl uppgavs främst sjukdom, ”familjeproblem” eller ”kulturrelaterade orsaker”.

Året efter undersökningen gjordes gick Nadja Blom ut grundskolan i Rinkeby utan godkänt i något ämne alls. Innan dess hade hon gått i fem andra skolor.

På Rinkebyskolan är det få från Nadja Bloms skoltid som jobbar kvar.

– Av betygen att döma så var hon nog en av dem som inte var närvarande i skolan utan ett ärende mellan skolläring och socialtjänsten, uppger en av dem.

Romska barns skolgång i Sverige förhindrades länge av att romer inte fick stanna mer än några dagar på samma ställe. 1842 införde staten skolplikt i Sverige men först 1960 fastställdes det att romska barn skulle integreras i den vanliga skolan.

Många romer har också hyst en misstro mot skolsystemet, bland annat på grund av hur svenska staten har behandlat gruppen. Historien med antiziganism, tvångsterilisering och statlig rasprofilering har satt sina spår.

Enligt Nadjas mamma Seniorita hade dotterns skolfrånvaro dock inte att göra med att de var romer.

– Hon gick i skolan men var inte flitig som jag. Så jag fick följa med henne till skolan. De skolkade mycket på den tiden, inte som vi på våran tid.

Å andra sidan var Nadja så pass smart att hon inte hade särskilt stort behov av utbildning, menar Seniorita.

– Nadja var duktig, hon behövde inte gå så mycket i skolan. Hon var intelligent. Mycket, mycket klok och intelligent.

När de flesta av hennes jämnåriga började gymnasiet gifte sig Nadja Blom. Äktenskapet ingicks enligt familjens traditioner men utan att registreras hos svenska myndigheter.

På bröllopsfotot ler tonåringen Nadja Blom lyckligt mot kameran. Hon bär en gnistrande tiara på huvudet och i bröllopsbuketten samsas röda rosor med klassisk brudslöja. Maken har samma blommor i bröstfickan.

Seniorita Demetri berättar att Nadja träffade honom vid ett Göteborgsbesök. Han var fyra år äldre och kom från

Senorita Demetri tillbringade mycket tid hos Nadja och barnbarnen i Göteborg, särskilt i början av våren 2022. "Titta vad vacker hon var", säger Senorita Demetri om sin dotter.

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

”

Mamma älskar er, ni är mitt liv, ni ger mig glädje. Älskar alla mina barn och är stolt mamma till alla mina fem barn.

Angered. Det var också där, i en hyrd festlokal, som bröllopet ägde rum.

Senorita skiner upp när vigseln kommer på tal. I enlighet med deras tradition stod makens familj för bröllopfesten, följt av en fest som Senioritas sida stod för.

Var där mycket folk?

– Det var mycket folk. Det hade inte varit bröllop på många år när hon gifte sig. Men efter det gick det som ett löpande band, bröllop på bröllop. Det var bara fester hela tiden.

Nadja Bloms bröllofsfoto är en av många familjebilder som pryder väggarna i Seniorita Demetris välstädade trea. I hallen har hundarna Mimmi, Diva och Emma fått ett eget litet leksaktält att ligga i och på sovrumsgarderoben står korgar med leksaker till barnbarnen.

2008 kartlade Ungdomsstyrelsen förekomsten av arrangerade tvångsäktenskap i Sverige. Enligt deras rapport är det relativt sett vanligt, inom vissa av de romska grupperna, att barn gifter sig.

Enligt kartläggningen, som hänvisar till rapporten ”Vi är rädda att förlora våra barn”, kan flickors tidiga giftermål vara ett sätt för familjerna att behålla kontrollen över dem och skydda dem från inflytande från majoritetssamhällets kultur.

Drygt ett år innan mordet åtalades Nadja Blom för en ringa stöld och ett stöldförsök. I ett samtal med frivården berättade Nadja då att hon blev bortgift som 15-åring, men det är en beskrivning som Seniorita Demetri vänder sig emot.

– Nej nej nej. Hon hittade honom själv på ett diskotek. Hon vart förtjust i honom och han i henne. Och jag sa till min dotter, tänk två gånger innan du gifter dig.

Seniorita Demetri framhåller gärna att hon aldrig levte ”som en zigenare” och berättar om sina nio år i grundskola, att hon gått hemtextillinjen, konfirmerat sig och varit simlärare. Hon påpekar också att hon bär byxor, vilket enligt vissa romer är förbehållet oskulder.

– Jag levde som en vanlig svensk. Jag hade frihet, ingen kunde bestämma över mig, säger Seniorita.

Nadja Bloms pappa dog ung, men då hade han och Seniorita redan gått skilda vägar. Över huvud taget har hon inte mycket till övers för män, något hon säger sig ofta ha förmedlat till Nadja.

– Du behöver inte ha en karl sa jag. Titta, jag har varit ensam i 30 långa år. Jag tycker att karlar står i vägen. Jag fattar inte varför min dotter inte gick i mina fotspår.

Och om dottern nu skulle ha en man borde det vara någon bra och ärlig, säger Seniorita Demetri. Mannen som var med när Nadja kördes ihjäl är enligt henne raka motsatsen.

Men vi återkommer till det.

Som 17-åring födde Nadja Blom sin och dåvarande makens förste son. Därefter fick de ytterligare en son, följt av tre barn till. Maken var sporadiskt närvarande i de yngre barnens liv.

2015 presenterade Folkhälsomyndigheten, FHM, en studie som bland annat visade att romska kvinnor hade sämre ekonomi, något sämre hälsa och oftare var utsatta för våld eller hot om våld än kvinnor i genomsnitt i Sverige.

Många av de romer som GP varit i kontakt med lyfter att missbruk är ett problem inom delar av gruppen. I FHM:s

Bakgrund: Detta har hänt

Dådet

• Runt klockan 16.45 lördagen den 30 juli larmades polis och räddningstjänst till Långströmsgatan på Hisingen. Där hade Nadja Blom och hennes man Lolo blivit påkörda av en personbil. Bägge fördes till sjukhus med allvarliga skador och Nadja avled.

I bilen satt Nadja Bloms två äldsta söner.

– Vi har kört över våran mamma, fattar du? Nu kan ni gå och leta efter dem på sjukhuset om de fortfarande lever, säger den äldste sonen i en video som publicerades på sociala medier efter dådet.

Sönerna greps senare samma dag i en annan stad. Även deras farfar och farmor greps.

Snart började bakgrunden till mordet att klarna. Ett av huvudspåren i utredningen är att det rör sig om ett hedersrelaterat brott.

Konflikten

• Många människor i Nadja Bloms omgivning hade haft svårt att acceptera att hon lämnat sin man, som sitter i fängelse, och träffat en ny. Hon blev beskyldd för otrohet och mottog stora mängder hot och hat. Konflikten involverade hennes, Lolos och exmakens familjer och utspelades till stora delar inför öppen ridå på Facebook.

• Flera personer ville hålla en romani kris om konflikten. I media har kriserna jämförts med ett slags parallellt rättssystem, medan de romer som förespråkar kris ser det som ett sätt att medla i konflikter.

Vissa tror att det tragiska mordet hade kunnat undvikas om man hållit en romani kris.

Rättsprocessen

• I mitten av november sitter bröderna och deras farföräldrar fortfarande häktade. Båda bröderna är på sannolika skäl misstänkta för mord och mordförsök. Därtill är den yngre misstänkt för fem fall av olaga hot, och den äldre för ett fall av olaga hot.

• Den äldre brodern nekar till hotanklagelsen men erkänner grov misshandel och vållande till annans död.

• Den yngre brodern erkänner ett av de fem olaga hot han misstänks för.

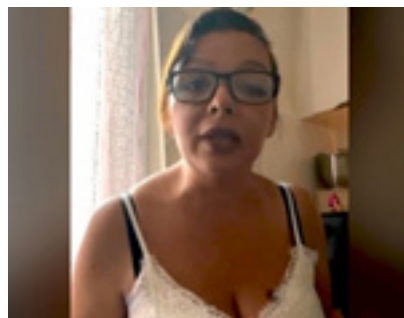
• Farmodern är på sannolika skäl misstänkt för olaga hot och grovt skyddande av brottsling.

• Farfadern är på sannolika skäl misstänkt för grovt skyddande av brottsling, fyra fall av olaga hot, försök till grov utpressning samt uppmaning till självmord.

• Farföräldrarna nekar båda till samtliga misstankar.

studie identifierades också bland annat drogmissbruk, självmedicinering och stress som uttryck för romska kvinnors och flickors utsatthet.

Studien visade också att drygt dubbelt så många romska kvinnor, jämfört med snittet, använde medicin mot de-

Se video på gp.se: Nadja Bloms vädjan på Facebook

Nadja Blom publicerade under sina sista veckor i livet flera filmer på Facebook, och fick ta emot mycket hot och hat.

pression, sömnproblem och ångest.

För ett par år sedan uttryckte socialtjänsten oro kring missbruk och våld i Nadja Bloms hem, något hon dock nekad till. I dokumentation från frivården från förra året framgår att hon ”sedan länge” hade sjuk- eller aktivitetsersättning eftersom hennes arbetsförmåga var helt nedsatt.

På Nadja Bloms Facebooksida är kärleken till barnen ständigt närvarande. I samband med en födelsedag, drygt en månad innan mordet, publicerade hon några bilder och skrev:

– Mamma älskar er, ni är mitt liv, ni ger mig glädje. Älskar alla mina barn och är stolt mamma till alla mina fem barn.

Den äldste sonen är i dag i 20-årsåldern och förekommer flera gånger i belastningsregistret. Första domen kom strax efter att han blivit myndig, då han kört bil olovligt.

Som 18-åring blev han tillsammans med en 15-årig tjej. Hon avbröt grundskolan samma år och de har i dag två små barn tillsammans.

I början av 2022 dömdes den äldre brodern igen, nu till skyddstillsyn för åtta fall av penningtvättsbrott samt ett fall av förskingring. Enligt frivården hade han då ”vissa problem med sitt

psykiska mående” samt ”en historik av narkotika och spel om pengar”.

I våras kom nästa dom, då för bland annat stöld, rattfylleri och ringa narkotikabrott. Hans lillebror, som fortfarande är ommyndig, medverkade vid stölderna och dömdes vid samma tillfälle. Rätten konstaterade då att han är i särskilt behov av vård.

Precis som sin mamma gick den yngre brodern ut årskurs nio utan några godkända betyg. Den äldre brodern hade över 250 timmar ogiltig frånvaro sista terminen i åttan, sedan verkar han ha hoppat av skolan.

”Det finns inget slutbetyg från årskurs nio då eleven inte slutförde sin utbildning”, uppger grundskoleförvaltningen i ett mejl till GP.

I dag sitter de två bröderna häktade, misstänkta på sannolika skäl för mord på sin mamma och mordförsök på hennes nye man.

Upprinnelsen till mordet är, åtminstone i stora drag, välkänd vid det här laget.

– Jag har valt att gå vidare från ett dåligt förhållande och vill inte ha med någon av min före detta mans familj att göra. Jag har lämnat min man, men inte mina barn. Jag ber att ni inte ska blanda in barnen i detta för jag kommer alltid vara deras mamma, sa Nadja Blom i en video på Facebook i början av juli.

Hennes före detta make, tillika barnens pappa, avtjänar sedan tidigare ett drygt tvåårigt fängelsestraff för penningtvätt, grov förskingring och grovt bedrägeri. Men att Nadja Blom träffade en ny man provocerade delar av omgivningen, särskilt eftersom hon haft en annan tillfällig förbindelse dessförinnan.

I kommentarsfält på Facebook, helt öppet, fick Nadja motta stora mängder hat och hot.

”Nu är du körd”

”Oren hoora”

”Nu ska du få”

Hoten riktades – och riktas – även mot Nadja Bloms nye man Lolo.

Efter bildådet hade han polisskydd dygnet runt. I dag lever han med skyddad identitet på okänd ort och är inställd på att han kan behöva göra det för alltid. Livet har vänt och ingenting kommer någonsin bli detsamma igen.

GP har under hösten haft återkommande kontakt med Lolo. Han berättar att hoten började komma så fort det blev känt att han och Nadja börjat träffas. Deras kärlek blev ett drama som följdes av romer på många platser runt omkring i Europa, som en dokusåpa där alla som följde den hade åsikter utan att personligen känna paret.

– Du vet alla zigenare. De har inte tv. De har telefonen i handen. Media, media, media. De pratar och pratar. Nadjas video, 75 000 har sett den, bara zigenare, säger Lolo och syftar på den video där Nadja bad om att få bli lämnad i fred.

Som GP tidigare berättat ville flera släktingar att Nadja Blom och Lolos relation skulle bli föremål för en romani kris. I media har kriserna jämförts med ett slags parallellt rättssystem, medan de romer som förespråkar kris ser det som ett sätt att medla i konflikter. På romska betyder kris emellertid just rättegång och det utdöms såväl böter som straff.

Det var Lolos pappa, i egenskap av familjens manliga överhuvud, som var kallad till rättegången. Han vägrade dock

När Nadja var 15 gifte hon sig med en man från Angered.

BILDER: ANNA TÄRNHUVUD

Fakta: Hedersrelaterat våld

- Hedersrelaterat våld och förtryck handlar ofta om våld och hot som begränsar någons handlingsutrymme eller rätt att själv välja partner.
- "Den som öppet utmanar eller trotsar den rådande normen anses dra skam över hela familjen och riskerar att straffas fysiskt för att familjen eller ett utökat kollektiv ska återfå det som uppfattas som förlorad heder."
- "Gärningspersonerna kan vara både kvinnor och män och är ofta familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av gemenskapen."
- "Forskning visar på ett samband mellan religiositet och hedersrelaterat våld och förtryck. Dock saknas samband med någon specifik religion. Hedersförtryck förekommer inom många kulturer och religioner."
- "Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär gör att gränserna mellan offer och förövare blir otydliga. De som medverkar till förtrycket kan själva vara utsatta. Det kan till exempel vara mödrar och unga män som känner sig pressade att sätta familjen före individen."

Källa: Nationellt centrum för kvinnofrid

Barnbarnen ligger Seniorita Demetri varmt om hjärtat. Hon hjälpte ofta till att ta hand om dem.

Nadja Blom gick på fem skolor under grundskolan och avslutade sin skoltid helt utan godkända betyg.

att infinna sig. I stället påbörjade Nadja en förhandling direkt med sin före detta svärfar.

Enligt Lolo handlade det initialt om en straffsumma på 550 000 kronor, baserat på antalet barn som Nadja och hennes ex-man har tillsammans och eftersom Lolo ansågs ha "tagit" en annan romsk mans hustru. Nadja lyckades dock pruta ner summan till 400 000 kronor.

– Hon sa att vi ska inte ge dem pengar. Jag sa, Nadja, vi måste spola skiten ut i toaletten. Hon förstod det. Vi kommer inte undan. Vi måste betala.

Hans far – som även han har gått under jorden på grund av hotbilden – är en välkänd krisinotori. Samtidigt har Lolo skiljt sig två gånger tidigare utan att någon har lagt sig i.

Hans släkt kommer från Polen där den har ett stort inflytande bland romer. Hans anfader utsågs på 1930-talet till landets "zigenarkung" och kröntes under pompa och ståt av ärkebiskopen

på Warszawas idrottsstadium.

Enligt svenska myndigheter tillhör han gruppen utomnordiska romer, men i själva verket är han liksom Nadja Blom kalderash-rom. Lolos släkt, som är förintelseöverlevare, kom bara till Sverige i en senare invandringsvåg.

Medan Lolos familj i Polen ses som kunglig känner han att andra romer i Sverige, i synnerhet de som tillhör gruppen svenska romer, uppfattar dem som mindre värda.

– Vi är blottat för dem. Vi polacker, för svenska zigenare. Vi är utlänningar. Trots att jag är född i Örebro.

Sedan säger han att en händelse som den här aldrig hänt utanför Sverige.

– Hos oss polacker, ryssar, ungrare. När en kvinna sticker med en annan man. Vi löser det. Man betalar och gör upp om att hålla sig på olika områden. Respekt. Men hos svenska zigenare. Det blir ett himla liv.

Lolos och Nadjas plan var att försvinna ett till två år, till Norge. Att skaffa pengar, betala vad Nadjas före detta svärföräldrar krävde, stilla hatet och sedan återvända till Sverige.

Lolo och Nadja var väl medvetna om att det fanns en hotbild mot dem. Men att det skulle sluta som det gjorde var otänkbart.

– Jag tänkte jag skulle få stryk kanske. Jag var beredd på det. Men ... de hade en chans att stanna bilen.

I Seniorita Demetris värld togs de första stegen mot Nadjas tragiska död när dotterns exmake åkte i fängelse.

– Då började problemen, säger Seniorita och slår handflatan i köksbordet.

– Det slog slint för henne. Jag vet inte vad det var, men jag kände inte igen min egen dotter.

Mer än något eller någon annan lägger hon dock skulden på Lolo. Hon säger att hon gjorde allt i sin makt för att få dottern att lämna honom.

– Om det inte vore för Lolo, då hade min dotter inte blivit påkörd. Det var han som orsakade det hela. Så att mina barnbarn sitter häktade.

Gång på gång återkommer den sörjande mamman – och mormodern – till samma resonemang: Lolos närvaro i Nadjas liv provocerade fram mordet.

Men Lolo skadades ju själv när Nadja mördades?

– Det visste jag inte. Under den tiden var jag så borta. Jag hörde bara att min dotter dog.

Och han var ju kär i Nadja?

– Hur kan han bli kär i Nadja när han varit gift med (exmaken) i 23 år? Vad hade han där att göra, gå emellan en annans äktenskap när han visste att det fanns barn i bilden. Va?

– Förut fick jag samtal av henne, nu får jag inga mer. Det kan du tacka honom för. Det är bara han som har gjort det.

Och faktum är att Lolo på sätt och vis håller med. Han och Seniorita har skilda

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

Fakta: Romerna i Sverige

- Svenska myndigheter registrerar inte etnicitet, men det finns uppskattningsvis 50 000–100 000 romer i Sverige.

Romerna har sedan år 2000 nationell minoritetsstatus och har delats in i fem administrativa grupper av svenska staten.

Fem administrativa grupper av romer i Sverige

- Romerna har aldrig haft en egen nation, och religiös tillhörighet inom gruppen beror på vilka områden som folket har varit bosatta i.

Bland Sveriges romer återfinns alltifrån lutheranism och katolicism till ortodox kristendom och islam. Under de senaste åren har kristna frikyrkor som exempelvis Pingstkyrkan med gudstjänster på romska växt sig allt starkare.

Fakta: Rom eller zigenare?

- I dag ses "zigenare" som nedsättande och GP:s skribenter använder sig genomgående av ordet rom som betyder "man" eller "människa" på romska. Det är emellertid inte ovanligt att personer inom gruppen själva säger "zigenare" och när så varit fallet är denne citerad ordagrant.

Fakta: Romani kris

- Kris betyder rättegång eller lag på romani och är en gammal tradition som lever kvar inom vissa romska grupper och härstammar från tiden då romer tvingades leva utanför majoritetssamhället.
- Personerna som dömer i domstolen är oftast äldre respekterade män som kallas för krisinatori.

Resande

- Den äldsta säkra noteringen om resandefolket i Sverige är en anteckning i Stockholms stads tänkebok 1512. Trots att gruppen tillhör den nationella minoriteten romer så är resandefolkets ursprung omdiskuterat. Det finns resande som identifierar sig som romer, medan andra ser sig som en socioekonomisk grupp.

Svenska romer

- Under femhundra år hölls romer som slavar i Rumänien. Efter slaveiets avskaffades 1856 började flera romska familjer vandra norrut. Runt sekelskiftet invandrade ett tiotal kalderash-familjer till Sverige. Till sammans med några romska familjer från bland annat Ungern, Tyskland, Frankrike och Ryssland anses de vara ursprunget till befolkningsgruppen.

Finska romer

- 1637 infördes den så kallade "zigenareförordningen". Romerna skulle lämna landet inom ett visst datum. De romska män som efter det påträffades i landet dömdes till döden – det är den enda gången i svensk historia där dödsstraff tillämpats utan någon rättsprocess. En stor del av gruppen hamnade i Finland där den utvecklade en egen romsk kultur, som inte minst påverkade språket som plockade upp mycket från finskan. 1914 införde Sverige ett inreseförbud för romer. Först 1954 fick de komma in i landet igen, och en grupp finska romer började återinvandra till Sverige.

Utomnordiska romer

- Gruppen har rötter i det forna östblocket och kom som invandrare eller flyktingar främst under 1970- och 1980-talen.

Nyanlända romer

- Består främst av romer invandrade till Sverige från Balkan som kommit till Sverige i samband och efter Jugoslavienkriget på 1990-talet.

i ungdomen. De träffade på varandra i Rinkeby som tonåringar. Hon var 13. Han var tre år äldre.

– Jag var alltid lite förtjust i henne. Jag sa till min kusin, hon är så fin. Men det var inte mer. Jag sa flera gånger till henne, du är så vacker. Säg något annat sa hon till mig. Jag har hört det så många gånger. Jag bara hittade på. Du har så vackra öron.

Gång på gång återkommer han till ett tillfälle när hon, den unga flickan, köpte en Coca-cola och gav till honom. Han berättar att Nadja som vuxen kvinna flera gånger påmint om den där Coca-colan.

– Hon brukade alltid skoja med mig, kommer du ihåg den där Coca-colan? Ja, jag kommer ihåg den. Det kommer sådana tankar. Skulle jag varit kvar i Rinkeby så skulle jag ha gift mig med henne.

Men livet tog en annan vändning. Nadja gifte sig 15 år gammal med en annan man. Och hade hunnit få fem barn när de träffades igen. Lolo har varit gift två gånger och har tre egna barn.

När de träffades igen i våras var Lolos bild att Nadjas äktenskap var över.

– Hon sa att hon sagt till honom att hon inte ville ha med honom att göra. Och den grejen hade jag köpt, att hon inte ville vara med honom. Att hon var skild och aldrig skulle ta honom tillbaka. Det var inte så att hon var med honom och att jag tog hans fru. Aldrig. Hon ville inte ha med honom att göra.

När rätten beslutade att Nadjas två söner skulle häktas var det fullt på åhörarbänken, likaså när de omhäktades för första och andra gången. Det blev känslolösa möten, om än med viss distans, där både den yngre brodern och en släkting brast ut i tårar.

Inledningsvis nekade bröderna till brott. Senare har den yngre erkänt ett fall av olaga hot och den äldre grov misshandel och vållande till annans död.

– Jag kan bara säga så här. Jag vet att hon förlåtit sina barn. Och jag älskar Nadja så mycket att jag har förlåtit dem också. Jag har förlåtit dem. Skulle de komma för att prata med mig. På ett lugnt sätt. Då skulle jag säga, det som hänt, det har hänt, säger Lolo.

I häktet på Skånegatan sitter också Nadja Bloms före detta svärföräldrar. De ska ha hjälpt sina sonsöner efter mordet och misstänks för bland annat skyddande av brottsling och uppmaning till självmord. Båda nekar till brott.

I en video med de båda, som GP har publicerat delar av, uppmanade Nadja Bloms före detta svärfar henne att ta sitt liv.

– Det finns en stor bro här i Hisingen, Älvsborgsbron. Du går ändå runt med byxor på dig, så fyll dem med stenar i dina fickor och kasta ned dig själv från bron så underlättar du för oss med allting, sa han bland annat.

Och det var inte första gången de önskade livet ur Nadja Blom.

För tolv år sedan erkände och fälldes hennes fängslade exmake för en ringa misshandel av Nadja.

GP har varit i kontakt med exmaken, som inte vill bli intervjuad innan mordutredningen är klar.

Redan då uppgav Nadja Blom i förhör att den före detta svärmodern sagt att hon hoppas att Nadja dör. Dessutom benämner Nadja även för tolv år sedan

exmaken just som ett ex, och hans mamma som sin före detta svärmor.

”Nadja uppgav att hon inte har lätt att få blåmärken så att risken att det kommer bli ett blåmärke är inte så troligt. Nadja har med åren fått en hög smärtröskel”, står det i förhöret.

Nadja säger också att hon inte anmält när hon blivit slagen tidigare, eftersom ”man gör inte anmälningar inom romska familjer”.

– Men jag vill anmäla den här misshandeln, för jag orkar inte längre, säger Nadja i förhöret.

En stekande het sommardag den 11 augusti 2022, ett par dagar innan hon skulle ha fyllt år, begravs Nadja Blom till tonerna av Whitney Houstons ”I will always love you”. Hon vilar med sin

Tipsa GP:s grävgrupp!

Känner du till missförhållanden eller oegentligheter? Tipsa GP:s granskande reportrar på ett säkert sätt med den krypterade appen Signal, som finns att ladda ner på signal.org/sv/download. Skicka dina meddelanden i appen till 070-1468352.

www.gp.se/nyheter/tipsa-oss

åsikter om mycket, men är överens om att relationen ledde fram till mordet.

– Om jag inte tagit henne, så hade Nadja levt i dag. Jag känner mig skyldig till hennes död. Jag gör det verkligen. Men jag var så förälskad i henne, och hon i mig. Jag var blind, säger Lolo.

Han vill i dag inte använda sig av ordet ”hederskultur”, men veckan efter bildådet var hans budskap tydligt: jag vill ha slut på hedersnormen i Sverige, det räcker nu.

– Hon hade allt vad en kvinna ska ha. Hon var smart, hon var dum, hon var affärskvinna, hon var rolig, hon var vacker, hon var ung, hon var gammal, hon var trevlig, hon var otrevlig. Hon kunde spela alla rollerna i världen. Det var bara hon för mig, det var bara hon.

Hans kropp bär tydliga spår av att en bil i full fart kört in i honom. Men de själsliga spåren sitter djupare. Han beskriver en kärlek som börjat som en vänskap

Nadja Blom ligger begravd i Solna intill sin pappa. Innan bildådet blev hon hånad och kallad slyna. Lolo var förtjust i Nadja Blom redan i tonåren.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD, PRIVAT OCH PAUL WENNERHOLM

pappa på en kyrkogård i Solna. Han blev bara 29, hon tio år äldre.

På dagen för begravningen trängdes en lång karavan av bilar utmed vägen fram till gravplatsen. Andra följde ceremonin via en livesändning på Facebook.

Det stora antalet besökare stod i bjärt kontrast till den massiva hatkampanj som Nadja fått utstå bara några veckor tidigare.

– Spela inte allihop att ni tycker om Nadja nu, ”kolla så synd det är om henne, hon är död”. För det var många som ville att hon skulle dö, sa en nära anhörig till Nadja i en livevideo på Facebook ett par dagar efter mordet.

Mordet på Nadja Blom utreds som ett hedersbrott och i dess kölvatten uppstod snart en hätsk diskussion om hederskultur. Vissa romer anser att någon sådan inte existerar hos dem, andra att den finns men främst tar sig positiva uttryck. Och hedersmord, sa många, har inte förekommit tidigare.

Men som GP:s granskning kommer att visa stämmer inte det.

Hederskultur är emellertid något som få romer vill prata om. Många har blivit utsatta för antiziganism och menar att den sortens vittnesmål riskerar att ytter-

ligare spä på fördomar och diskriminering.

Men det finns hos vissa också en tradition av att hålla majoritetssamhället på avstånd. Bara att översätta en text från romani till svenska ses som förräderi.

De romer som berättar om hedersproblematik riskerar därför att bli utfrysta och hotade.

Trots det finns det personer som vågar. Längre fram i granskningen kommer vi att berätta om barn som gjort det svåraste av val: att trotsa släkten och gå sin egen väg.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nana Eshelman Håkansson
nyheter@gp.se

Bild:
Anna Tärnhuvud
bild@gp.se

KRÖNIKA

Hans Peterson Hammer: En av de viktigaste granskningar vi gjort

Hans Peterson Hammer
Grävchef

hans.peterson.hammer@gp.se

När fembarnsmamman Nadja Blom kördes ihjäl i somras blottades inte bara en djup konflikt inom en familj. Genom inlägg på sociala medier tog släktingar och andra ställning i skuldfrågan. Med skuld avsågs inte bara ansvar för mord utan att också för handlingar som ansågs ha utlöst mordet.

Låt oss anta att det finns handlingar som är så avskyvärda att de kan motivera att en annan människa måste dö. Att motivet i så fall skulle kunna vara kärlek är svårt att ta till sig. När fler än de allra närmaste finner ett sådant motiv rimligt eller rent av acceptabelt kan vi vara säkra på en sak – vi har att göra med en hederskultur.

GP kommer att i en serie artiklar granska vad som kan hända när hederskulturen sprider sig bland människor. Vi kommer att göra det med röster från de allra mest drabbade: romer utsatta för hederskultur.

”
Det är en helig utgångspunkt för journalistisk granskning – att ge röst åt de svagaste, att tala för dem som få eller ingen lyssnar på.

Det kommer att ifrågasättas varför GP väljer att granska romer.

Låt oss med en gång svara att det gör vi inte. Vi kommer att granska hur en kultur som skadar de allra mest skyddslösa i samhället tillåts sprida sig. Hur samhällskrafter som säger sig värna just de svagaste väljer att med öppna ögon låta det onda ske.

Det kommer att ifrågasättas varför GP väljer att granska romsk kultur.

Låt oss med en gång svara ”det gör vi

inte”, även på detta. Vi granskar inte den romska kultur som skapar enhet, stolthet och sammanhang inom en av de mest förföljda och våldsutsatta minoriteter världen sett.

Vi granskar hederskultur – och för att göra det har vi vänt oss till just de förföljda och våldsutsatta. Det är en helig utgångspunkt för journalistisk granskning – att ge röst åt de svagaste, att tala för dem som få eller ingen lyssnar på.

Det är därför jag vågar sätta rubriken ”En av de viktigaste granskningarna vi gjort” på den här texten.

Många människor vi pratat med har sagt att de inte vågar vara med, att de av rädsla för att bli uteslutna ur den gemenskap som är allra viktigast för dem, familjen, inte kan tala öppet. Några av dem som låtit sig intervjuas, med namn och bild, har i sista stund ångrat sig och sagt att de inte klarar att utsättas för mer hat.

Men andra kommer att tala öppet. Barnbruden som mot sin vilja giftes bort kommer att med öppen blick möta er och säga att hon var tvungen att bryta med familjen och skapa ett nytt liv, att det var tuftt eftersom hon aldrig tillåtit att gå i skola och därför aldrig förberetts för ett liv som självständig individ.

Ni kommer att mötas av historier som fyller er med fasa. Vetskapen att de historierna repeteras, inte en gång, utan flera gånger om kommer att väcka vrede hos många av er. En flicka som fått håret avklippt av sina närmaste släktingar för att hon älskat fel man är upprörande. Två, tre eller fyra skamklippta nackar vittnar om någonting annat, någonting mycket allvarligare – en kultur, en hederskultur.

När allt det där sjunkit in väcks en stark önskan att någonting måste göras.

Då kommer vi att komma tillbaka och berätta om att det visserligen finns många som brinner för förändring. Men att ansvariga myndigheter har så anmärkningsvärt låga kunskaper om hur problemen ser ut att vi redan nu kommer att våga säga att riksdagens mål att en svensk 20-årig rom om tio år ska ha samma förutsättningar som en jämgammal svensk inte har en chans att nås.

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

Romer förnedras live i sociala medier

Sociala medier har gjort att romer, ett utsatt folk utan nation, enklare kan mötas över landsgränser. Men det har också blivit en plattform för hat och hot inom gruppen. GP kan nu berätta hur kvinnor får vittna om sexuella övergrepp inför öppen ridå och filmas medan deras hår skamklippas. Och om kvinnan som läxas upp när hon pratar om hederskultur – av en romsk man som jobbar med inkludering för en svensk kommun.

I början av september publicerade GP en video från en så kallad romani kris. I centrum för diskussionen stod Nadja Blom, fembarnsmamman som kördes ihjäl på Hisingen i somras. Rättegången, som hölls i juli, handlade om att hon haft en relation med en man hon inte var gift med – och sändes live på Facebook.

Facebookfilmer används även för annan typ av kommunikation inom delar av det romska samhället. Ofta handlar det om inspel i konflikter där avsändaren vill att flera ska höra vad som sägs.

Ett vanligt förfarande är att avsändaren en stund innan sändning gör ett Facebookinlägg där hen berättar att det kommer en film riktad mot en viss person inom kort. För att få så många som möjligt att sedan se själva videon taggas personer i inlägget – både vänner och ovänner. För det är sällan videor med positiva budskap.

När Nadja Blom hade körts ihjäl gjorde till exempel en av hennes söner en livesändning på Facebook som spreds världen över.

– Vi har kört över våran mamma, fattar du? Nu kan ni gå och leta efter dem på sjukhuset om de fortfarande lever, säger den äldste sonen i videon och riktar sig till sin mors nye svärfar.

Innan det misstänkta mordet lade också Nadja Bloms före detta svärföräldrar upp en offentlig film där den tidigare svärfadern uppmanade Nadja Blom att ta sitt liv. Flera Facebookvideor ingår i polisens förundersökning av mordet på Nadja Blom och mordförsöket på hennes nye man.

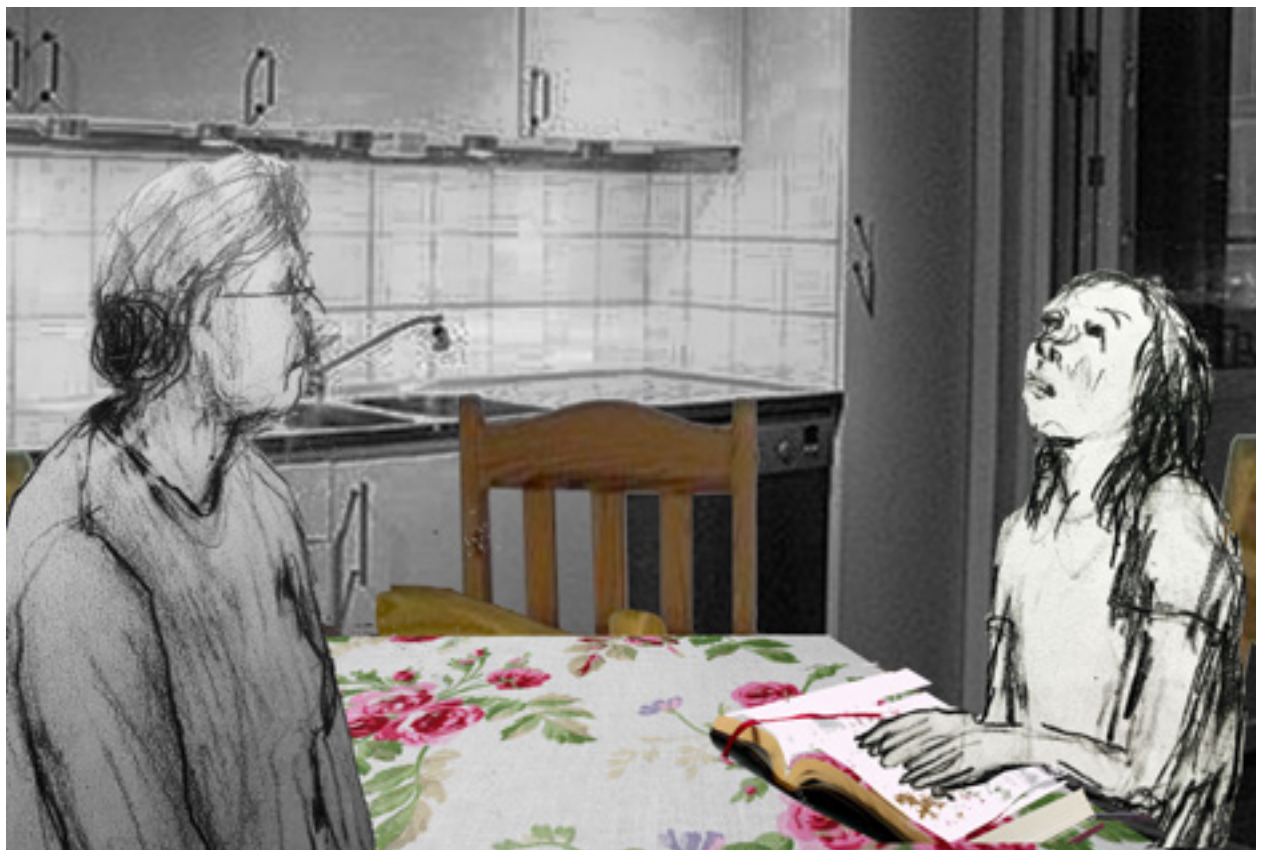
Enligt uppgifter till GP har den här videokulturen drygt tio år på nacken. I och med coronapandemin växte fenomenet sig större. Utöver möjligheten att nå många – romerna saknar en egen nation och är spridda över hela världen – gör det att publiken både i realtid och efteråt kan kommentera det som sägs.

Filmerna delas i sin tur vidare i internationella romska Facebookgrupper, öppna som stängda, och på privata konton.

GP har även stött på Facebookfilmer där romska flickor och kvinnor ska vittna om sin oskuld eller kyskhet på olika vis, eller där män gör det i deras ställe.

En av filmerna är inspelad i ett småländskt kök. En flicka som ser ut att vara i nedre tonåren sitter med en äldre kvinna vid ett köksbord.

Flickan lägger sina händer på bibeln, tittar på kvinnan och svär att hon kommer att säga sanningen. Sedan börjar hon berätta om hur hon blivit sexuellt utnyttjad av en manlig släkting.

Tidigare i höst fick en ung romsk flicka lägga handen på bibeln och svära att det hon skulle berätta – att hon blivit sexuellt utnyttjad av en äldre manlig släkting – var sant. Vittnesmålet filmades och lades ut öppet på Facebook. ILLUSTRATION: MARIA KRISTOFERSSON

Filmen publiceras öppet på Facebook hösten 2022 och ska fungera som ett bevis på att flickan har utsatts för ett övergrepp. På ett annat Facebookkonto hängs den manliga släktingen i sin tur ut som pedofil.

Om en polisanmälan också är gjord framgår inte.

2019 blev en romsk kvinna misshandlad och fick håret avklippat på en skogsväg utanför Mariestad, eftersom hon träffat ”fel” man. Övergreppet filmades och lades ut på sociala medier.

Att klippa eller skära håret av en kvinna görs för att straffa och förnedra henne, säger romer som GP har pratat med. Och ju fler som tar del av övergreppet, desto större blir förnedringen.

I en C-uppsats från 2020, skriven vid Högskolan i Gävle, vittnar en romsk informant om att det fysiska våldet ökat – liksom graden av förnedring i brotten som begås.

”Kvinnor som sökt till kvinnojouren har berättat om tvång att skada sig själva genom att bränna upp sitt eget hår

DEL 2. I en serie reportage berättar GP om bakgrunden till mordet på fembarnsmamman Nadja Blom och följer av det, men också om utsattheten som vissa romska flickor och pojkar växer upp i – och som samhället inte tycks se.

och filmning under pågående brottsliga utföranden som sedan laddas upp på internet”, står det i uppsatsen.

Där framgår också att fenomenet – att filma och lägga ut materialet för allmän beskådan – är nytt. ”Det är en förnedring på en helt ny nivå som inte syntes förut, orsaken bakom tros ligga i en medveten handling för att skada kvinnans rykte ytterligare”.

Britt-Inger Hedström Lundqvist är ansvarig utgivare för det romska nätmagasinet Dikko och tillhör själv resandefolket. För en dryg vecka sedan medverkade hon i ett radioinslag på Radio

Romano, Sveriges radios romska kanal, som handlade om en artikel Dikko skrivit om romani kris.

När inslaget publicerades på Facebook blev hon snart hånad i kommentarsfältet.

Britt-Inger Hedström Lundqvist håller med om att Facebook utvecklats till ett verktyg för bland annat bråk och hot, och säger att det ”exploderade” under pandemin. Orsaken är Facebooks lättillgänglighet samtidigt som man via plattformen når många samtidigt.

– De som sänder live når ut till en bredare och större publik, säger Britt-Inger Hedström Lundqvist.

Enligt henne finns det en sorts tystnadskultur bland delar av den romska minoriteten. Själv lärde hon sig den redan som barn: berättat aldrig att du är resande. Hon menar att det är ganska förståeligt med tanke på hur svenska staten behandlat romerna.

Men den resulterar också i påtryckningar eller hot mot personer som öppet, exempelvis på Facebook, adresserar problem inom gruppen.

”

De flesta romer har upplevt antiziganism, men när de uttalar sig om negativa inslag inom den egna kulturen kommer hat uteslutande från andra romer.

Efter mordet på Nadja Blom pratade en romsk aktivist om hederskultur i en Facebookfilm. Det är ett omdebatterat ämne som är känsligt att prata öppet om. De flesta romer har upplevt antiziganism, men när de uttalar sig om negativa inslag inom den egna kulturen kommer hat uteslutande från andra romer.

GP har varit i kontakt med aktivisten, men efter att ha mottagit flera allvarliga hot vill hon i nuläget inte medverka. Hon har dock sagt okej till att vi återger hennes inlägg:

”Jag är uppväxt enligt svensk-romsk tradition. Jag uttalar mig utifrån mina egna erfarenheter och min uppväxt. Alla romer äger givetvis sin egna historia.

Det jag har sett och upplevt är hederskultur. Det är fakta. Tyvärr bryter många romer med den romska kulturen eller blir uteslutna ur gemenskapen om man inte ställer upp på hederskulturen (...)

Personliga påhopp på grund av att man vågar lyfta känsliga ämnen är också en del av att försöka trycka ned människor och hålla dem tysta, så att kulturen kan fortsätta som den alltid har gjort.”

I hennes kommentarsfält kunde man se kärleksfulla hälsningar och hejningar, men också mothugg. Vissa kommentarer var så hotfulla att hon polisanmält dem, andra hatiska och nedvärderande: ”Det var sådana som DU nazisterna hade samarbete med.”

”Du vet väl att det är inte normalt och vara mytoman.”

”Du är en riktig gadji (nedsättande ord för svensk i majoritetskulturen) och gör allt detta bara för att synas i media.”

”Du borde tänka riktigt noga innan du skriver mer nu. Är de gbg du bor?”

Därtill svarade flera romer aktivisten med livevideor på sina egna Facebooksidor. Avsändarna, liksom filmerna, var många, men en person som utmärker sig är en man som är anställd av en svensk kommun för att arbeta med romsk inkludering.

– Gör inte Facebooklives och förvärra alla problem. Se nu vad som händer. Ni lägger upp videos som översätts av romer som vill ställa in sig hos gadje (nedvärderande ord om svensk i majoritetssamhället). Gadje tar material och skriver i media och politiker använder det för att sänka oss, säger mannen på romska.

– De vill ha över kontroll över oss, fortsätter han, för att slutligen fråga tittarna om de vet att ”myndigheterna vill göra lagar som gör det lättare att omhänderta romska barn”.

När detta skrivs har videon setts 2 500

Den mördade Nadja Blom använde också Facebook för att försöka förmå omgivningen att acceptera hennes nya relation. I kommentarsfälten reagerade många med hot och kränkningar.

BILD: PAUL WENNERHOLM

gångar. Bland de som har gillat eller delat inlägget finns flera personer som jobbar med romsk inkludering.

Göteborgaren och den romske aktivisten Bagir Kwiek uttalar sig regelbundet som sakkunnig i romska frågor och var fram till årsskiftet Kulturrådets läsbassadör. Efter mordet på Nadja Blom pratade även han offentligt om att han stött på hedersstrukturer bland romer.

– Inte så långt så man tar till mord som i det här fallet, men definitivt finns en hederskultur, oftast att mannen ska vara den som är i centrum och att han ska skydda sin heder på olika sätt och vis, sa han i ett SVT-inslag.

”

Bara de som utövar hedersnormerna bär skulden, inte alla som tillhör en etnisk grupp

Bagir Kwiek tog också bestämt avstånd från romani kris.

– Jag kan förstå de äldre när de bodde i tält och så vidare, förr i tiden och inte fick någon hjälp, att de behövde något sätt att lösa konflikter.

Nu menar han att romani kris inte längre fyller någon funktion.

– Det är ett system som inte borde finnas kvar längre. Jag tror att vi romer tillsammans med myndigheterna ska gå in i djupare diskussioner och se hur vi kan få bort systemet från de romska grupperna.

Precis som den kvinnliga aktivisten blev han därefter misstänkliggjord och ifrågasatt på Facebook. En kvinna, som beskriver sig som romsk aktivist och som haft förtroendeuppdrag för den romska gruppen, kallade Bagir Kwiek för dubbelagent.

”Inte bara det att du vill ändra på oss, du tror att icke-romerna ska ge dig medalj nu och att dom kommer sätta dig på någon slags piedestal. (...)

Just detta kommer att göra att romska barn kommer att omhändertaras för att de inte skall växa upp med de romska lagarna eller kulturen. För att kunna assimilera dem, så att dom ska bli gadje. (...) Jag som trodde att du alla dessa år slogs för romerna... och inte för att kväva romerna.”

Att Bagir Kwiek föreslår en gemensam kraftinsats där romer och myndigheter tillsammans försöker ta itu med romani kris upprör.

”Jag förstod mycket väl vad du sa i reportaget. Att du ska arbeta för det här och att du ska slåss sida vid sida med myndigheterna för att ändra våra lagar! Och våra kris!”

Hon menade även att Bagir Kwiek borde ha bett andra romer om tillstånd innan han uttalade sig i media.

GP har varit i kontakt med både Bagir Kwiek och kvinnan men ingen av dem vill kommentera det inträffade.

Efter mordet på Nadja Blom uppmanades även Radio Romanos reportrar att vara försiktiga i sin rapportering och inte ”sprida fördomar”, berättar kanalchefen Anne Sseruwagi.

– Min erfarenhet som chef för Radio Romano är att det bland romer finns brist på tillit att öppet prata om sina angelägenheter i svenska medier. Reaktionen bör ses mot bakgrund av romernas historia av diskriminering och utsatthet i samhället, säger hon och fortsätter:

– Missförstånd och fördomar som beror på att det fortfarande finns alltför lite kunskap bland allmänheten om olika romska grupper, skillnader mellan dem och deras seder och bruk.

Soleyman Ghasemiani, stödkoordinatör på föreningen Glöm aldrig Pela och Fadime, gör samma analys:

– Jag tror det handlar om en rädsla för stigmatisering av gruppen. Man tänker att, om man erkänner att normerna finns i en grupp, så kan hela den etniska gruppen bli smutskastad.

– Men bara de som utövar hedersnormerna bär skulden, inte alla som tillhör en etnisk grupp.

Facebook lär ha svårt att komma till

Fakta: Romani kris

- Kris betyder rättegång eller lag på romani och är en gammal tradition som lever kvar inom vissa romska grupper och härstammar från tiden då romer tvingades leva utanför majoritetssamhället.

- En romani kris ersätter inte en rättegång inom det svenska rättssystemet, utan tar upp frågor relaterade till ”romaniprincipen” – det ”romska sättet” som traditionella romer förväntas följa. De vanligaste frågorna handlar om skilsmässor, ekonomiska tvister och opassande beteende.

- De som dömer i domstolen är oftast äldre respekterade män som kallas för krisinatori. Samtalen förs på romska och numera är det vanligt att sända kris live på Facebook. Du kan som tilltalad antingen be om förlåtelse, dömas till att betala en straffsumma, eller i värsta fall bli utesluten ur det romska samhället.

- Samtliga valakiska romer – det vill säga romer med ursprung i Rumänien – har fortfarande någon form av kris. I Sverige handlar det om grupperna kalderash, lovari och tjurari, som i sin tur återfinns i grupperna svenska romer, utomnordiska romer och nyanlända romer. Resandefolket och finska romer har aldrig praktiserat romani kris.

rätta med den här utvecklingen, konstaterar Dikkos Britt-Inger Hedström Lundqvist, av den enkla orsaken att det mesta skrivs och sägs på romska.

– Facebook kan inte stoppa det, för de förstår ju inte vad de skriver. De har väl ingen rom som sitter där och översätter och språket anses av många vara hemligt.

GP har sökt Facebooks ägare Meta men inte fått något svar.

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Sofia Boo
sofia.booo@gp.se

Nana Eshelman Håkansson
nyheter@gp.se

Britt-Marie Mattsson: Donald Trumps namn nämns för tillfället ogärna av ledande republikaner för att inte störa senatsvalet i Georgia och kraftmätningen i representanthuset

Sidan 20

Tecknen som visar när det är dags att byta jobb

Ekonomi: Ellinor Wassberg som är jobbsökarexpert på Arbetsförmedlingen pekar på ett antal signaler. Och hon menar att det viktigaste är att arbetet känns meningsfullt.

Sidorna 16-17

BILD: FRIDA WINTER

Anders lever på bara 3 000 kronor i månaden

2009 köpte Anders Krasse en ödegård i Mårdaklev för 330 000 kronor. Den 13 rum stora villan renoverade han sedan nästan utan kostnader. Nu lever han på 3 000 kronor i månaden.

– Om någon tackar nej till överkonsumtion i vårt samhälle och i stället går till andrahandsmarknaden så anser inte jag det vara snålt, säger han.

Sidorna 12-13

Ett hedersmord som föll i glömska: "Flög under radarn"

GP granskar: Inför ögonen på parets gemensamma son högg mannen ihjäl sin exhustru.

"Han dödar min mamma", skrek sonen.

Genom mordet försökte pappan återupprätta familjens heder. Paret bodde inte tillsammans, men enligt vittnesmål hade kvinnan aldrig fått

skilja sig från mannen. Anhöriga berättar för polisen att det hållits romska rättegångar, så kallade romani kris, som stoppat det.

Trots att det sagts att hedersmord inte förekommer i den romska kulturen föll dådet snart i glömska.

– Jag minns att jag väntade mig att det skulle ringa journalister

men det var inte alls någon medial uppmärksamhet kring det här. Det flög lite under radarn kanske, säger åklagaren Jenny Ahlner Wetterqvist.

När Nadja Blom åtta år senare körs ihjäl på Hisingen, var mordet på innergården i Stockholm 2014 bortglömt.

Sidorna 6-9

BILD: THOMAS JOHANSSON

Julstämning en halvtimme från Göteborg

Nyheter: Nygräddade tomteväfflor och egenproducerad öl. Julmarknaden på Nääs Fabriker skapar julstämning för såväl vuxna som barn.

Sidan 15

Renoveringen som inte blev den förväntade

Nyheter: Familjebostäders lägenheter renoverades med begagnat material. Men många hyresgäster vittnar om att det inte blev speciellt lyckat.

Sidan 14

Hemligheten bakom husen i Göteborg

Göteborgiana: Landshövding Ehrens-värd, stadsarkitekt Victor von Gegerfelt eller handlaren Johannes Nilsson. Vem ska äras för landshövdingehuset?

Sidorna 38-39

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

DEL 4. Enligt åklagaren kan det finnas ett hedersmotiv bakom mordet på fembarnsmamman Nadja Blom. I en serie reportage berättar GP om bakgrunden till mordet och följer av det, och utsattheten som vissa romska flickor och pojkar växer upp i – och som samhället inte tycks se. I fjärde delen berättar vi om hedersmordet vars existens har förnekats.

Det bortglömda hedersmordet

Efter att Nadja Blom körs ihjäl sommaren 2022 hålls demonstrationer med budskapet att det inte finns en romsk hederskultur. Men påståendet att mordet på Nadja Blom är ett ensamt undantag stämmer inte. Hösten 2014, framför ögonen på sin son, knivmördas en romsk kvinna i Stockholm av sin exman. Mordet utförs för att återupprätta familjens heder.

Texter: Sofia Boo, Mia Pettersson och Nana Eshelman Håkansson Bilder: Anna Tärnhuvud

Roland Åkerblom står på loftgången utanför sin lägenhet i en av Stockholms södra stadsdelar. Han kikar ner mot platsen på innergården där han för åtta år sedan bevittnade ett mord.

Hösten 2014 sitter Roland som vanligt och jobbar på sitt kontor i lägenheten på tredje våningen. Plötsligt hör han en mansröst som skriker från innergården.

– Han dödar min mamma, skrek han flera gånger, säger Roland.

Han springer ut på loftgången. Där ser han en äldre man som slår en kvinna. Skriken kommer från en yngre man som står bredvid. Roland förstår först inte vad som händer.

– Vad konstigt han slåss tänkte jag. Och sen föll hon ihop och mannen stack iväg.

Gärningsmannen springer ut från innergården medan grannar strömmar till för att hjälpa den skadade kvinnan. Vad Roland då inte vet är att mannen som såg ut att slå kvinnan hade en kniv i handen.

– Hon dog här nere. Det var ju katastrof. Larmsamtalen börjar komma in till 112. Polisen inleder en jakt på mördaren och snart kommer motivbilden att klarna.

Men när Nadja Blom åtta år senare körs ihjäl på Hisingen är mordet i Stockholm bortglömt.

Efter det misstänkta mordet på Nadja Blom i juli 2022 reagerar många romer starkt på uttalanden om att det skulle röra sig om ett hedersmord.

I Göteborg och Stockholm hålls demonstrationer mot rapporteringen i media. Budskapet har varit tydligt: det

finns inga romska hedersmord.

Ett plakat med texten ”stoppa medias propaganda mot oss romer” hänger framför två talare vid en trappa på Sergels torg.

– Rötägg finns överallt. Män med skev kvinnoyn finns överallt. Romer har inte våld över huvud taget i vår kultur. Att slå en kvinna är en skam, att döda är skam, att våldta är skam. Det är vår kultur, säger en av talarna vid demonstrationen i Stockholm.

– Det finns inga hedersmord hos oss romer och det finns inget som heter förtryckt kvinna i våra familjer. Hos oss romer som bor i Sverige, som är födda i Sverige, det finns inga kvinnor som är förtryckta hos oss. Det finns inga hedersmord, säger en man som livesänder demonstrationen från Stockholm på Facebook.

Samma åsikt sprids i inlägg och i kommentarfält på Facebook. Det som

hände Nadja Blom var en tragisk enskild händelse som inte har något att göra med hederskultur.

Men det som inte ska ha skett, skedde i oktober 2014 på innergården i södra Stockholm.

Roland Åkerblom pekar ner mot ena hörnet på innergården.

– Hon bodde ju i den lägenheten längst ner där, säger han.

Med uteplatsen?

– Ja precis.

Ett staket ramar in uteplatsen som Roland Åkerblom pekar på. Där bodde kvinnan, som var i 60-årsåldern när hon mördades.

Kvinnan var sedan länge separerad från sin före detta man, som hon enligt vittnesmål varit gift med enligt romsk sed.

2008 dömdes mannen för en grov miss-handel av kvinnan. Enligt kvinnan hade de redan vid den tidpunkten varit skilda i många år. Mannen menade dock att de fortfarande var gifta.

Enligt domen jagade mannen kvinnan ut ur hennes lägenhet medan han slog henne med en batong. Det skedde på samma plats där han flera år senare skulle mörda henne.

När mannen kliver in i kvinnans lägenhet den där eftermiddagen 2014 har kvinnan, enligt vittnesmål, precis vaknat. Strax efteråt börjar mannen knivhugga henne. Kvinnan tar sig ut till innergården där knivhuggen fortsätter. Paret vuxne son försöker stoppa mannen.

Det var hans skrik som Roland Åkerblom hörde och fortfarande minns tydligt.

– Han dödar min mamma, skrek han flera gånger. Det var det jag hörde när

jag satt där inne och jobbade. Det var det han skrek.

Först efteråt får Roland veta att mannen hade knivskurit kvinnan flera gånger.

– Han hade en kniv, men det såg ju inte jag här uppifrån. Han stod ju och högg henne. Det var fruktansvärt.

När förstod du vad som hade hänt?

– Det var när polisen kom. Och då såg jag grannen där nere som försökte hjälpa den stackars kvinnan som låg där. Sedan spärrade de av hela området och det var vita tält och lampor här på gården, säger Roland Åkerblom.

Åklagaren Jenny Ahlner Wetterqvist var ansvarig för utredningen av mordet. I dag är hon vice överåklagare vid Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Stockholm. Hon minns målet väl trots åren som gått.

– Det var ju ett väldigt speciellt mål på många sätt. Inte minst hur mordet gick till. Det var ju otroligt många knivhugg och han jagade henne med kniven där på gården, inför ögonen på grannar och andra vittnen, säger hon.

Paret bodde inte tillsammans, men

Jenny Ahlner Wetterqvist var ansvarig åklagare för mordet. BILD: ANNA TÄRNHUVUD

”

Det var ju ett väldigt speciellt mål på många sätt. Inte minst hur mordet gick till. Det var ju otroligt många knivhugg.

Jenny Ahlner Wetterqvist

Vice överåklagare vid Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum

Det var i oktober 2014 som det brutala mordet på en romsk kvinna ägde rum. Kvinnans tidigare man dömdes för mordet som hade tydliga hedersmotiv.

ARKIVBILD: LASSE ALLARD/AFTONBLADET

enligt vittnesmål hade kvinnan aldrig fått skilja sig från mannen. Anhöriga berättar för polisen att det hade hållits romska rättegångar, så kallade romani kris, som stoppat det:

”Det var inpräntat, inkodat i deras mentalitet, i deras ... du förstår vad jag menar. Så att för dem var det, nej det finns inte på kartan. Du kan inte lämna honom. Du får inte lämna honom.”

En närstående säger i förhör att kvinnan fortfarande tillhörde mannen:

”Hon var hans kvinna, punkt slut. Så var det bara. Och hon skulle förbli så till döden skiljde dem åt. Det spelade ingen roll. Så är det bara. Hon hade ingen rätt till att leva”.

Åren efter misshandelsdomen gör kvinnan och anhöriga flera polisanmälningar mot mannen. Samma år som mordet kommer det in tre stycken, varav två handlar om att han ska planera att döda kvinnan. Men samtliga utredningar läggs ner.

En anhörig beskriver kvinnan som den före detta makens ägodel och att hon representerade ”hans heder som han inte

fick förlora”. Den typen av resonemang återkommer i flera vittnesmål under både rättegången och i förundersökningen.

Den anhörige säger också att mannen ”kommer från en högt uppsatt romsk familj där heder, normer och kultur betyder väldigt mycket och där mannen inte får förlora ansiktet. En kvinna som

inte vill ha tillbaka sin man kan man inte acceptera. Det strider mot normerna. För (mannen) var det som om (kvinnan) trampade på hans heder. Han fick skämmas och förstod att han inte var lika högt uppsatt i sin romska grupp som tidigare”.

Mannen själv säger till polisen att ”hans far var en domare för hela Europa” och att han själv och hans bror också hade varit domare, så kallade krisinatori.

En annan anhörig beskriver att mannen ”gjorde allt för att ta tillbaka sin fru och för att återta makt över sin familj i försök att återupprätta sin heder”, och att den mördade kvinnan berättat att han skulle mörda henne för att ”hon som kvinna inte hade uppfyllt de krav och den roll som gällde enligt romska traditioner och att (mannen)s ställning och rykte därför hade nerveraderats bland romer och inom (efternamn mannen)familjen”.

Åklagaren Jenny Ahlner Wetterqvist säger att det tack vare alla ögonvittnen fanns ovanligt mycket bevisning kring hur mordet hade gått till och hon yrkade på livstids fängelse.

– För mig var det helt uppenbart att det var ett så allvarligt fall av mord att det inte kunde råda någon tvekan om att straffvärdet var livstids fängelse. Dels hur det här mordet genomfördes, men också bakgrunden och historiken mellan dem och det motiv som gärningsmannen hade.

Tingsrätten skriver i sin dom att brottet präglades av synnerligen stor hänsynslöshet och råhet och att kvinnan måste ha ”känt stor smärta och dödsångest innan hon till slut avled”.

Rätten slår också fast att mannens motiv för att döda kvinnan varit att ”återupprätta sin egen och sin familjs heder som han ansåg hade äventyrats av att (kvinnan) inte önskade återuppta samlevnaden med honom”.

Mannen förnekar inte att han dödat kvinnan, men säger att han inte minns vad som hänt. Han nekar till att det skulle ha med heder att göra. Både tingsrätt och hovrätt delade åklagarens bedömning att straffvärdet var livstid, men på grund av mannens ålder och sjukdomsbild så dömdes han till 18 års fängelse för mord.

Mordet i Stockholm var brutalt och bevittnades av flera grannar. Trots det finns det knappt något skrivet om det.

– Det var inte uppmärksammat mer än möjligen lokalt. Jag minns att jag väntade mig att det skulle ringa journalister men det var inte alls någon medial uppmärksamhet kring det här. Det flög lite under radarn kanske, säger Jenny Ahlner Wetterqvist.

Åtta år senare körs Nadja Blom ihjäl i Göteborg. Ett mord som får betydligt mer uppmärksamhet.

Soleyman Ghasemiani arbetar som stödcoordinator vid riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (Gapf). Han har följt rapporteringen om mordet och de nedlåtande och hotfulla kommentarer Nadja fick på sociala medier tiden före. Enligt honom finns alla tecken på att Nadja blivit offer för ett hedersmord:

– För mig är det uppenbart.

Och vad är det i det som gör att du tycker det är så uppenbart?

– Det hon ber om, och det som gruppen eller släkten och bekanta kräver av henne. Det är just det som utmärker hedersvåld, säger han.

Hedersmord är ovanliga, säger han, men det är också den yttersta konsekvensen av en hederskultur.

– Alla som anammar hedersnormerna går inte så långt. Det är kanske just den hårda kärnan som går till det yttersta och tar till det yttersta våldet. Jämfört med hur utbrett själva hedersnormerna och hederskulturen är så är hedersmord nästan obefintliga.

Soleyman Ghasemiani har tidigare jobbat många år inom socialtjänsten i Göteborg. Dels som familjesekreterare, dels som utvecklingsledare vid Göteborgs stads kompetenscentrum om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld.

Under sin tid i Göteborg kom han i kontakt med hederskultur inom den romska gruppen, även om det fysiska våldet och begränsningarna inte var lika vanligt som i vissa andra grupper. Men kännetecknen var desamma enligt honom.

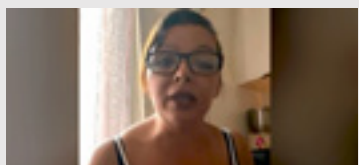
Läs mer: Tidigare artiklar

- Detta är fjärde delen i GP:s granskning ”Mordet som splittrar ett folk”. Tidigare delar finns på [gp.se](https://www.gp.se).

Del 1: Hennes dotter Nadja kördes ihjäl – två barnbarn misstänks

Del 2: Romerna som tystas, hatas och förnedras på Facebook

Del 3: Romani kris hölls i Folkets hus

Nadja Blom. BILD: SKÄRMDUMP FACEBOOK

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

”

Det är bara de som utövar hedersnormerna som bär skulden, inte alla som tillhör en etnisk grupp.

Soleyman Ghasemiani
Stödkoordinator på Glöm aldrig Pela och Fadime

– Det är samma centrala krav överallt, att sexualiteten kontrolleras totalt, säger han och fortsätter:

– Oskuld och kyskhet är de centrala kraven för hederskulturen.

GP har tidigare berättat om hur romska kvinnor hängs ut på Facebook och att det hölls en romsk rättegång om en kärleksrelation Nadja Blom hade haft.

– Begränsningarna finns där, den kvinnofientliga synen på sexualitet och avsaknaden av kvinnors grundläggande fri- och rättigheter. Det gör att kvinnorna och flickorna inte får vara som de vill, får inte gifta sig med den de vill och får inte välja sin framtid, säger Soleyman Ghasemiani.

I ett tjugotal domar från svenska domstolar, som GP läst, finns uppgifter om romska kvinnor och barn som levtt eller lever kontrollerat. Vikten av oskuld, barn som gifter sig eller flyr undan tvångsäktenskap. Kvinnor som straffas för att de brutit mot oskrivna regler eller kontrolleras och inte får bestämma över sina egna liv.

En av domarna rör en man i 20-årsåldern som tidigare i år åtalades för våldtäkt mot barn eftersom han haft sex med en tolvårig flicka. Trots den grova anklagelsen ska flickans mamma ha frågat om pojken tänkt gifta sig med flickan nu.

Flickans mamma säger till polisen att hon blev chockad när dottern berättade om vad som hänt:

– Du ska veta att våra flickor får inte vara med killar förrän de gift sig, de får inte ens ha killkompisar, vare sig de är icke romer eller romer. Man måste vara oskuld när man gifter sig.

Flickans och mannens familjer kände till varandra sedan tidigare och enligt polisens förundersökning ringde flickans mamma upp mannens mamma när hon fått veta att deras barn hade haft sex. En del av telefonsamtalet, som bandades, gick ut på att hon tyckte att mannen skulle ta sitt ansvar.

Flickans mamma säger i telefonsamtalet att hon har pratat med mannen och frågat om han hade för avsikt att gifta sig med dottern eftersom hon nu blivit av med sin oskuld. Pojken hade svarat ja.

– Hon måste ha kvar sin trovärdighet. Det är det som är, säger flickans mamma i samtalet med mannens mamma.

Den unge mannens mamma har inte samma inställning. Hon säger senare till polisen att hon är rädd för repressalier och uppger att släktingar till flickan berättat om händelsen och framfört hot om våld i en livesändning på Facebook. Det ska också ha utkrävts en summa pengar från familjen.

En oenig tingsrätt frikände mannen från anklagelserna om våldtäkt mot barn eftersom man ansåg att han gjort tillräckligt för att försäkra sig om att flickan var över 15 år. Domen är överklagad.

Domarna, videorna och vittnesmålen GP har tagit del av är få i relation till det uppskattade antal personer som tillhör den romska minoriteten i Sverige, men enligt Soleyman Ghasemiani på föreningen Glöm aldrig Pela och Fadime

Roland Åkerblom berättar om dagen för knivmordet, hösten 2014. "Vi hade ju ganska nyligen flyttat hit, men de som hade bott här länge visste ju exakt vem hon var. En trevlig, försynt dam", säger han.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

ger det ändå tydliga signaler om hederskulturens existens inom gruppen.

– När kvinnorna inte får vara så som de är, när de inte får bestämma över sin sexualitet, vara sig själva, då lever man i hedersvåld.

I en dunkel bostad på hemlig ort bor en kvinna som vill berätta om den kontroll hon levde under i en romsk familj. Hon vill berätta, trots att hon är rädd för konsekvenserna.

– Dels för att jag hoppas det kan hjälpa andra så det inte behöver hända någon annan. Och dels för de inte kan tysta mig mer.

Efter en dom mot hennes före detta man och en släkting till honom, lever hon nu med skyddad identitet. På brevlådan står ett annat namn och dagsljuset när knappt in eftersom fönstren är mörklagda så att ingen ska kunna

Soleyman Ghasemiani, stödkoordinator på Glöm aldrig Pela och Fadime.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

se in. I taket sitter övervakningskameror.

– Jag är så inställd på att jag kommer dö av det. Men då har jag gjort det bästa jag kunnat av mitt liv i alla fall, säger kvinnan.

Hon och den före detta mannen hade helt olika bakgrunder, vilket var ett problem för hans familj när de blev ett par. Men det fungerade ändå fram tills de gifte sig, säger hon. Då skulle hon bli en del av hans familj som hade helt andra traditioner och regler än hon var van vid.

Hon beskriver att livet blev isolerat och kontrollerat och att hon inte längre fick göra saker på egen hand ute bland folk.

– Om jag ville gå och handla kläder eller göra något annat skulle någon i hans familj vara med. För zigeniska fruar går inte ensamma och det är klart man ska gå med hans mamma eller systrar.

När hon blivit fru var hon tvungen att bete sig på ett visst sätt berättar kvinnan. Om hon inte gjorde det blev hon bestraffad. Hon kunde få ett slag för minsta misstag och hans familj var med och både sanktionerades och bidrog till våldet, säger hon.

– Det var ju tillfällen när de satt bredvid när det hände.

Hon menar att våld mot kvinnor var accepterat i familjen. Vid ett tillfälle betedde hon sig på ett sätt som uppfattades som respektlöst mot en anhörig till mannen, varpå han skällde ut henne inför en stor grupp människor.

– Han började skrika till mig att jag var en hora och att jag inte har rätt att prata till honom på det sättet. Och min exman exploderade brutalt, så han örfilar mig så jag trillar av stolen.

Vad tänker du om det att ingen reagerar och stoppar honom?

Fakta: Rom eller zigenare

• I dag ses "zigenare" som nedsättande och GP:s skribenter använder sig genomgående av ordet rom som betyder "man" eller "människa" på romska. Det är emellertid inte ovanligt att personer inom gruppen själva säger "zigenare" och när så varit fallet är denne citerad ordagrant.

– Till sist blev jag så avtrubbad, jag kände att det var normalt.

Hon säger att hon flera gånger blev kallad hora av både maken och hans släkt eftersom hon inte var oskuld när hon träffade honom.

Hon slutade ha kontakt med sin egen familj, eftersom mannen och hans familj inte ville att hon skulle ha det.

– De var inte bra, de var smutsiga, de hade ingen heder, de hade ingen respekt.

Upplevde du att det fanns en hederskultur?

– Ja. De håller koll på varandras fruar och om jag gör fel så har alla männen i hans släkt rätt att göra vad de vill med mig.

Hon berättar att mannen hotade med att klippa av hennes hår och att hon fick se på sociala medier hur det gick till.

– Min exman tittade på en livesändning. Det var en kvinna och hennes man slog henne. Någon i familjen filmade det hela och sände ut live. Den här mannen sätter henne på en stol och

tar tag i hennes hår och rakar av det och skriker att hon är en hora. Min man resonerar att hon får skylla sig själv, att det inte spelar någon roll vad som hänt, det är hennes man som bestämmer och tycker han att hon har gjort fel så har hon gjort fel.

Hon berättar att livesändningar, med olika typer av rättegångar och förnedringar av personer som betett sig fel, var vanligt i den miljön hon befann sig i.

– Många av de grupperna är publika just för att så många som möjligt ska se. Det spelar ingen roll när på dygnet du går in, där är alltid någon som har en konflikt med någon och hela den här cirkeln hur familjer anser sig ha rätt att fatta beslut över en annan människa.

Mannen misshandlade henne brutalt flera gånger och det fanns tillfällen då hon inte trodde hon skulle överleva.

– Det är bland det värsta man kan uppleva. Det känns som att du bara väntar på att dö. Hur ont kommer det göra? Kommer jag lida?

Varför ringde du inte polisen?

– Jag vågade inte.

Mannens familj var ständigt närvarande i hennes liv och fattade beslut som omfattade även henne, berättar hon. Inte ens när hon blev gravid fick hon bestämma själv och mannens familj ville inte att mannen skulle få barn med henne. Det slutar med att mannen och en anhörig till honom tvingar henne att göra en abort.

– Där och då jag vill bara dö. Jag såg ingen mening med livet. Jag hade kämpat för det barnet.

Hon beskriver tiden efter aborten var som ett töcken. Hon tog sig ur relationen men priset blev högt. Rädslan och ångesten kommer aldrig försvinna.

– Även om det kostar mig livet eller det får konsekvenser så är det ändå något jag har kämpat mig ur.

Är du rädd?

– Jag är ju livrädd för att träffa på dem eller att de ska hitta mig. Han eller hans släkt.

Men du säger ändå att det var värt det?

– Ja. Jag gör vad jag vill, jag har på mig vad jag vill, jag pratar med vem jag vill. Jag är fri att fatta mina egna beslut. Jag känner mig som en människa. Och det finns inget som slår den känslan.

– Sedan vad konsekvenserna är, det kan jag inte svara på, men hellre konsekvenserna som en fri människa med mina egna ord, med mina egna sätt att se på livet än en isolerad, tyst, nedbruten människa som inte lever mer. Jag tänker inte vara ett offer mer, jag tänker inte vara det. Jag har lika stor rätt till livet som alla andra människor.

Enligt Soleyman Ghasemiani, på riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime, försöker vissa likställa hedersvåld med våld i nära relationer, men det finns en helt annan nivå av kontroll och tvång inom en hederskultur.

– Då förstår man inte att i en hedersmiljö så är det inte bara en eller båda föräldrarna, eller kärnfamiljen, som kan vara utövare av våldet, utan i det här fallet

”

Jag tänker inte vara ett offer mer, jag tänker inte vara det. Jag har lika stor rätt till livet som alla andra människor.

Anonym kvinna som vill berätta om den kontroll hon levde under i en romsk familj

kan det vara en hel släkt och inte bara släkten utan hela din omgivning.

Vi möts på organisationens kontor i centrala Stockholm. Det välkända fotot av av Fadime Sahindal, som mördades 2002, står uppställt vid en av väggarna bakom Soleyman Ghasemiani.

Han är inte förvånad över att många personer gått ut och förnekat att det finns en hederskultur efter mordet på Nadja Blom. Samma sak skedde när Fadime mördades säger han.

– Jag tror det är en rädsla mot stigmatisering av gruppen. Därför förnekar man att det finns våld för att man tänker att om man erkänner att de normerna finns så blir hela den etniska gruppen smutskastad.

Han återkommer till att det är viktigt att lyfta problematiken, men utan att för den skull stigmatisera en hel etnisk grupp:

– Det är bara de som utövar hedersnormerna som bär skulden, inte alla som tillhör en etnisk grupp. Det är just våldsutövarna och de som anammar de normerna. Alla romer anammar självklart inte hedersnormer. Alla kurder, alla araber, alla svenskar anammar inte hedersnormer utan det finns grupper, det finns familjer eller släkter i de

Tipsa GP:s grävgrupp!

Känner du till missförhållanden eller oegentligheter? Tipsa GP:s granskande reportrar på ett säkert sätt med den krypterade appen Signal, som finns att ladda ner på signal.org/sv/download. Skicka dina meddelanden i appen till 070-1468352. www.gp.se/nyheter/tipsa-oss

grupperna som anammar dessa normer. Det är inte hela gruppens kultur.

På innergården i Stockholm finns inga spår kvar efter mordet på kvinnan som knivmördades där för åtta år sedan. Men Roland Åkerblom minns fortfarande det som skedde tydligt.

– Det var ju fruktansvärt.

Vad visste ni om kvinnan?

– Inte mycket alls. Jag kände henne inte. Men hon hade bott här väldigt länge i alla fall. Vi hade ju ganska nyligen flyttat hit, men de som hade bott här länge visste ju exakt vem hon var. En trevlig, försynt dam. Jättejobbigt.

I Göteborg pågår förundersökningen om mordet på Nadja Blom. Hennes två äldsta söner är i början av december häktade misstänka för mordet. Båda förnekar mord, men en av dem medger dråp.

Före sin död fick Nadja Blom ta emot stora mängder hot och hat på sociala medier. En kommentar konstaterar att "ditt hår ska klippas".

GP:s fortsatta granskning kommer visa att hårklippning av romska kvinnor inte alltid stannar vid hot.

2019 förs en ung kvinna med våld bort från en restaurang i centrala Göteborg.

Kvinnan skriker i panik på den ensliga skogsvägen medan en av gärningspersonerna filmar. I ljust från mobilkameran syns en stor tuss med avklippt hår som släpps ner på marken.

"Så här gör man med hororna", säger en av gärningspersonerna, medan hon slår den skrikande kvinnan.

Kvinnans hår klippas för att hon blivit kär i "fel" man. Och hon är inte ensam om att skamklippas visar GP:s granskning.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nana Eshelman Håkansson
nyheter@gp.se

Bild:
Anna Tärnhuvud
bild@gp.se

Åtta år sedan mordet. Roland Åkerblom berättar att han först inte förstod vad som hände där nere på gården. "Vad konstigt han slås tänkte jag. Och sen föll hon ihop och mannen stack iväg."

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

Fakta: Hedersrelaterat våld

- Hedersrelaterat våld och förtryck handlar ofta om våld och hot som begränsar någons handlingsutrymme eller rätt att själv välja partner.
- "Den som öppet utmanar eller trotsar den rådande normen anses dra skam över hela familjen och riskerar att straffas fysiskt för att familjen eller ett utökat kollektiv ska återfå det som uppfattas som förlorad heder."
- "Gärningspersonerna kan vara både kvinnor och män och är ofta familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av gemenskapen."
- "Forskning visar på ett samband mellan religiositet och hedersrelaterat våld och förtryck. Dock saknas samband med någon specifik religion. Hedersförtryck förekommer inom många kulturer och religioner."
- "Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär gör att gränserna mellan offer och förövare blir otydliga. De som medverkar till förtrycket kan själva vara utsatta. Det kan till exempel vara mödrar och unga män som känner sig pressade att sätta familjen före individen."

Källa: Nationellt centrum för kvinnofrid

Fakta: Gapf – Glöm aldrig Pela och Fadime

- I år har det gått 20 år sedan Fadime Sahindal mördades av sin pappa eftersom han ansåg att hon dragit vanära över deras familj. Fadime hade engagerat sig i kampen mot hedersrelaterat våld, på den tiden ett relativt okänt begrepp i Sverige.
- Året dessförinnan bildades Gap, Glöm aldrig Pela, som efter mordet på Fadime bytte namn till Gapf.
- Pela Atroshi mördades under en semester till hemstaden. Även hon ansågs ha förstört familjens heder genom att inte leva efter traditionella kurdiska värderingar. Hennes farbröder och pappa dömdes efter mordet.
- Gapf hjälper offer för hedersrelaterat våld och förtryck, samt med utbildning och opinionsbildning.

Fakta: Romani kris

- Kris betyder rättegång eller lag på romska och är en gammal tradition som lever kvar inom vissa romska grupper och härstammar från tiden då romer tvingades leva utanför majoritets-samhället.
- Personerna som dömer i domstolen är oftast äldre, respekterade män som kallas för krisinatori.

Karin Pihl: Kommer partiet att kunna locka kvar väljare genom att göra klimat- och miljöfrågorna till den nya migrations- och integrationsfrågan ... ?

Sidan 2

Här är småkrypen som följer med julgranen in

Nyheter: Spindlar, hoppstjärtar, bladlöss och kvalster. Det är några av småkrypen som kan följa med granen in i vardagsrummet. "Det är ju inte Piff och Puff direkt", säger biologen Didrik Vanhoenacker.

Sidan 15

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

Romska kvinnor tvångsklipps i hederns namn

2019 blir en romsk kvinna misshandlad och får håret avskuret för att hon blivit kär i "fel" man. Gärningspersonerna filmar övergreppet. "Så här gör man med hororna", säger en av personerna som filmar. GP:s granskning visar att flera romska kvinnor de senaste åren fått sina hår klippta med tvång.

Sidorna 6-9

Illustration: Axel Norén

Genom att söka i databaser med domar och åtal hittar GP flera fall där romska kvinnor i Sverige fått sitt hår klippt eller avskuret mot sin vilja.

Spricka i Nyans – Yüksel hotas av uteslutning

Nyheter: En maktstrid har blossat upp inom partiet Nyans. En intern opposition har tagit fram en rapport som ska ligga till grund för en uteslutning av ledaren Mikail Yüksel. "Det är en löjligt komisk rapport", säger Yüksel. Sidan 12

FHM uppmanar svenskarna att vaccinera sig

Nyheter: Folkhälsomyndigheten varnar för ökad spridning av covid-19 inför julhelgen, men även smittspridningen av influensa och RS-virus ökar. Rådet är att vaccinera sig så fort som möjligt. Sidan 14

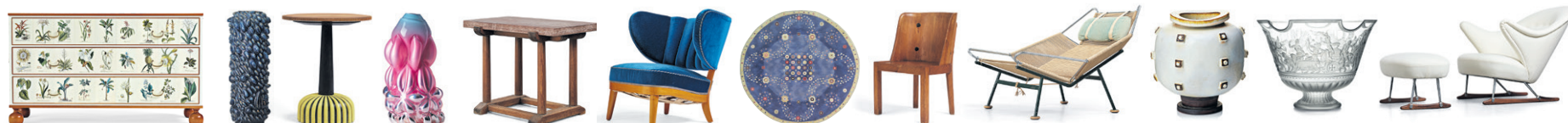
BILD: PAUL WENNERHOLM

Lång väntan på skolrobot för sjuke William

Nyheter: I tio år har 12-årige William levt med ett nytt hjärta och kämpat för att överleva. En skolrobot skulle göra hans vardag rikare, men beslut från kommunen dröjer. "Jag längtar efter kompisarna", säger han. Sidorna 10-11

Tuff budgivning väntar om anrik skola i centrum

Nyheter: Göteborgs stad har planer på att köpa tillbaka Odinsskolan, som i dag ägs av ABF. Tanken är att starta en ny högstadieskola. Samtidigt är flera friskolekoncerner intresserade vilket kan leda till en tuff budgivning. Sidan 13

SÄLJ DIN DESIGN DÄR DU GÖR DIN BÄSTA AFFÄR

Inlämning pågår till Bukowskis alla kvalitetsauktioner – kontakta oss redan idag. Vi hjälper dig att sälja konst, design, antikviteter, klockor och smycken till marknadens bästa priser. Besök våra kontor, gör en smidig värdering online eller kontakta oss för en fri försäljningsvärdering i hemmet. Läs mer på bukowskis.com.

Filialchef Göteborg Lovisa Törnsten 070-821 46 58, lovisa.tornsten@bukowskis.com Specialist Arne Pineus 073-940 08 04, arne.pineus@bukowskis.com

Bukowskis
Arts & Business
PART OF THE BONHAMS NETWORK

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

DEL 5. Enligt åklagaren kan det finnas ett hedersmotiv bakom mordet på fembarnsmamman Nadja Blom. I en serie reportage berättar GP om bakgrunden till mordet och följer av det, om utsattheten som vissa romska flickor och pojkar växer upp i – och som samhället inte tycks se.

Romska kvinnor skamklipps i hederns namn

Kvinnan kidnappas, misshandlas och får håret avklippt – för att hon inlett en relation med "fel" man. "Så här gör man med hororna", säger en av gärningspersonerna som filmar händelsen.

GP:s granskning visar att flera romska kvinnor de senaste åren fått sina hår klippta med tvång. Enligt de inblandade själva handlar det om heder.

– Jag blir skakad när jag ser att det är så många. Den här chocken att det pågår i Sverige, säger Soleyman Ghasemiani, på riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime.

Texter: Sofia Boo, Mia Pettersson och Nana Eshelman Håkansson

Den unga kvinnans ansikte är sårigt och fullt av röda och blåa svullnader. Av det mörka håret som tidigare räckte nedanför midjan finns det inte mycket kvar.

– Hela min identitet är förstörd, hos oss zigenare kan jag inte visa upp mig för någon, min heder är borta för mitt hår är borta, säger hon till polisen som förhör henne.

Det hår som nu finns kvar är avklippt i ojämna partier och på vissa ställen syns kala fläckar där bitar har slitits av.

– Jag tänkte, det här är min sista stund, jag kommer dö, det här är sista andetaget jag tar.

Några dagar före polisförhöret anländer kvinnan till Göteborg tillsammans med sin nye man. De är båda vuxna, men deras familjer accepterar inte relationen. Paret har därför rymt tillsammans, vilket enligt polisens förundersökning är ett romskt sätt att bli tillsammans på. Men planen går inte som tänkt.

Våren 2019, runt klockan 19 på kvällen, öppnas dörren till restaurangen på Nordhemsgatan som paret befinner sig på. In kommer anhöriga till mannen. Personal på restaurangen vittnar i förhör om hur mannens kvinnliga anhöriga misshandlar kvinnan.

– En av kvinnorna ligger på golvet och två andra står lutade över henne, drar i håret, slår henne.

Kvinnan blir dragen i håret, slagen och strypt, medan en av männen i sällskapet försöker hindra en anställd från att ingripa.

– Han sa att det är tradition, tjejerna måste fixa det här, vittnar den anställda.

Efter misshandeln förs kvinnan ut till en väntande bil som kör iväg. Kvar på golvet i restaurangen ligger ett par svarta höglackade skor prydda med glittr-

rande stenar. Ingen på restaurangen ringer polisen och slår larm.

Några timmar senare stannar bilen till vid en skog jämte E20 strax efter Mariestad. Kvinnan som misshandlades på restaurangen i Göteborg trycks nu ner på den mörka marken. En av gärningspersonerna plockar upp sin mobil och börjar filma den panikslagna kvinnan.

– Nej, nej, låt bli, skriker hon.

En av förövarna håller för hennes mun. Med en hand måttar hon slag mot kvinnans ansikte och tar sedan ett fast tag om hennes mörka långa hår.

– Ge hit håret. Ge mig hela håret, säger en av de andra kvinnorna.

En stor bit avklippt hår visas upp framför mobilkameran.

– Så här gör man med hororna, säger en av gärningspersonerna flera gånger.

Kvinnan försöker skydda sig medan hon vädjar om att misshandeln ska sluta.

– Jag släpper inte upp henne, jag släpper inte upp henne på flera timmar än,

säger kvinnan som håller fast henne.

En stor bunt mörkt hår ligger på marken när kvinnan dras upp i håret en sista gång. Hon skriker i panik. Sedan bryts filmen.

Soleyman Ghasemiani arbetar som stöd-koordinator vid organisationen Glöm aldrig Pela och Fadime. Han suckar djupt efter att ha sett filmen med kvinnan som får håret avklippt.

– Det är väldigt jobbigt att se på den här filmen. Men det är uppenbart att det här är symbolhandlingar som förekommer i hedersmiljön och det har en lång historia bakom sig.

Enligt honom är det ett hedersrelaterat brott.

– Det förekommer inte bara bland romer utan överallt där hedersnormer existerar. Det görs väldigt symboliskt, inte bara för kvinnor utan även män i den miljön, när man ska vanhedra en individ. Det är en oerhört stor kränkning

av individen och i det här fallet kvinnorna. En tydlig markör för att du ska skämmas. Alla som ser vet vad som har hänt: hon har skämt ut familjen och gruppen och det bestraffas hon för.

Länsstyrelsen Östergötland arbetar på uppdrag av regeringen mot hedersrelaterat våld och förtryck. Även de listar på sin hemsida hårklippning av kvinnor som en form av hedersrelaterat våld.

– Själva handlingen är inte obekant för mig, men videobeviset är givetvis omskakande. Det är uppenbart att det fortfarande existerar även i ett land som Sverige som står i främsta ledet för jämställdhet mellan könen, säger Soleyman Ghasemiani.

Fembarnsmamman Nadja Blom blev 38 år gammal. Juli 2022 kördes hon ihjäl i Göteborg och hennes söner är häktade, misstänkta för mordet på henne. Båda sönerna nekar till mord, men en av dem medger dråp.

Som GP:s granskning visat fick Nadja, innan hon dog, ta emot mängder av hot och hat på sociala medier för att hon hade träffat en ny man. Hon kallades bland annat hora och uppmanades att hoppa från en bro. Bland de hundratals kommentarerna finns även hot om att hon ska få håret klippt.

En svensk romsk aktivist skrev också om hårklippningar av romska kvinnor på sociala medier efter mordet på Nadja Blom:

”Hedersmord är inte vanligt men nu finns det. Det vanligare är att kvinnorna får håret nedrakat och att dom blir blås-lagna. Det är också en del av hederskulturen!”

Även andra personer med koppling till den romska minoriteten bekräftar för GP att det inom vissa grupper förekommer att hår klipps eller skärs av som ett straff mot kvinnor.

En rapport från Folkhälsomyndigheten från 2015 visade att romska flickor

Att klippa håret på en kvinna är en symbolhandling som förekommer i hedersmiljön, säger Soleyman Ghasemiani, stödkoordinator på riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

”

Jag är säker på att det inte bara handlar om ett par individer. Utan det är normer som finns och existerar i hedersmiljön.

Soleyman Ghasemiani, stödcoordinator på Glöm aldrig Pela och Fadime

En romsk kvinna blir misshandlad och får håret avskuret 2019 för att hon blivit kär i "fel" man. Gärningspersonerna filmar övergreppet. Anhöriga till mannen döms senare för brottet.

ILLUSTRATION: MARIA KRISTOFERSSON

och kvinnor i högre utsträckning utsatts för våld och hot än den totala kvinnliga befolkningen i Sverige. De hade också enligt studien lägre förtroende för olika samhällsfunktioner som socialtjänst och polis.

Rosita Grönfors driver sedan 2005 Sveriges enda romska kvinnojour. Enligt henne behövs den för att samhällets bemötande av romska kvinnor ibland är bristfälligt.

– Man har inte förtroende för romska kvinnor och romska kvinnor kanske inte har förtroendet för samhället. Så vi försöker vara en bro mellan samhället och romska kvinnor.

Rosita Grönfors slår sig ner i den stora

ljusa skinnfätöljen i sitt vardagsrum i Täby utanför Stockholm. Bakom henne står en rejäl guldfärgad byrå med en enorm vas med blommor.

– Ibland när jag kommer hem så står det buketter som tack. Och jag är inte ensam, vi är jättemånga som jobbar ideellt i vår organisation.

Hon känner till fallet med den unga kvinnan som fick håret avklippt utanför Mariestad 2019.

– Oavsett vad det är, om du rör en kvinnas kropp och någon gör illa den. Det är ju oacceptabelt. Det är oacceptabelt att man gör illa en ung tjej.

Kvinnan på filmen beskriver i förhör att hon inte kan visa sig ute om hon fått håret klippt. Långt hår är en stor del av

den romska identiteten, säger Rosita Grönfors.

– Romska kvinnorna älskar ju långt hår. Det är vår stolthet. Och sedan om man klipper det, det är ju en katastrof.

Det har genomgående varit svårt för GP att få personer att ställa upp på intervju om hedersvåld inom den romska minoriteten. Detsamma gäller Rosita Grönfors, som i flera telefonsamtal säger att hon inte förstår syftet.

– Varför jag inte har velat prata med tidningar eller så? Jag har en romsk kvinnojour och jag har sekretess och jag är mån om mina kvinnor. Men sedan tänkte jag också att nu kanske man tror att vi har något att dölja. Då är det bätt-

re att jag träffas och pratar, säger hon nu.

Hon återkommer flera gånger till att kvinnorna som söker hjälp hos jouren omfattas av sekretess men också att många år av diskriminering lett till en misstro mot majoritetssamhället.

– Ja, jag är ibland misstänksam mot samhället. Romska kvinnor är inte jämlika med samhället. Vi blir misstrodda. Om våra kvinnor går till BVC gör de orosanmälan, om vi går till akuten gör man orosanmälan om romska barn.

Rosita Grönfors pratar hellre om våld i nära relation än hedersvåld, och understryker att det inte är något unikt för den romska minoriteten. På sin hemsida har jouren dock specificerat sin kompetens kring hedersrelaterat våld. Dessutom är

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

”

Vi varnar romska kvinnor om olika saker som kan hända. Vi arbetar ju mot våldet och utsattheten.

Rosita Grönfors
Driver sedan 2005 Sveriges enda romska kvinnojour

Rosita Grönfors intervjuad i en C-uppsats från Högskolan i Gävle från 2020 om hedersvåld och förtryck mot romska kvinnor i Sverige.

Enligt Rosita Grönfors hjälper jouten kvinnor som utsätts för hedersvåld vidare till rätt instans.

– Det finns olika slags hedersvåld, men vi är inte någon instans som kan lösa de här hedersproblemen. Vi guidar flickorna och kvinnorna till experter och vi står bredvid dem så att de ska känna sig trygga, förklarar hon.

I uppsatsen från Högskolan i Gävle beskriver Rosita Grönfors att romska flickor kan hotas med att få sina hår avklippa eftersom en kvinna med kort hår anses vara ”okvinnlig” eller en ”hora”.

Men några fler fall än den hårklippning som filmades utanför Mariestad 2019 känner hon inte till.

– Jag vet bara det fallet. Men vi varnar romska kvinnor om olika saker som kan hända. Vi arbetar ju mot våldet och utsattheten. Att de ska kunna säga nej, ta kontakt med polisen, och ger dem information hur lagverket fungerar.

Fem anhöriga till mannen som den unga kvinnan rymt med döms senare för inblandning i hårklippningen. En av de dömda säger i förhör att ”det hör till zigenarnas kultur att om någon begär hor så klipper man håret av”.

Men Rosita Grönfors säger bestämt att det inte stämmer.

– Det finns inte sådan tradition. Utsatthet och misshandel finns inte i romska kulturen.

Men vad tänker du om det som hände? Att man gjorde så här?

– Men det är ju ett ensamt enstaka fall.

Men det finns offer som Rosita Grönfors inte känner till.

Genom att söka i databaser med domar och åtal hittar GP fler fall där romska kvinnor fått sina hår klippta eller avskurna i Sverige de senaste åren. (Se text sidan här intill.)

När Rosita Grönfors, som driver den romska kvinnojouren i Stockholm, får veta att det finns fyra rättsfall med romska kvinnor som fått sina hår avklippa eller avskurna reagerar hon med förvåning och ilska.

– Jag blir upprörd över att det förekommer. Det är det jag reagerar så starkt emot. Att någon går och klipper kvinnors

Rosita Grönfors driver Sveriges enda romska kvinnojour. Bilden är tagen i ett annat sammanhang i hennes hem 2010. ARKIVBILD: CLAUDIO BRESCIANI

hår. Jag arbetar ju emot det här. Oavsett om det är en rom eller icke-rom så är det oacceptabelt.

Hårklippningarna har skett mellan 2017 och 2021 och i samtliga fall har inblandade menat att det är på grund av romsk kultur eller tradition.

– För mig är det otänkbara. Men de måste ju stoppas i fängelse och det måste man motarbeta. Romska kvinnor och flickor ska inte ta emot sånt här skräp. De ska vara fria. Det är det jag arbetar för, säger Rosita Grönfors.

Dessutom finns det ytterligare två rättsfall där romska kvinnor uppger att de hotats att få håret avklippat.

Den romska minoriteten är en heterogen grupp där vissa släkter funnits i Sverige i flera hundra år, medan andra kommit till Sverige långt senare. De kvinnorna som fått sina hår klippta tillhör olika så kallade undergrupper inom minoriteten.

Rosita Grönfors säger att hon har kontakter runt om i Sverige och på så vis brukar få information om saker som sker, men att hon bara kände till fallet med den unga kvinnan som filmades 2019.

– Jag är förvånad, för jag visste inte att det har varit tre andra. Men att man har klippt hår. Det är ovanligt.

I ett inslag i norska TV2 2014 sändes en

”

Nästa gång de får tag på mig kommer de döda mig och nu när jag gått till polisen kommer de döda mig, jag kommer inte leva längre.

video, som publicerats på sociala medier, som visade hur personer klipper av håret på en romsk flicka i Oslo.

Klippet inleds med att en äldre man säger att han dömer flickan till ett straff så att ”hela zigenarvärlden kan se”. Den 17-åriga flickan som ska straffas, sitter i en soffa mitt emot mannen. Flickan ska ha spridit negativa uppgifter om anhöriga till sin man på sociala medier.

– Detta har du förtjänat för att du inte lyssnat på din mor och far, säger en kvinna samtidigt som en annan kvinna tar tag i flickans hår och ömsom slår henne i huvudet och ömsom klipper håret med en sax.

Brottsoffrets man försöker protestera men hålls tillbaka. Kvinnan sitter gråtandes i soffan när filmen avslutas.

Den äldre mannen, som i filmen verkar ha initierat skamklippningen, säger sedan i en intervju med norska TV2 att han inte godkände bestraffningen. Han, och två andra personer, döms senare till drygt två månaders fängelse vardera.

Redan 1964 beskrevs hårklippning bland romer i Sverige. SVT sände då filmen ”Kris: en rättegång i zigenarlägret”, en dramatisering där svenska romer från några av de mest kända släkterna i Sverige själva visar hur en romsk rättegång kan gå till. En av de fiktiva rättegångarna handlar om Lisa som har lämnat sin make.

Filmen inleds med en längre presentation av den romska kulturen där programledaren beskriver vilka straff som kunde utdömas vid en romani kris. Han nämner då, förutom bötesstraff och uteslutning, även hårklippningar.

Soleyman Ghasemiani på riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime, reagerar starkt när han får veta att fyra romska kvinnor fått håret avklippat eller avskuret.

– Man tror hela tiden att ”nej det kanske inte är så vanligt”, så jag blir själv skakad när jag ser att det är så många. Återigen den här chocken att det pågår i Sverige, säger han.

Kan det inte vara så att det bara handlar om några enskilda individer som gör något olagligt?

– Jag är säker på att det inte bara handlar om ett par individer, utan det är normer som finns och existerar i hedersmiljön. Och eftersom det här är traditioner så betyder det att det inte kan vara en och annan enskild individ utan det här förekommer i hedersmiljön oavsett om det handlar om romer eller andra grupper.

Efter att den unga kvinnan misshandlats och fått håret avklippat vid skogsvägen utanför Mariestad 2019 blir hon avsläppt i en annan stad. Skadad och barfota springer hon till en villa i närheten där hon får hjälp med att kontakta polisen.

I förhör berättar hon om rädslan och dödsängesten, men också farhågan för vad som ska hända när det blir känt att hon pratat med polisen.

– Jag vaknar på nätterna och hör de här rösterna och jag är jätterädd. Nästa gång de får tag på mig kommer de döda mig och nu när jag gått till polisen kommer de döda mig, jag kommer inte leva längre, säger hon.

Hon återkommer till den skam hon känner inför att hennes hår har klippts. Hon har svårt att träffa äldre människor med sitt avklippa hår, däribland sin egen mamma. Enligt förundersökningen uppger en anhörig att hon sett film på övergreppet på Facebook.

Åklagaren menar att brottet är hedersrelaterat och hovrätten slår fast att gärningen ”haft ett syfte som går utöver att skada (kvinnan), nämligen att visa för andra romer att (kvinnan) gjort fel. Dessa omständigheter ska verka i försvarande riktning”.

Två kvinnor döms för misshandel och människorov. En av dem för grov misshandel. Ytterligare tre anhöriga till kvinnans pojkvän döms för människorov. Fängelsestraffens längd blir mellan tre år och tio månader och fem år.

Barnäktenskap är olagligt i Sverige och klassas som är en form av hedersrelaterat våld och förtryck.

I GP:s fortsatta granskning berättar vi om barnen som gift sig eller blivit bortgifta mot sin vilja.

GP:s granskning visar att flera romska kvinnor har fått håret avklippat eller avskuret de senaste åren. BILD: POLISEN

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nana Eshelman Håkansson
nyheter@gp.se

ILLUSTRATIONER: AXEL NORÉN

Vittnesmålet: "Han skar av håret med kniven"

Genom att söka i databaser med domar och åtal hittar GP fler fall där romska kvinnor fått sina hår klippta eller avskurna i Sverige de senaste åren.

2017: Kvinna får håret avskuret av make
Kvinnan beskriver i förhör att hennes man fått veta att hon varit otrogen. När han kom hem var han "väldigt arg och upprörd". Hon säger, enligt domen, att hon var beredd på att få håret avklippt. Först slog han henne och sen började han leta efter en sax för att skära av hennes hår med. Han hittade ingen sax utan tog i stället en kniv. "Han skar av håret med kniven. Han höll kniv en mot köksbänken och höll i hennes hår. Hon kände inte så mycket utan tänkte mest på hur han mådde. Det gjorde inte ont i håret eftersom hon inte stred emot", står det i domen.

Mannen erkänner i förhör:
– Jag vet inte hur jag ska förklara det men det var för att straffa henne för det hon hade gjort vår familj.
– Hon lät mig skära av hennes hår eftersom traditionen säger så.

Polisen: Varför gjorde du det?
– Det är en sedvänja när någon är otrogen.
Trots det som hänt säger han att de fortfarande är ett par.
– I dagsläget har jag förlåtit henne då hon har varit otrogen och vi har det bättre nu än förut.
Mannen döms för misshandel till villkorlig dom.

2019: Kvinna kidnappas och får håret avklippt av exman
Kvinnan tvingas med våld in i en bil av sin före detta man och en kvinnlig anhängare till honom. I bilen misshandlar de henne.
Kvinnan och mannen blev ett par när kvinnan var tonåring, men de var nu separerade. Ändå anklagar mannen henne för att ha varit otrogen och klipper av hennes långa hår, enligt domen.
– Min kropp var i chocktillstånd. Jag

gav upp och tänkte om jag bara skulle dö, säger kvinnan till polisen.

Polisen: Vad är din tanke om varför de klippte av dig håret?

– Han gör det för att jag ska ha varit otrogen. Att han ska markera.

– Att folk ska kunna se att jag är en hora. Enligt den anhöriga till exmaken som var med vid misshandeln är det "en romsk tradition att klippa av håret på en kvinna som har varit otrogen". En annan anhörig säger att det inte är något "man väljer själv utan det är en regel". Enligt kvinnan fick hon påtryckningar om att dra tillbaka sin polisanmälan.

– Det går rykten överallt och folk pratar om det som hänt. Att det inte var så farligt. Man klippte bara lite.

Det ska också ha kallat till en romani kris, en romsk rättegång, för att göra upp om det som hänt, men det är oklart om den genomfördes eller inte.

Mannen och den anhöriga kvinnan döms för människorov och misshandel till fängelse i drygt ett år vardera.

2019: Kvinna kidnappas och får håret klippt av mannens anhöriga

En ung kvinna blir bortförd från en restaurang i Göteborg där hon befinner sig med sin nye man. Det är anhöriga till mannen som hämtar kvinnan eftersom de inte accepterar den nya relationen. De filmar när de misshandlar kvinnan och klipper hennes hår. En anhörig till flickan ska ha sett filmen på Facebook.

GP.SE: Skamklippning

• På gp.se finns rörligt material som visar när en kvinnas hår klipps mot hennes vilja.

• Detta är femte delen i GP:s granskning "Mordet som splittrar ett folk". Tidigare delar finns på gp.se.

– Så här gör man med hororna, säger en gärningsmannen när håret klipps av.

Kvinnan lämnas barfota och misshandlad i en annan stad och får hjälp att ringa polis.

Två personer döms för misshandel och människorov. En av dem grov misshandel. Ytterligare tre anhöriga till kvinnans man döms för människorov.

Fängelsestraffens längd blir mellan tre år och tio månader och fem år.

2021: Kvinna får enligt åtal håret klippt för att hon misstänks ha träffat en ny man

En kvinna larmar polisen och säger att hennes före detta pojkvän har kommit hem till henne och att han är aggressiv. I bakgrunden hörs barn som skriker.

När polisen kommer till platsen hittar de en stor hög med avklippt hår på köksbänken. Kvinnans hår är avklippt i ojämna längder. Mannen grips på plats.

Tidigare samma dag har han skickat ett sms till kvinnan: "Du kommer att minnas denna dag som din värsta i hela ditt liv."

Kvinnan berättar att han klippt av håret med en sax för att hon ska bli mindre attraktiv och för att ingen annan ska vilja ha henne. Efter det har han tagit en cigarett på balkongen.

Kvinnan berättar: "att enligt romsk kultur innebär det att när man klipper av någons hår så får man en stämpel som en 'hora' som är otrogen. Detta innebär stor skam inom den kulturen och det är något extremt fult att göra. Alla som ser en kvinna med klippt hår vet att hon 'horat runt' och är otrogen."

Polisen: Vad gör du när han klipper av dig håret?

– Jag låter han göra det för att jag är rädd att barnen ska råka illa ut annars.

Mannen förnekar brott. Han vill först inte kommentera hårklippningen i förhör, men säger i det sista förhöret att kvinnan kommit hem med klippt hår efter att hon varit ute en kväll.

Huvudförhandling har inte hållits ännu.

Fakta: Romsk kvinnor mer utsatta för våld

- Enligt en studie från Folkhälsomyndigheten 2015 var romska flickor och kvinnor i högre utsträckning utsatta för våld än jämförbara grupper i befolkningen.
- De hade även sämre hälsa och en majoritet saknade förtroende för centrala institutioner som poliser, socialtjänsten och sjukvården.

59 %

uppgav att de kände sig isolerade och utanför samhället på grund av sin romska tillhörighet. Romsk kvinnor litade på andra i mindre utsträckning och utsattes också för hot om våld i större omfattning. Studiens resultat bör tolkas med försiktighet eftersom de bygger på ett begränsat urval intervju-personer.

Fakta: Hedersrelaterat våld och förtryck

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, Länsstyrelsen Östergötland, listar exempel på hedersförtryck på sajten hedersfortryck.se.

Det krävs en stark kollektiv kontroll för att förhindra att någon familjemedlem drar skam och vanära över sin familj.

Kontroll och begränsningar:

- Flickor och unga kvinnor:
- Att inte få ha pojkvän/flickvän.
 - Att inte få ha sex innan äktenskap.
 - Att inte få välja partner eller hur man ska leva sitt liv.

Vuxna kvinnor:

- Att inte få umgås ensamma med andra vuxna av motsatt kön som inte tillhör familjen/släkten.
- Att inte få utbilda sig och arbeta
- Att inte få bestämma om de vill ha barn eller hur många barn.
- Att inte få skilja sig, eller att de som gör det åter hamnar under familjens kontroll.

Fysiskt våld:

- Allt ifrån enstaka slag till systematisk misshandel och även mord. Även till exempel könsstympning, att klippa av en flickas/ kvinnas hår mot hennes vilja eller att bli skälld.

Källa: hedersfortryck.se

Tipsa GP:s grävgrupp!

Känner du till missförhållanden eller oegentligheter? Tipsa GP:s granskande reportrar på ett säkert sätt med den krypterade appen Signal, som finns att ladda ner på signal.org/sv/download. Skicka dina meddelanden i appen till 070-1468352.

www.gp.se/nyheter/tipsa-oss

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

BILD: JONAS LINDSTEDT

Megi och Georgi var 16 när de flydde från barnäktenskap

Nyheter: 16-åriga Megi åkte med familjen till Polen. Det skulle hållas en stor fest med släkten. Ganska snart förstod hon att festen var hennes bröllopsfest för att fira äktenskapet med en man hon inte kände.

– Jag tänkte att mitt liv hade gått under och det var katastrof för mig. Jag hade till och med funderingar

på att bara ta livet av mig. Det var min sista utväg.

Nu berättar Megi i GP. Hon gör det för att visa andra i samma situation att det finns en väg ut ur barnäktenskap.

Georgi hamnade i en liknande situation som Megi. 16 år gammal insåg han att det fanns en plan för

att gifta bort honom med en flicka i Bulgarien. Giftermålet skulle innebära att han var tvungen att lämna den skola han lärt sig att älska. I panik skickar han ett sms till sin skolkurator: ”Pappa vill vi åker till Bulgarien och gifta mig, jag behöver hjälp”.

Georgi lyckades även han fly från

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

ett äktenskap han inte önskade. I dag har han tagit studenten och funderar på sitt kommande yrkesval.

Barnäktenskap är förbjudet i Sverige. GP:s granskning visar att det fortfarande förekommer.

Sidorna 6-11

Nyans splittras – men satsar mot Bryssel

Nyheter: Mikail Yüksel valdes till partiledare i Nyans under förra helgens kongress men mötet präglades av intern konflikt. Nu hoppas flera politiker av. Sidan 12

Tystnadskultur inom polisen enligt polischef

Nyheter: Polisledningen är under stark kritik efter senaste tidens avslöjanden. Men många vågar inte prata offentligt av rädsla för reprimander. Sidan 18

Adam Cwejman: Det vore förstås mycket bättre, vad gäller rätts-säkerheten, om polisen ägnade sig åt att hitta pedofiler innan de hittar barn. Pedofiljägarna har visat att det med små medel går förhindra att våldtäkter mot barn begås.

Ledare, sidan 2

Rekordmånga gifter sig på grund av kriget

Världen: Under årets första hälft gifte sig rekordmånga i Ukraina, över 103 000 par. ”Vi insåg att det inte fanns något att dra ut på”, säger Dmytro Bezverbnij. Sidan 24

Klappar, tomte och gran – en rätt ny tradition

Livsstil: Julens traditioner kan kännas gamla, men det flesta är relativt nya, enligt Eva Knuts, filosofie doktor i etnologi vid Göteborgs universitet. Sidan 32

BILD: SANNA TEDEBORG

Strömmen (M) ser risker med visitationszoner

Nyheter: Regeringen har lovat den största offensiven någonsin mot organiserad brottslighet. Men justitieministern är tveksam till vissa insatser. Sidan 14

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

DEL 6. Enligt åklagaren kan det finnas ett hedersmotiv bakom mordet på fembarnsmamman Nadja Blom. I en serie reportage berättar GP om bakgrunden till mordet och följer av det, om utsattheten som vissa romska flickor och pojkar växer upp i – och som samhället inte tycks se. Tidigare artiklar finns på gp.se.

Megi giftes bort som 16-åring när hennes familj var i Polen. Hon lyckades ta sig därifrån och levde länge gömd från sin familj. I dag har de kontakt igen.

BILDER: JONAS LINDSTEDT

Megi flydde från sitt barnnäktenskap

Hon trodde de skulle på semester, men 16 år gammal gifts Megi bort mot sin vilja i ett annat land. Barnnäktenskap är olagligt i Sverige, men GP:s granskning visar romska barn i brudklänningar och svenska myndigheter som ingriper först när barnen får egna barn.
– Jag hade till och med funderingar på att bara ta livet av mig. Det var min sista utväg, säger Megi.

Text: Sofia Boo, Mia Pettersson och Nana Eshelman Håkansson Bild: Jonas Lindstedt

Den 16-åriga Megi hör prat och skratt från nedervåningen. Festen är till hennes ära, men hon vägrar att lämna rummet hon befinner sig i.

– Jag bytte inte om, jag gick inte ner, jag var inte alls med där. Jag minns bara att jag grät.

Några veckor tidigare lämnade familjen Sverige för att hälsa på släkten i Polen. Men det som skulle bli roliga semesterveckor slutade i katastrof för Megi. Plötsligt befinner hon sig på sin egen bröllopsfest och inser att hon ska giftas bort.

– Jag visste en sak – jag ville inte vara där. Jag såg bara en massa barn och jag som hemmafru framför mig, inget liv.

15 år senare träffar vi Megi i hennes hem i Malmö. Hon har fyllt 30 år och livet har inte blivit som hon befarade där på bröllopsfesten i Polen. Nu vill hon berätta sin historia.

– Jag vill hjälpa unga flickor. Är du stark så klarar du det, men du måste veta vad du vill. För man älskar sina föräldrar och det är svårt att lämna det eftersom man är van vid de traditionerna och det är så man är uppfostrad. Men jag hoppas att de klarar det. Att ta det hela vägen, som jag har gjort.

Megis föräldrar kommer ursprungligen från Polen, men Megi och syskonen föddes i Sverige och växte upp i Skåne. Hon har många fina minnen från lek med syskonen.

– Vi var busiga allihopa och jag var en pojkflicka om man säger så.

Men förutom leken så fick Megi tidigt lära sig vad som förväntades av henne som romsk flicka och kvinna.

– Hur man ska servera till exempel och hur man ska uppföra sig mot sin svärmor och så vidare. Och att en flicka ska vara oskuld.

Vad hade hänt om du inte var det?

– Då är du en hora. Då är du den värsta som finns.

Megi gick på flera olika skolor under uppväxten. Trots den svenska skolplik-

ten missade hon en stor del av sin skolgång.

– Det var verkligen fram och tillbaka med skolan. Några perioder kunde vi vara i skolan lite längre och sedan var det paus.

En anledning var att hennes föräldrar reste mycket till olika släktingar i Europa och då fick barnen följa med.

– Det var jobbigt för man missade väldigt mycket. Jag var ju alltid efter alla andra barn.

Megis frånvaro lyfts i en utredning som socialtjänsten gjort. En lärare från hennes mellanstadietid vittnar i den om att Megi hade stora kunskapsluckor och att hennes mamma inte tog skolans oro på allvar. Megi tycker att det borde gjortso mer för att få henne till skolan.

– Kanske mer press på mina föräldrar. GP får tag i en av hennes lärare, som trots åren som gått fortfarande minns.

– Hon var borta jättemycket. Det är mitt stora minne. Och när hon väl var på plats

så behövde hon mycket stöd i skolan. Hon hade haft mycket frånvaro under hela sin skoltid, även när hon var yngre.

Han beskriver hur de kämpade för att försöka få föräldrarna att låta henne gå till skolan.

– Dels var inte skolan intressant och sedan sa mamman, när vi satt på något möte, att de var rädda att släppa henne till skolan. Eftersom hon nu var i en ålder för giftermål så var de rädda att det skulle hända henne något.

Det läraren vittnar om är så kallad brudkidnappning, som hadeskt bland romer i Europa vid den tid Megi gick i skolan.

– Vi försökte förklara att det var lätt för oss att möta upp henne när skolan började och slutade eftersom de bodde så nära. Det var ju bara en cykelbana mellan där de bodde och skolgården, men det var väldigt väldigt svårt, säger läraren.

Rädslan för kidnappningar av döttrar beskrivs i olika statliga utredningar. ”Romska föräldrar framför en reell ’kidnappnings-risk’ eller rymningsrisk som

skäl för att hålla flickorna hemma och under familjens uppsikt och kontroll”, står det i en rapport från Skolverket från 1999. Samma rädsla lyfts i en rapport från myndigheten från år 2007, året då Megi giftes bort.

Enligt Megi fanns den rädslan också hos hennes föräldrar.

– Någon kanske bara snor en och så är man gift med någon som de inte ens känner till.

Det finns i dag få spår av att Megi gått i skolan. Grundskoleförvaltningarna i de kommuner hon har bott i hittar först inget i sina arkiv. Till slut hittar vi henne på klasslistor från mellanstadiet. Men på skolfotot står hon som frånvarande.

Efter det slutar spåren i de kommunala skolarkiven. Det var också när hon var runt tolv år som hennes frihet på allvar började begränsas hemma, berättar hon.

– Man ska vara oskuld när man träffar sin man och därför får man inte träffa pojkar.

Fakta: GP:s granskning av barnnäktenskap inom den romska minoriteten

- GP har genom att gå igenom svenska domar funnit flera exempel på romska barn som gift sig. De flesta familjerna i domarna har rötter i Östeuropa eller på Balkan, men i andra dokument från myndigheter och genom information från källor och videor från romska rättegångar, kan vi se att det även förekommer inom andra romska undergrupper.

- Barnnäktenskapsbrott infördes 2020 i Sverige och är, liksom tvångsäktenskap, ett uttryck för en hederskultur. FN arbetar för att stoppa barnnäktenskap och listar flera risker som avbruten skolgång, ökad risk för våld och allt för tidiga graviditeter.

Källor: hedersförtryck.se, FN, Socialstyrelsen

Megi missade mycket av sin skolgång. En orsak var att föräldrarna ofta hälsade på släktingar i Europa. Flera statliga rapporter beskriver en rädsla hos romska familjer för att döttrarna ska kidnappas. Så var det även för Megi.

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

Megi återkommer till svårigheterna med att bryta med familjen. "För man älskar sina föräldrar och det är svårt att lämna det. Man är van vid de traditionerna."

Hur var det att växa upp så?

– Det var jättejobbigt. Jag kunde aldrig gå ut själv utan fick alltid vara med någon. Det blev också tydligt att hon inte fritt skulle få välja sin framtida man.

– Det är mycket traditioner och det är typ inmatat i huvudet att man inte får gifta sig med någon som inte är rom. Det är skamligt att gifta sig med någon som inte är rom.

Men något giftermål pratades det aldrig om förrän de befann sig på den där semesteren i Polen 2007. Efter några veckor stod det klart för 16-åriga Megi att hon skulle gifta sig med en man hon inte kände och plötsligt befann hon sig alltså på sin egen bröllopsfest.

– Jag minns att jag var tvungen att hälsa på hans mamma, men det gjorde jag inte för jag bara grät.

Vad kände du?

– Jag var väldigt arg och besviken för jag tänkte inte alls att de skulle gifta bort mig.

Plötsligt var Megi någons fru och hon såg framför sig en framtid utan egna val. – Jag tänkte att mitt liv hade gått under och det var katastrof för mig. Och vara med någon som jag inte ens vill ha. Jag hade till och med funderingar på att bara ta livet av mig. Det var min sista utväg.

Megi höll sig på sitt rum och sov med en hund i sängen för att ha en barriär mellan sig själv och mannen.

– Först var jag väldigt arg och besviken och pratade inte med någon. Jag kände mig väldigt ensam.

Förstod dina föräldrar att du inte ville det här?

– Jag tror att de tänkte att, med tiden

kommer hon vara med honom.

Hon tror inte att bröllopet var planerat innan de reste till Polen, utan att föräldrarna blev uppmanade av andra personer i släkten.

– Jag tror föräldrar gör det för att inte andra romer ska sno dottrarna. De vill hitta någon som är bra för dem.

De ville skydda dig?

– I deras huvuden ja.

Några dagar efter bröllopsfesten ringde det hos socialtjänsten i Megis hemkommun. Det är Megi som har fått tag i en telefon och slår larm. Men hon får inte svaret hon ville ha.

– De sa till mig att det enda jag kunde göra var att höra av mig till Sveriges ambassadör i Polen och att de kunde transportera mig till Sverige.

Fakta: Till dig som är utsatt eller riskerar att utsättas

Du kan vända dig till skolpersonal, socialtjänsten, hälso- och sjukvården eller polisen där du bor. Bor du i Göteborg och är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, kan du få hjälp av något av stadens Resursteam heder.

Exempel på organisationer med jourtelefon, - chatt eller - mejl:

- **GAPF** – Riksföreningen Glöm aldrig Pela och Fadime.
- **Linnamottagningen/Kvinnors nätverk.**
- **Somaya kvinno- och tjejjour.**
- **Kvinnors rätt.**

Källa: Hedersförtryck.se

I socialtjänstens utredning står det att man hade ytterligare telefonkontakt med Megi när hon var i Polen, men det framgår inte att de vidtog några åtgärder för att hämta hem henne till Sverige igen.

– De var ju min sista utväg. Det fanns ingen annan som kunde hjälpa mig och det är väldigt hemskt att gå igenom det själv och så ska man ta sig ut. Det var väldigt jobbigt att höra det från dem. Det var inte det jag förväntade mig alls.

Vad förväntade du dig?

– Jag förväntade att någon skulle komma ner och hämta mig.

Tolv dagar efter det första samtalet till socialtjänsten lyckas Megi komma hem till Sverige med sin familj för en kort vistelse. Då tar hon sig på egen hand till socialtjänsten för att få hjälp.

– Jag smög ut hemifrån och så hämtade en kompis mig och sedan tog socialen mig.

Socialtjänsten beslutar att omhänderta Megi enligt LVU och tar henne till ett skyddat boende. Megis mamma överklagar beslutet och menar att föräldrarna trots att Megi ville gifta sig med mannen. Men hon säger samtidigt till socialtjänsten att traditionen är mycket strikt och inte går att ändra på och att "Megi hade skadat familjens anseende och att hon kommer att uteslutas ur familjen och ur gemenskapen om hon inte återvänder hem".

Domstolarna avslår mammans överklagande och Megi förblir omhändertagen. Men även om Megi ser en chans att kunna välja sin egen framtid så innebär det också att hon helt måste bryta med sin familj.

– Hela situationen var jobbig. Vad än föräldrar gör så älskar du dem ändå. Jag visste ju någonstans att de hade gjort fel, men ändå så tänkte jag att de inte hade gjort fel för det är ju så vi lever, det är ju romska traditioner. Så jag kände lite som att det är jag som har gjort fel och jag visste att de tänkte så också.

Megi bodde på flera boenden när hon var omhändertagen. Hon säger att det inte fanns någon som förstod hennes situation och hon kände sig ensam.

Först i vuxen ålder var hon tillräckligt stark att på allvar återuppta kontakten med sina föräldrar igen.

– Nu är det bra. Nu blandar de sig inte i någonting och det är skönt. Men det har tagit tid. Väldigt lång tid. Många år.

GP har sökt Megis föräldrar som via dottern låter hälsa att de inte vill bli intervjuade.

När vi ses hösten 2022 ligger en planritning på köksbordet i lägenheten i centrala Malmö. Megi pluggar till home-stylist.

– Jag valde den här utbildningen för jag tycker den är rolig, och jag tror på mig själv så jag tror att jag har lyckats där.

Men barndomens bristfälliga skolgång är något hon varit tvungen att ta igen i vuxen ålder. Det har varit mycket hårt arbete.

– Jag var inte alls van att plugga. Det var nog det som var jobbigt. För mig tar det längre tid, men desto mer jag pluggar desto snabbare går det.

På trappan utanför hemmet står en barnvagn. Megi har själv blivit mamma till en dotter som nu är på förskolan. Megi vill föra vidare vissa romska traditioner såsom språket till dottern, men är fast besluten att dottern aldrig ska behöva uppleva det hon gjort.

– Det hade jag aldrig gjort mot henne. Hon får faktiskt leva fri.

Megi ångrar inte att hon tog sig bort från äktenskapet och hon vill berätta sin historia för att hjälpa andra barn i hennes situation. Hon pratar om att ha rätten få välja fritt och att få utvecklas.

– Och jag är fortfarande där. Jag utvecklas fortfarande. Jag är inte färdig.

– Jag vill ju hjälpa unga flickor. Jag tänker tillbaka och bara "gud, det här är mycket", men är du stark så klarar du det, men du måste bara veta vad du vill. För man älskar sina föräldrar och det är svårt att lämna det. Man är van vid de traditionerna. Det är så man är uppfostrad, men jag hoppas att de klarar det. Att ta hela den vägen.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nana Eshelman Håkansson
nyheter@gp.se

Bild:
Jonas Lindstedt
jonas.lindstedt@gp.se

Georgi: ”Jag förstod att någon slagit larm om att jag skulle giftas bort”

Föräldrarna hade bestämt sig: nu var det dags för 16-åriga Georgi att gifta sig och de hade redan valt en brud.

- Jag var panikslagen. Det var väldigt mycket press på mig från hela min släkt. Hans drömmar om att få studera och fritt välja sitt liv såg ut att slås i kras. Han slog larm till skolpersonal för att stoppa tvångsäktenskapet.
- Man älskar sina föräldrar. Men samtidigt vet jag att de gjorde fel.

Text : Sofia Boo, Mia Pettersson och Nana Eshelman Håkansson Bild: Anna Tärnhuvud

Januari 2018. Mitt i natten vaknar 16-åriga Georgi av att poliser kommer in i familjens hem utanför Västerås. Han sätter sig yrvaket upp i sängen efter att hört skrikande röster utanför dörren och ser poliser som står och pratar med hans pappa.

– Jag blev nervös och visste inte var jag skulle jag ta vägen. Jag insåg att mina föräldrar skulle gripas och fick panik när jag förstod att någon slagit larm om att jag skulle giftas bort.

Dagen innan har Georgi skickat ett meddelande till sin kurator på skolan. Han väddar om hjälp. ”Jag har ett stort problem, Pappa vill vi åker till Bulgarien och gifta mig, jag behöver hjälp, men pappa måste inte veta det. Vad kan jag göra?”, står det i meddelandet.

– Jag ringde min skolkurator och skrek i panik: ”Vad har du gjort?”

– Jag tänkte många tankar som räds-la för att mina föräldrar skulle hamna i fängelse. Vad ska jag göra? Hur ska jag klara mig själv?

Fyra år senare träffar vi Georgi i centrala Västerås. Han ursäktar sig för att han är lite sen. Ett av barnen på förskolan där han jobbar hade blivit sjukt och Georgi var tvungen att stanna kvar.

Vi går till en plats som betydligt mycket för Georgi: biblioteket. Här har han suttit många kvällar och studerat. Men innan han kom till Sverige levde han ett liv i ständigt förflyttning.

Georgi föddes i Bulgarien men växte främst upp i Spanien där hans föräldrar arbetade med att plocka frukt. Föräldrarna kunde inte försörja sig i hemlandet på grund av diskrimineringen som finns mot romer i landet. Fattigdom, låg utbildningsnivå och utanförskap är utbredd. Georgi använder ordet misär när han berättar.

– Vi reste från by till by, från stad till stad. Vi bodde i husvagn, ibland i hus

Georgi var 16 år när hans föräldrar ville att han skulle gifta sig med en flicka i Bulgarien.

BILDER: ANNA TÄRNHUVUD

och ibland bodde vi i tält. Det är ett sådant liv jag har haft.

Först när Georgi var tolv år gammal fick han gå i skola, berättar han.

– Då flyttade jag till Bulgarien för jag

behövde lära mig bulgariska. Det var viktigt för mina föräldrar.

Han gick några år i skolan i Bulgarien innan familjen flyttade tillbaka till Spanien. Där fick han bara gå en kort period i skolan eftersom föräldrarna ville att han i stället skulle arbeta och bidra till familjens försörjning.

– Mina föräldrar sa: ”Nej vet du vad, det funkar inte, du måste stanna i den romska kulturen.”

2015 flyttade familjen till Sverige där föräldrarna skulle arbeta med att plocka bär. Georgi hade då hunnit fylla 15 år. Hans familj bodde tillsammans med andra släktingar i en enkel sommarstuga utanför Västerås och föräldrarna fick tigga när det inte fanns arbete.

– Det saknades den här stabiliteten och tryggheten i grunden. Något som jag tror många skulle identifiera sig

med. Jag kände stor skam vilket bidrog till att jag isolerade mig från andra människor.

Tanken var att familjen bara skulle stanna en kortare period, men de blev kvar. Tack vare en hjälporganisation och den svenska skolplikten fick Georgi äntligen börja skolan igen. Men föräldrarna var inte lika positiva, säger han.

– De tyckte inte om idén från första början. De tyckte det var bättre att jag skulle börja på en praktikplats och arbeta i stället och på så vis ändå hålla mig i sin egen bubbla.

Vad tror du gjorde att dina föräldrar inte ville att du skulle gå i skolan?

– Att få kontakt med svenska killar och tjejer och till exempel att skaffa flickvän. Jag hade inte tillåtelse till att vara i en kärleksrelation. Och sedan när man umgås med andra människor i en annan kultur så börjar man anpassa sig till den kulturen, och det var deras största rädsla.

Han minns speciellt sin lärare i samhällskunskap som betydligt mycket för honom. På hennes lektioner fick han lära sig om hur samhället fungerar och mer om romernas historia och den diskriminering gruppen har varit utsatt för.

– Hon fick mig att inse vad som är rätt och vad som är fel. Jag kom fram till att ”nej det här vill jag inte”, jag vill gå i skola för att inte behöva leva i fattigdom och ständiga flyttar.

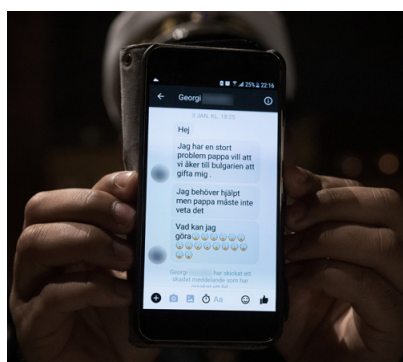
Georgi såg fram emot att fortsätta studera, men hans föräldrar började i stället prata om giftermål eftersom de tyckte han var mogen för det. Han berättar att han inte hade något att säga till om, att det tillhör deras kultur att föräldrarna väljer partner till sina barn.

I Bulgarien kan det handla om flickor så unga som tolv år. Ofta är pengar inblandat eftersom brudgummens föräldrar betalar en slags säkerhet för svärdottern vid en eventuell skilsmässa, säger Georgi.

– Inom svensk lag hade det räknats som människohandel.

Hösten 2017 berättade föräldrarna plötsligt att de hade hittat en fru till Georgi. Hon bodde i Bulgarien.

– Det var jobbigt. Jag var panikslagen. Det var väldigt mycket press på mig från hela min släkt. Tänk att du har en släkt på 30 personer som försöker övertala dig. Och jag som är äldsta pojken i familjen, både från mammas och pappas släkt, hade den här plikten på mig. ”Du måste,

Georgi skickade ett nödrop via mobilen till sin skolkurator när resan till Bulgarien närmade sig.

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

det är inget snack.” Det var det jag fick höra hela tiden från mina anhöriga.

Georgi kände att allt det han kämpat för, att lära sig svenska och all tid han pluggat för att få grundskolebetyg, nu skulle försvinna.

– Att jag var tvungen att lämna skolan igen för en tredje gång. Att jag kunde tappa min frihet och mitt val.

Hur skulle ditt liv blivit om du hade gift dig?

– Förmodligen skulle jag börjat jobba direkt när jag hade gift mig. I stället för att gå ut gymnasiet eller gå på universitetet. Jag skulle haft en fru att försörja och då brukar familjen också tvinga en att skaffa barn.

Han tänkte också på hur livet skulle bli för flickan han skulle gifta sig med om han valde att skilja sig från henne. Hon skulle få svårt att gifta om sig och utsättas för ryktesspridning och sanktioner från gruppen, säger han.

– Du kan tänka dig det värsta.

Man blir stämplad?

– Ja.

Skolpersonal märkte att Georgi måste allt sämre och såg till att han kom i kontakt med kuratorn på skolan. Kuratorn blev en viktig person och det var hon som slutligen skulle slå larm till polisen.

Kuratorn vill inte medverka med namn, men berättar för GP hur hon tillsammans med en annan person försökte stoppa resan till Bulgarien.

– Vi försökte att förhindra det genom att prata om skolplikten och Georgis inbokade utvecklingssamtal, men det gick ju inte, säger hon.

När det stod klart att resan till den blivande frun i Bulgarien ändå skulle bli av agerade kuratorn direkt.

– Då slog vi larm till polisen.

Hon försökte först kontakta socialtjänsten, men fick då svaret att de inte kunde göra något om det inte var ett polisärende.

– I och med att han är EU-migrant så tänker de att de inte har samma skyldighet. Då tog vi kontakt med polisen och sedan tog de kontakt med socialjouren för det var ju kvällstid.

Vad tänker du om att socialtjänsten säger så?

– Att det är helt vansinnigt.

Polisen kommer hem till familjen sent en kväll i början av januari 2018. De samlar in datorer, telefoner och annan bevisning, berättar Georgi. Han förstår snart att det måste vara kuratorn som har slagit larm.

Tankarna snurrar. Vad kommer hända med hans föräldrar? Och vad kommer hända med honom som inte är svensk medborgare?

– Om de skulle utvisa mig till Bulgarien så skulle det bli ännu värre.

Där skulle han antingen hamna på barnhem eller få bo hemma hos någon släkting, säger han.

– Det var helt omöjligt för det är en hederskultur. Jag skulle hamna i samma problem, i samma kretsar och kanske ännu värre.

Föräldrarna grips och Georgi omhändertars av socialtjänsten enligt LVU. Släktingar försöker påverka Georgi att ta tillbaka det han berättat, enligt socialtjänsten. När han ska in på förhör står

flera släktingar utanför polishuset.

– Jag var livrädd, jag skakade. Tänk om de tar mig nu och puttar in mig i en bil och så åker de iväg. Det kändes väldigt jobbigt. Och främst att förklara för dem att det här är mitt fel, det är jag som har gjort det. För man har ändå en lojalitet mot sin familj och släkt. Bryter du mot det, i en familj med hederskultur, så är det ett svek som är obeskrivligt.

Men Georgi bestämmer sig för att tala sanning. Föräldrarna häktas och åtalas senare för stämpling till äktenskaps-tvång. Men att veta att föräldrarna är häktade är tungt att bära.

– Det var det jobbigaste. En del av ditt hjärta går sönder. Du tänker på din mamma, du tänker på din pappa. Man älskar sina föräldrar.

– Men samtidigt vet jag att de gjorde fel. En del av mig visste att det här måste gå till tingsrätten för det här får inte hända någon annan igen. Det var så jag tänkte.

Georgi berättar i förhör vad som har hänt honom och även om han ibland har tankar på att dra tillbaka sitt vittnesmål så väljer han att säga som det är även under förhandlingen i tingsrätten. En trygghet var att han får vittna på länk och inte behöver sitta med sina föräldrar inne i rättssalen.

– Hade jag fått se mina föräldrar med uniformen som man har i häktet så hade jag avslutat allt. För det är jobbigt. Det kändes jobbigt och en del av dig dör där. Du känner att du bara vill bryta ihop.

Varför valde du ändå att du berätta som det var?

I juni 2022 tog Georgi studenten. Hans skolkurator och ett familjehem där han bott, ordnade firandet. BILD: PRIVAT

– Jag ville ha min självständighet och jag ville studera. Det var det viktigaste för mig. Jag ville verkligen komma in på gymnasiet. Jag hade jobbat väldigt hårt under många månader för att komma in i grundskolan och jag sa: Jag ska klara det, jag ska gå på gymnasiet, jag ska lyckas. Det enda alternativet var att berätta det som har hänt och inte kolla bakåt.

Föräldrarna döms, mot sitt nekande, för att ha planerat och tänkt genomföra tvångsgiftet. De får villkorlig dom och dagsböter.

Georgi är fortfarande omhändertagen av socialtjänsten och fortsätter studera. Men så får han veta att föräldrarna har åkt tillbaka till Bulgarien och att socialtjänsten vill att han gör detsamma.

– De överlämnade fallet till bulgariska ambassaden som kontaktade mig. De undrade om jag kunde tänka mig att flytta hem till min mormor och morfar. Jag bara sa: ”Är ni idioter? Hur kan jag som rom, som kommer från en hederskultur hamna på samma plats i samma by, i samma släkt?”

Hur skulle det varit för dig att bo med dem?

– Ett helvete. Jag skulle inte komma undan mina föräldrar. Att göra allt det här som jag kämpade för, gå igenom alla rättegångar och utredningar för ingenting. För att hamna på samma plats.

Genom bekanta fick Georgi hjälp att skaffa en god man och juridisk hjälp. På det sättet fick han möjlighet att stanna kvar i Sverige och slutföra sina studier. Georgi tycker att det är samhällets skyldighet att se till att barn som han inte kan utvisas tillbaka till den hedersmiljö de flytt ifrån.

– Man får inte gifta bort barn i Sverige och lagen måste ändras så att barnen ska få fullständiga rättigheter att få stanna i Sverige.

Men det har varit en tuff resa på många sätt. När Georgi blev myndig så slutade samhällets ansvar och han fick inte längre hjälp med boende och försörjning trots att han fortfarande gick i skolan. Ett tidigare familjehem lät honom flytta tillbaka och bo gratis, och han fick jobba extra på helger för att kunna försörja sig och studera färdigt.

– Jag vet inte var jag hade tagit vägen om inte jag haft människor som ställde upp för mig.

Det blev många sena kvällar på biblioteket och många turer med jurister. Men juni 2022 kom dagen som Georgi väntat på. Efter flera års slit stod han äntligen med den vita studentmössan på huvudet.

– Det var skratt och tårar. Det var väldigt känslösamt. Mest när jag såg den lärare som har inspirerat mig att gå gymnasiet. Det är hon som har inspirerat mig att läsa statsvetenskap och försöka göra skillnad. Bara se henne där när jag sprang ut var en underbar känsla.

Hans kurator från grundskolan och hans första familjehem hade ordnat så att han skulle få en lika bra student som sina klasskamrater, berättar kuratorn.

– Vi hade ordnat buffé som det ska vara och vi hade studentplakat, tårta och presenter. Han hade svårt att tänka sig att han skulle ta studenten så han ville inte vara med på studentflaket

heller, men jag övertalade honom och efteråt så var han glad att jag hade gjort det. Så han åkte studentflak också som man ska göra.

Till skillnad från klasskompisarna så hade Georgi ingen familj på plats. Det var jobbigt säger han, men viktigast för honom var att de personer som stöttat honom fanns där.

– Det är som att ha en jättestor bonusfamilj. Det här är min plats, min familj och mina vänner. Slutligen har jag hittat min egen plats.

I dag har Georgi knappt någon kontakt med sina föräldrar. Det är en sorg att förlora sin släkt, men han ångrar inte att han stod upp för sin rätt att inte behöva gifta sig.

– Förut tänkte jag ibland att jag gjorde fel som anmälde mina föräldrar, men det är något man lär sig leva med. Nu när jag vuxit upp inser jag att jag har gjort rätt för mig själv. I dag kan jag inse vad som är rätt och vad som är fel.

Lever du med någon typ av hotbild i dag?

– Jag känner mig inte riktigt hotad nu, för jag tror att de har förstått att jag är vuxen nu och att jag bestämmer själv över vad jag vill. Men man ska inte vara helt säker.

Georgi tycker det är viktigt att man lyfter problematiken med barnäktenskap inom vissa romska grupper för att förhindra att det sker. Han har svårt att förklara varför det var så viktigt för

Georgi drömmer om att studera vidare på universitet eller högskola. I dag har han knappt någon kontakt med sina föräldrar. De finns inte längre kvar i Sverige.

BILD: ANNA TÄRNHUVUD

hans föräldrar att följa traditionen, men tror att utanförskap och diskriminering har lett till en misstro gentemot samhället.

– Romerna tror inte att samhället godtar dem på grund av den diskriminering de blivit utsatta för under så lång tid. I till exempel Bulgarien är diskriminering och rasism fortfarande väldigt starkt mot romer och jag tror att de tog den känslan och rädslan med sig när de kom till Sverige. Men att de sedan utsätter sina barn för samma sak, för att isolera dem från övriga, det är något väldigt komplicerat och komplext att förklara.

– Jag tror inte att en förälder kan mena något illa till sina barn. Jag tror att de ville det bästa genom att se sina egna

förutsättningar och sina egna möjligheter och sin egen kultur för de vill behålla det så mycket som möjligt.

Men han säger också att den hederskultur han växt upp i präglar synen på barn och äktenskap.

– Det är bra för familjen att första killen gifter sig eftersom familjen visar framgång. Men det är också för att begränsa möjligheterna för att barnen ska försvinna ur familjen. Även i vår uppväxt så har vår familj gått först och vi berättar inte om våra problem för någon utanför. Det är det som är mest jobbigt, för man isolerar sig från resten av världen.

Nu jobbar han tillfälligt på en förskola, men planen är att studera vidare.

– Jag funderar fortfarande på vilket yrke jag ska välja. Statsvetenskap och arkitekt är mina två sista val, men ärligt så lutar jag mest mot arkitektur.

Georgi vill berätta, för att stärka och hjälpa andra som riskerar barnnäkenskap.

– Jag är glad att jag gjorde det. Jag har personer som stödjer mig för den jag är och i det jag vill nå och jag har möjligheten att bestämma över mig själv. Jag är glad för att jag kunde bli del av den svenska kulturen och svenska samhället och över den person jag har blivit. Jag är glad att jag är så allmänbildad och att jag har utvecklat en karaktär som är stark, stabil och ambitiös, säger Georgi och fortsätter:

– Resan hit var full av utmaningar och

svårigheter och jag är stolt över mig själv för att jag har klarat det.

GP har försökt nå Georgis föräldrar via deras försvarare, men inte lyckats. Mammans ombud hävdar i ett mejl att det handlar om ett missförstånd. Enligt ombudet fanns det under processen flertalet kulturella missförstånd och att hennes huvudman fann det kränkande.

Ombudet skriver också att familjen kommit till Sverige för att sonen skulle få en utbildning och att även om hon önskade en flickvän med samma kulturella bakgrund så fanns inget förbud mot svenska flickvänner. Hon ska ha motsatt sig att han skulle hoppa av skolan eller gift sig alltför ung. Anledningen till att de drog tillbaka sitt överklagande till hovrätten var för att föräldrarna inte orkade en förhandling till.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nana Eshelman Håkansson
nyheter@gp.se

Bild:
Anna Tärnhuvud
bild@gp.se

Fakta: Barnnäkenskapsbrott

Enligt svensk lag får ingen gifta sig med en person som är under 18 år.

• **Från den 1 januari 2019** kan ett äktenskap inte bli giltigt i Sverige om någon i paret var under 18 år när de gifte sig. I vissa undantagsfall kan ett utländskt barnnäkenskap fortfarande erkännas. Paret måste antingen ha gift sig före den 1 januari 2019 eller så ska det finnas "synnerliga skäl" att erkänna äktenskapet. Synnerliga skäl kan till exempel betyda att det skulle få allvarliga konsekvenser för paret om de inte var gifta längre. Det bedöms i varje enskilt fall.

• **1 juli 2014** infördes två nya brott i brottsbalken: äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa. Brottet äktenskapstvång innebär att genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmå en person att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Brottet vilseledande till tvångsäktenskapsresa handlar om att lura någon att resa utomlands i syfte att han eller hon ska giftas bort genom tvång eller utnyttjande.

• **1 juli 2020** infördes ett utreseförbud, som ska skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnnäkenskap eller för att könsstympas, i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Utreseförbud beslutas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Ett utreseförbud ska kunna utgöra både hinder mot att utfärda pass samt skäl för att återkalla pass. Det ska även vara straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud.

• Därutöver infördes ett nytt brott – barnnäkenskapsbrott, vilket gör att det blir straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Även en ny straffskärpningsgrund infördes som innebär att om ett motiv för ett brott har varit att bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvärande omständighet vid bedömningen av straffvärdet av brottet.

Källor: NCK, Socialstyrelsen

Fakta: Skolplikt

• Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt. Skolplikt innebär att barn måste gå i skolan och delta i skolans verksamhet. Barn som omfattas av skolplikt har rätt till kostnadsfri utbildning.

• Om en vårdnadshavare inte tar sitt ansvar för att barnet går till skolan kan kommunen förelägga vårdnadshavaren att göra det. Kommunen får förena föreläggandet med vite. Skolplikten gäller inte för barn som är asylsökande, har ansökt om eller fått ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller som är papperslösa. De har ändå samma rätt till utbildning som barn med skolplikt.

Källa: Skolverket

Fakta: Romer i Bulgarien

Europarådet uppskattar att det bor cirka 750 000 romer i Bulgarien. Enligt en studie från Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, lever 80 procent av romerna under fattigdomsgränsen. Fattigdom är ett resultat av antiziganism samt exkludering från arbete, utbildning, sjukvård och boende enligt studien. Enligt en rapport från UD saknar romer i princip politisk representation i landet, samt har avsevärt lägre utbildningsnivå än majoritetsbefolkningen.

Källor: Europarådet, UD, Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter

Läs mer: Kommande i GP:s granskning

Barnbrudar importeras till Sverige – 13-åring upptäcktes när hon var gravid.

Karin Pihl: Qatar borde aldrig ha fått arrangera VM. Landet är en absolut monarki som tillämpar dödsstraff för homosexualitet.

Ledare, sidan 2

Årets bästa julskyltare i centrum är nu utsedda

Ekonomi: Centrumföreningen Innerstaden Göteborg arrangerar tävlingen om bästa julskyltningen för sjunde gången. Årets vinnare är Ellos Home och Galleri Home Design.

Sidan 23

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

Barnbrudar importeras till Sverige

Sedan barnäktenskap förbjöds i Sverige har två domar fallit. Båda handlade om romska flickor som hämtats till Sverige. Men GP:s granskning visar att det handlar om betydligt fler fall.

Den yngsta bruden var bara tolv år när hon giftes bort. Fyra år efter bröllopet grips hon för ett snatteri i en livsmedelsbutik. Stöldgodset består enbart av barnartiklar till familjens barn: strumpor, gosedjur och tröjor med Elsa från filmen "Frost". Sidorna 6-9

KOLLAGE: ANDERS YLANDER BILDER: POLISEN

Munskydden tillbaka inom sjukvården

Nyheter: Smittspridningen av covid-19 har ökat snabbt de senaste veckorna och nu uppmanas besökare i vården att använda munskydd. Sidan 16

Arne Larsson: Under alla omständigheter säger det något om svensk polis, som måste tas på allvar. Alltså att anställda tycker att det är en verksamhet som inte klarar av självreflektion.

Nyheter, sidan 15

"Parisavtal för naturen" nåddes i Montreal

Nyheter: Samtliga länder som står bakom FN:s konvention om biologisk mångfald har godkänt ett nytt avtal, som ses som ett "Parisavtal för naturen". Sidorna 10-11

Domstolen säger nej till utlämning

Nyheter: Turkiets begäran om att Sverige ska utlämna exiljournalisten Bülent Kenes har stött på patrull – Högsta domstolen säger nej. Sidan 14

Hede
FASHION OUTLET

20 MIN
FRÅN GÖTEBORG CITY

JUL DAGEN

ÅRETS BÄSTA REA

REASTART, 25 DEC
UNIKA ERBJUDANDEN
I ALLA BUTIKER

ADIDAS/POLO RALPH LAUREN/LEVI'S
SAND COPENHAGEN/ORREFORS/KOSTA BODA
BOSS/TOMMY HILFINGER MED FLERA

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrade ett folk

Enligt åklagaren kan det finnas ett hedersmotiv bakom mordet på fembarnsmamman Nadja Blom.

I en serie reportage berättar GP om bakgrunden till mordet och följer av det, om utsattheten som vissa romska flickor och pojkar växer upp i – och som samhället inte tycks se. Tidigare artiklar finns på gp.se.

Flickor importerar för att giftas bort

12-åringen kan knappt skriva sitt eget namn.

13-åringen upptäcks av myndigheter när hon själv är gravid.

17-åringen tvingas fly till grannarna.

Sedan det blev förbjudet att låta barn gifta sig i Sverige har bara två domar fallit.

Båda gällde romska flickor som hämtats från andra länder. Men GP:s granskning visar att det är långt ifrån de enda fallen av barnäktenskap i Sverige.

Text: Sofia Boo, Mia Pettersson och Nana Eshelman Håkansson Bild: Anna Tärnhuvud

Hösten 2014. I en mindre svensk kommun pågår en faderskapsutredning. Utöver faderns identitet framkommer att barnet är fött i Serbien och att mamman och pappan är gifta.

Mamman skriver under utredningen, men bara med sitt förnamn. Det är en blandning av stora och små bokstäver, plitade med en krokig handstil.

Hon är 14 år gammal och har redan hunnit vara någons hustru i två år.

Myndigheterna får upp ögonen för flickan efter att en anhörig larmat socialtjänsten. Anmälaren uppger att flickan har sålts till familjen, där hon enligt anmälnaren också blir misshandlad.

Socialtjänsten gör en polisanmälan i slutet av 2014 och flickans make blir misstänkt för våldtäkt mot barn. Men när polisen ett knappt år senare ska göra husrannsakan och hålla förhör i lägenheten där flickan bor vill hon inte medverka. Hon är då 15 år och väntar sitt andra barn med maken, som också var omyndig när de gifte sig.

Flickans storsyster är ingift i samma familj. Även hon är på plats i lägenheten som står på deras gemensamma svärmor. Vid tillfället är även storsystern gravid.

Svärmor visar stolt upp bröllopsfotot på den då 12-åriga flickan för polisen. På bilden syns en leende flicka iklädd vit klänning med händerna i midjan. På huvudet bär hon tiara och en röd slöja.

Svärmodern berättar öppet om traditionen att gifta sig ung, och att hon och flickans föräldrar har kommit överens om att hon nu är flickans vårdnadshavare. Hon säger att hon inte kan uppge hur gammal flickan var när de gifte sig.

Flickan säger till sitt målsägarbiträde att hon och maken "är lyckliga tillsammans och ser fram emot att bli föräldrar

ännu en gång". Enligt maken gick flickan i skolan när de blev ett par, men ingen av kommunerna där flickan har bott hittar några spår av skolgång när GP frågar.

Medan utredningen om våldtäkt mot barn pågår stjäls flickan från en livsmedelsbutik. I förundersökningen finns ett foto där flickan, som ännu inte har fått ett svenskt personnummer, tittar sammanbitet i polisens kamera. Stöldgodset består enbart av barnartiklar: bebisstrumpor, Bamse-gosedjur, Spiderman-skor och tröjor med Elsa från filmen "Frost".

Flickan säger till polisen att hon stulit eftersom hennes man tjänar för lite pengar och att hon knappt får några alls.

En månad senare döms hennes man för våldtäkt mot barn, eftersom det står klart att paret haft sex när han varit över 15 år och hon var minderårig.

Enligt folkbokföringen är hon i dag, sex år efter domen, skriven på samma adress som mannen tillsammans med parets gemensamma barn.

Lägre utbildningsnivå, fattigdom, att berövas sin barndom och att få barn tidigt är några av riskerna med barnäktenskap. Flickans storsyster, som är ingift i samma familj, fick sitt första barn som 14-åring. Även hennes make misstänktes för våldtäkt mot barn. Det gick dock inte att bevisa att han kände till storsystemens ålder och förundersökningen lades ner.

När storsystern var 21 år hade det unga paret fått fem barn och utreddes av socialtjänsten på grund av flera orosanmälningar. Socialsekreterarna ansåg att omsorgsbristerna då var så allvarliga att barnen borde omhändertats enligt LVU. Kommunens ansvariga politiker ansåg dock att det räckte med stöd genom öppenvård.

Tre år senare fick socialtjänsten igenom sin begäran. Då hade den unga kvinnan

fött ytterligare ett barn och familjen hade flyttat flertalet gånger. Föräldrarna hade inte ekonomiska förutsättningar för att ta hand om barnen, menade socialtjänsten som beskrev de sex barnens sovrum i den dåvarande bostaden: "Vindsloftet består av ett mindre rum. I rummet finns en säng som består av två 90 cm tälsängar som är ihopsatta, på det ligger det två skummadrasser utan fodral. Alla syskonen sover i sängen. Rummet upplevs vara kallt."

Flera allvarliga missförhållanden uppdagades under utredningen. Enligt anmälningar från skola, förskola och barnhälsovården hade barnen orena kläder, bristande hygien och uppfattades som hungriga.

De sex barnen var då mellan två och tio

år gamla. Enligt föräldrarna fanns inga missförhållanden och de sa sig klara att ta hand om sina barn.

Förvaltningsrätten beslutade i november 2021 att de sex barnen skulle omhändertaras. Föräldrarna överklagade, men när kammarrätten kom till samma slutsats hade mamman redan tagit barnen och bosatt sig i Serbien med dem. Socialtjänsten uppgav för rätten att "de kommer att vistas utanför Sverige så länge det finns ett beslut om tvångsvård" och att barnens situation därmed var "ännu sämre än vad den var vid tidpunkten för ansökan".

Enligt föräldrarna hade barnen det bra i mammans hemland Serbien, men barnens ombud ville fortsatt att barnen skulle omhändertaras. Han menade att det var tydligt att föräldrarna älskade sina barn och gjorde sitt absolut bästa, men att barnen utsatts för vanvård och riskerade ta skada av omsorgsbristerna.

I oktober 2022 avslutade socialnämnden i barnens hemkommun ärendet eftersom "det inte finns något som tyder på att [barnen] befinner sig i Sverige".

GP har sökt föräldrarna men inte fått svar.

Göteborgaren Nadja Blom, som kördes ihjäl i juli 2022, gifte sig som 15-åring. Hennes nye man Lolo skadades vid dådet och i bilen satt Nadjas söner.

Ett av åklagarens huvudspår är att det rör sig om ett hedersrelaterat brott. Många romer har protesterat mot den beskrivningen eftersom det, enligt dem, inte existerar någon hederskultur hos romer.

Men det stämmer inte. GP har i tidigare artiklar belyst hederskultur bland romer i Sverige. Det handlar om alltifrån hur kvinnor har skamklippts i hederns namn, till hedersmord som gått under radarn och romska rättegångar när kvin-

Fakta: GP:s granskning av barnäktenskap inom den romska minoriteten

- GP har genom att gå igenom svenska domar funnit flera exempel på romska barn som gift sig. De flesta familjerna i domarna har rötter i Östeuropa eller på Balkan, men i andra dokument från myndigheter och genom information från källor och videor från romska rättegångar, kan vi se att det även förekommer inom andra romska undergrupper.

- Barnäktenskapsbrott infördes 2020 i Sverige och är, liksom tvångsäktenskap, ett uttryck för en hederskultur. FN arbetar för att stoppa barnäktenskap och listar flera risker som avbruten skolgång, ökad risk för våld och allt för tidiga graviditeter.

Källor: Hedersförtryck.se, FN, Socialstyrelsen

Fakta: Barnäktenskapsbrott

- Enligt svensk lag får ingen gifta sig med en person som är under 18 år.

Från den 1 januari 2019 kan ett äktenskap inte bli giltigt i Sverige om någon i paret var under 18 år när de gifte sig. I vissa undantagsfall kan ett utländskt barnäktenskap fortfarande erkännas. Paret måste antingen ha gift sig före den 1 januari 2019 eller så ska det finnas "synnerliga skäl" att erkänna äktenskapet.

1 juli 2014 infördes två nya brott i brottsbalken: äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa.

- Brottet äktenskapstvång innebär att genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmå en person att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.
- Brottet vilseledande till tvångsäktenskapsresa handlar om att lura någon att resa utomlands i syfte att han eller hon ska giftas bort genom tvång eller utnyttjande.

1 juli 2020 infördes ett utreseförbud, som ska skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller för att könsstympas, i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

• Därutöver införs ett nytt brott i lagen – barnäktenskapsbrott – vilket gör att det blir straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.

• Även en ny straffskärpningsgrund införs som innebär att om ett motiv för ett brott har varit att bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvarande omständighet vid bedömningen av straffvärdet av brottet.

Källor: NCK, Socialstyrelsen

GP har genom att gå igenom domar hittat ett tiotal fall av barnäktenskap inom den romska minoriteten. De privata bilderna i kollaget kommer från polisens utredningsmaterial. Barnbruden i vitt och röd slöja, i mitten i bild, var tolv år när bilden togs.

KOLLAGE: SANNA TEDEBERG BILDER: POLISENS FÖRUNDERSÖKNINGAR

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrade ett folk

”

Det är allas vårt ansvar att agera. Man kan inte gömma sig bakom att det rör sig om en annan kultur.

Jessica Wenna, åklagarmyndighetens specialist på hedersrelaterad brottslighet

Jessica Wenna arbetar som åklagare i Västerås och är specialist på hedersrelaterad brottslighet. Hon menar att domarna om barnnäktenskap har ett stort symbolvärde.

BILDER: ANNA TÄRNHUVUD

nor har valt att lämna ett äktenskap.

Barnnäktenskap är ytterligare ett uttryck för hederskultur.

Genom att gå igenom svenska domar har GP hittat ett tiotal fall av barnnäktenskap inom den romska minoriteten, 24 år efter att Nadja Blom gifte sig. Den senaste domen föll för bara några veckor sedan, den äldsta är från 2007. Det rör såväl brottmål som omhändertaganden enligt LVU och de flesta familjerna har rötter i Östeuropa eller på Balkan.

Barnnäktenskap förekommer dock även i andra romska undergrupper. Det framgår av uppgifter från GP:s källor, filmer från romska rätttegångar och andra myndighetsdokument. I de fallen är de flesta barnen födda i Sverige.

Lagen om barnnäktenskap kom först 2020 och majoriteten av de exempel som GP har funnit skedde före lagstiftningen fanns på plats.

Jessica Wenna är åklagarmyndighetens specialist på hedersrelaterad brottslighet. Hon tror att många fall av barnnäktenskap flyger under radarn och understryker vikten av att allmänheten inte tittar åt andra hållet.

– Det är allas vårt ansvar att agera. Man kan inte gömma sig bakom att det rör sig om en annan kultur, om man faktiskt ser något som är en kränkning och ett brott, säger hon.

Det nyaste ärendet i GP:s granskning rör en flicka som är 13 år när hon förlovat sig hemma i Serbien. Strax därpå bär det

av till Sverige och några dagar senare är hon gift.

Bröllopet hålls i mannens hem i en mellansvensk kommun. Han är liksom flickan underårig. Det unga paret skålar med gästerna under en stor båge av ballonger i rosa, vitt och silver.

Mannen är född och uppväxt i Sverige och efter bröllopet bodde det unga brudparet hos hans föräldrar. Han fortsatte att gå i skolan som vanligt medan hans fru hjälpte till i hemmet.

Det dröjde ett år innan svenska myndigheter fick kännedom om flickan. Då var hon en höggravid 14-åring som sökte hjälp hos hans mödravården. De larmade socialtjänsten som i sin tur kontaktade polisen. Flickans föräldrar var kvar i Serbien och hon omhändertogs samtidigt som polisen inledde en förundersökning.

I oktober 2022, drygt ett år efter bröllopet, inleddes rättegången i tingsrätten.

I polisens förundersökning finns bilder på den 17-åriga flickan som provar olika sorters klänningar.

BILD: POLISEN

Den unge mannen stod åtalad för våldtäkt mot barn och hans föräldrar för barnnäktenskapsbrott. Detsamma gällde flickans föräldrar.

I polisförhör berättar flickan att hon frivilligt gift sig med pojken för att hon älskar honom, att han behandlar henne väl och att hon trivs med livet hos hans familj. Livet i Serbien var fattigt, säger hon, och därför ville hon flytta till Sverige.

Flickan säger till polisen att hon och maken gift sig på ”romani-sätt” och att äktenskapet inte finns dokumenterat hos någon myndighet. Hon förstår inte varför hon blivit omhändertagen och inte får vara med sin man.

– Jag ofta förberedde hans väska för träning och annat. (...) När han kommer från gymmet så förberedde jag till honom mat. Han gillar äta ägg efter träningen. Då han gillar också när han tränar att äta sånt pulvrigt alltså som pannkakor. Och det innehåller väl vitaminer och mineraler. Nå sånt som man kan få styrka och så.

Men att flickan trivts spelar ingen roll när det handlar om barnnäktenskapsbrott, säger åklagaren i målet Carolin Roos.

– Den här lagstiftningen är en skydds-lagstiftning som är till för att skydda barnet, och det faller också under allmänt åtal. Det är vår skyldighet att väcka åtal om man anser sig ha tillräckligt med bevis.

– Sedan kan man ha levt i en kontext där man indoktrinerats i att det här för-

väntas av en, och därför inte tycker att det är avvikande eller konstigt, säger hon.

En studie från Unicef från 2017 visar att mer än hälften av flickorna i Serbiens romska samhällen var gifta innan de fyllt 18 år. Kravet på att vara oskuld före äktenskapet anges som en huvudorsak. I mars 2022 antog det nationella rådet för den romska minoriteten i Serbien en deklARATION för avskaffandet av barnnäktenskap.

Enligt FN är barnnäktenskap vanligt över hela världen, oavsett kontinent, religion eller kulturella traditioner. Organisationen listar flera risker med barnnäktenskap: ökad risk för våld, allt för tidiga graviditeter och avbruten skolgång.

Hur mycket den här flickan studerade i Serbien är oklart, men under sin tid i Sverige gick hon aldrig i skolan.

– Barn ska få vara barn, inte tvingas in i ett vuxenliv alldeles för tidigt. Barnkonventionen är lag i Sverige, och jag menar att flera av de här rättigheterna berövas barn som gifter sig, säger åklagare Carolin Roos.

Advokaten Alex Bloch försvarade pojkens pappa. Han argumenterade för att det unga paret bara förlovat sig – och att åklagarsidan lade allt för stor vikt vid de kulturella omständigheterna.

– Om ungdomarna hade hetat Lisa och Kalle hade det inte blivit en förundersökning. Det hade setts som en vanlig tonårsgraviditet, säger han.

Är det inte tvärtom, att man måste se detta i sin kulturella kontext för att förstå vad det rör sig om?

– Nja det tycker jag inte. Om samma saker hänt i en etniskt svensk familj hade det inte betraktats som ett brott, säger Alex Bloch.

Åklagaren å sin sida hänvisar till bland annat bild- och videomaterial. På ett foto från festen i Serbien finns en tårta som det står ”grattis till förlovningsen” på. I en videosekvens vinkar gäster adjö till den unga blivande bruden, som har burit olika klänningar under festen. Och efter förlovningsen åker flickan tillsammans med sina svärföräldrar och föräldrar till nya hemmet i Sverige där bröllopet hålls och förevigas på bild.

Enligt åklagaren är allt detta bevis på att paret gift sig.

– Inom den här kulturen, menar jag, kan man ingå äktenskap på det här sättet. Därför har de här filmerna och bilderna varit av jättestor betydelse för utredningen, säger Carolin Roos.

När flickan omhändertogs av socialtjänsten kom hennes föräldrar från Serbien för att försöka hjälpa till. Men föräldrarna greps i stället och misstänktes, tillsammans med pojkens föräldrar, för barnnäktenskapsbrott. Samtliga nekade.

Innan domen föll födde flickan sitt barn. Att paret gift sig, som hon sagt i polisförhör, drar hon tillbaka under förhandlingen i tingsrätten hösten 2022. Nu menar hon att de bara varit flickvän och pojkvän.

I början av december dömdes samtliga fyra föräldrar för barnnäktenskapsbrott till ett års fängelse.

En av föräldrarna hade i mitten av december överklagat domen och två av de andra kommer att göra det enligt deras advokater. Advokaten som företräder flickans pappa vill inte lämna

några kommentarer. Sista datum för överklagande är 27 december.

Flickans man frikändes från misstankarna om våldtäkt mot barn eftersom ålderskillnaden var så liten, samt det faktum att de var nära, tydde på att hon inte farit illa.

Åklagare Carolin Roos tycker det är allvarligt att en så ung flicka kunde gifta sig och gå under radarn under ett helt år i Sverige.

– Det är viktigt för myndigheterna att veta vilka som bor i landet, av flera skäl, och särskilt viktigt är det att känna till de barn som bor här.

Domen i december var den andra i sitt slag sedan lagen om barnäktenskapsbrott trädde i kraft år 2020. Även det första fallet handlade om en romsk flicka från ett annat land.

Våren 2021 knackar det på dörren till en villa i Västmanland. Utanför står en flicka som vädjar om hjälp. Hon bor med sin make och hans familj några hus bort men har nu flytt därifrån. Hon säger att hon blir slagen.

I polisförhör berättar flickan att hon levat med familjen i några månader och att hon under den tiden inte fått röra sig utomhus på egen hand. Hon uppger också att maken brukar kalla henne hora.

– Alla fula ord i världen har de sagt till mig, men jag säger inget utan sitter bara där.

– Jag måste gå upp tidigt. Jag städar, gör i ordning och när mamma ringer så får jag inte prata med henne. Laga mat fick jag också göra. Jag fick bara vara hemma och städa och [mannen] säger att jag inte städar.

Polisen: Har du varit som en slav där hemma?

– Ja.

Polisutredningen rubriceras inledningsvis som kvinnofridsbränkning, men ändrar riktning när utredarna uppmärksammar att 17-åringen är gift.

– Det är ett exempel på vikten av kunskap hos de som tar emot informationen, säger åklagaren Jessica Wenna som höll i förundersökningen.

Hon är även åklagarmyndighetens specialist på hedersrelaterad brottslighet.

Stora delar av förhören med flickan är dolda i förundersökningsprotokollet, men i anslutning till ett av dem finns en anteckning från förhørsledaren: ”Hon upprepar hela tiden att hon är livrädd och att ber mig som förhørsledare att inte skicka tillbaka henne dit. Hon är uppenbart skrädd och stressad. Hon säger att hon har fått nog, hon kan inte leva sådär. Hon säger att hon alltid är rädd och att hon inte ens kan sova längre.”

– Hon var väldigt utsatt, både i form av våld men även eftersom hon begränsades i sitt sätt att leva, säger Jessica Wenna.

Flickan säger flera gånger i förhör att hon vill hem till sin mamma, som också hämtar flickan tillbaka till hemlandet innan förundersökningen är färdig. Därför prövades heller aldrig flickans uppgifter om våld rättsligt.

Vet ni hur det gått för henne?

– Tyvärr inte, säger Jessica Wenna.

Även mannen var minderårig och därmed också målsägande i målet efter att flickan försvunnit. Bilder i utredningen

Åklagare Carolin Roos tycker det är allvarligt att 13-åringen kunde leva ett år i Sverige utan att upptäckas av myndigheter.

”Det finns inget där”, säger advokat Alex Bloch om åklagarens bevisning i det senaste rättsfallet om barnäktenskap.

visar parets förlovningsfest i Tyskland och bröllopsfesten hemma hos mannen i Sverige.

Eftersom mannen och hans föräldrar nekade till att paret hade ingått någon typ av äktenskap behövde åklagaren Jessica Wenna bevisa att så skett.

– Det finns inget papper på det, och det kan vara ganska svårt att säga exakt vilken sekund äktenskapet ingås efter-

som det är olika typer av ceremonier.

De menar ju att det inte har ingåtts äktenskap, varför är du så säker?

– Först har vi en förlovningsceremoni med ringöverlämning, sedan en ceremoni som man kan uppfatta som någon slags bröllopsfest. Det var vissa ceremonier där hon klev över tröskeln in i hans hus, och de hade ett samliv vilket man inte får ha om man inte är gift.

Med hjälp av bland annat video- och bildmaterial i kombination med expertvittnen dömdes pojkens föräldrar för barnäktenskapsbrott. Straffet blev villkorlig dom, men utfallet var ändå viktigt, menar Jessica Wenna.

– Det har ett väldigt stort symbolvärde med den här typen av domar. Man är tydlig med att det här är inte okej, det är förbjudet i Sverige och du får ett straff, säger åklagaren och fortsätter:

– Min erfarenhet är att sådana här domar ändå får betydelse.

GP har sökt en kommentar via föräldrarnas advokater, men inte fått någon.

Enligt Jessica Wenna har lagen om barnäktenskapsbrott varit viktig. Hon nämner bland annat ett fall hon hade för några år sedan, där hon ansåg sig kunna

Fakta: Hedersrelaterat våld och förtryck

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, Länsstyrelsen Östergötland, listar exempel på hedersförtryck på sajten hedersfortryck.se. Ett av dem är barn- och tvångsäktenskap.

Hedersrelaterat våld och förtryck handlar om kontroll och begränsningar.

Exempel för flickor och unga kvinnor:

- Att inte få ha pojkvän/flickvän.
- Att inte få ha sex innan äktenskap.
- Att inte få välja partner eller hur man ska leva sitt liv.

Exempel för vuxna kvinnor:

- Att inte få umgås ensamma med andra vuxna av motsatt kön som inte tillhör familjen.
- Att inte få utbilda sig och arbeta.
- Att inte få bestämma om de vill ha barn eller hur många barn.
- Att inte få skilja sig, eller att de som gör det åter hamnar under familjens kontroll.

Exempel på fysiskt våld:

- Allt ifrån enstaka slag till systematisk misshandel och även mord.
- Även till exempel könsstympning, att klippa av en flickas/ kvinnas hår mot hennes vilja eller att bli skållad.
- Enligt Socialstyrelsen ökar barnäktenskap risken för att utsättas för våld och övergrepp i nära relation.

Källa: [Hedersfortryck.se](https://hedersfortryck.se)

Fakta: Till dig som är utsatt eller riskerar att utsättas

Du kan vända dig till skolpersonal, socialtjänsten, hälso- och sjukvården eller polisen där du bor. Bor du i Göteborg och är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, kan du få hjälp av något av stadens Resursteam heder. Exempel på organisationer med jourtelefon, - chatt eller - mejl:

GAPF – Riksföreningen Glöm aldrig Pela och Fadime.

Linnamottagningen/Kvinnors nätverk.

Somaya kvinno- och tjejjour. Kvinnors rätt.

Källa: [Hedersfortryck.se](https://hedersfortryck.se)

bevisa att de romska barnen ingått ett äktenskap. Lagstiftningen som fanns då var dock inte tillräcklig och hon fick lägga ner misstankarna om äktenskapstvång.

– Det fallet var väldigt likartat det som jag hade nu, på så sätt att jag uppfattade ett samtycke mellan de här två att ingå äktenskap. Det fanns som sagt inget tvång och då blev det straffritt. Men i dag hade det träffats av den nya lagstiftningen.

Du kunde ändå bevisa att barnen ingått äktenskap?

– Nu blev det aldrig prövat av någon domstol, men enligt min bedömning kunde jag bevisa det.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nana Eshelman Håkansson
nyheter@gp.se

Bild:
Anna Tärnhuvud
bild@gp.se

KULTUR

Skärmarna tar över – slapstick hjälper inte "Håkan Bråkan"

Film: Skärmar och mobiler tar helt över i "Håkan Bråkan" tills handlingen känns som en datorspeletsöverdos. Att regissören slänger in några strutsar på rymmen och lite slapstick-humor hjälper inte, menar GP:s filmkritiker Mats Johnson, som tröttnar på att titta på personer som tittar på sina mobiler. Sidan 48

BILD: NORDISK FILM

Splittrad ufo-rulle med imponerande effekter

Film: "UFO Sweden" är komedi, actionfilm och sci-fi-drama i ett, och berättelsen blir därför lite splittrad. Efter något som mest känns som ett utdraget "Arkiv X"-avsnitt tar sig filmen mot slutet, menar recensenten. Sidan 49

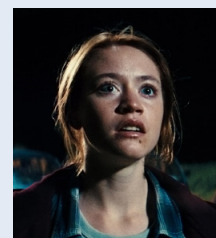
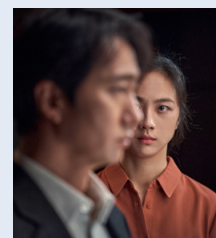

BILD: SF STUDIOS, NONSTOP ENTERTAINMENT

"Decision to leave" en intuitiv romantisk thriller

Film: Park Chan-wooks nya romantiska thriller för tankarna till både Hitchcock och Martin Beck och är det smartaste och känsligaste som regissören åstadkommit hittills, menar GP:s filmkritiker Hynek Pallas. Sidan 48

Regeringens fördröjda elstöd oroar företagare

Ekonomi: Företagen i södra och mellersta Sverige får vänta till nästa år, oklart när, på besked om när de kan få elstöd. Det förslag som funnits på bordet i en månad bryter enligt

regeringen mot EU:s statsstödsregler. Nu ber man Svenska kraftnät ta fram ett nytt förslag.

– Det här är otroligt prioriterat och regeringen har satt en snäv tids-

plan för myndigheten, sade energi- och näringsminister Ebba Busch (KD) på gårdagens pressträff.

Nu stiger oron bland företagen för hur man ska klara sig framöver.

– Vi är inne i vår mest intensiva period på hela året. Att vi inte får besked om elen är ju en chock för många, säger Pelle Johansson, vd på Hagabadet. Sidan 18

Två döms till 12 års fängelse för frisörmordet

Nyheter: En 22-åring sköts till döds på en frisörsalong i Högsbo. Nu döms 19-åriga Hasan-Can Zengin och en 20-årig medåtalad till 12 års fängelse. Sidan 6

Nya riktlinjer för covid-19-vaccin nästa år

Nyheter: Folkhälsomyndigheten rekommenderar att personer över 80 tar två påfyllnadsdoser för covid-19 under 2023. För dem mellan 65 och 79 gäller en dos. Sidan 14

Expert menar att romska barn osynliggjorts

Romska barn får utstå mer innan samhället agerar. Det menar Mikael Thörn, expert inom hedersfrågor. Men romska företrädare har motsatt bild.

I dagens GP kan du också läsa om ensamkommande "Lidia", som blev lämnad i ett hem som socialen ratat – och fick barn med äldsta sonen. Sidorna 10-13

Sidan 10-13

Mikael Thörn är enhetschef på Jämställdhetsmyndigheten.

BILD: JONAS LINDSTEDT

BILD: NICKLAS ELMRIN

Pappagrupp har hjälpt i sorgen över ett barn

Livsstil: Anders och Even har båda förlorat ett barn. I en samtalsgrupp för pappor har de funnit ett sammanhang där de kan vädra tankar och känslor. Sidan 30

Fåtal platser kvar!

ALPRESOR
STÖRST I NORDEN PÅ RESOR TILL ALPERNA

Perfekta snöförhållanden i Alperna! – Boka sista platserna i januari, från 6 495 kr –

Allt detta ingår i priset:

- ✓ Direktflyg från Landvetter t/r inkl bagage
- ✓ Boende 7 nätter inkl frukostbuffé
- ✓ Reseledarservice
- ✓ Guidad gemensam skidåkning

7-14 jan	St Anton, Haus Gruber ***	fr 6 995 kr
14-21 jan	Ischgl, Hotel Garni Panorama ***	fr 7 995 kr
14-21 jan	Cervinia, Hotel Marmore ****	fr 8 995 kr
21-28 jan	Saalbach, Pension Schipflinger ***	fr 6 495 kr

Boka din resa på www.alpresor.se/sista-minuten

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

Skolan larmade och larmade – flickan blev gravid ändå

Från en dag till en annan blev den glädjestrålande flickan som förbytt, sedan försvann hon helt. Först nu får skolpersonalen veta vad som egentligen hände.

GP har tidigare berättat om romska barn som omhändertagits eftersom de skulle giftas bort. För ensamkommande "Lidia" blev det precis tvärtom. Hushållet ansågs duga för henne – samtidigt som en son i familjen omhändertagits.

Att prata om elever är känsligt och skolpersonalen som GP träffar tvekade inför att ställa upp på intervju. Men frågan om "Lidias" öde, och ämnet generellt, får dem att göra ett undantag. Av hänsyn till henne är deras medverkan anonym.

– När jag såg namnet så tänkte jag alright. Då kanske jag äntligen kan få svar på vad som hände, säger en.

– Det var väldigt mycket känslor inblandat i det, och är fortfarande känner jag nu, säger en annan.

Inom vissa romska grupper är det fortfarande vanligt att särskilt flickorna gifts bort som barn. Sedan lagen om barnäktenskapsbrott infördes för två år sedan har två domar fallit som båda gällde romer.

GP har tidigare berättat om Megi. Som barn lyckades hon undkomma tvångsäktenskap genom att LVU-anmäla sig själv.

Även Lidia, som egentligen heter något annat, var föremål för en LVU-utredning bland annat eftersom socialtjänsten ansåg att hon riskerade barnäktenskap. Utgången blev dock en helt annan än för Megi.

2015, när Lidia var i nedre tonåren, kom hon ensam till Göteborg från ett östeuropeiskt land. Här flyttade hon in hos en kvinnlig släkting och hennes söner.

Lidias föräldrar och syskon var kvar i hemlandet, där de enligt henne utsätts för rasism och diskriminering eftersom de är romer. Nu hoppades hon på ett bättre liv i Sverige och såg fram emot att gå i skolan.

– Hon var en supertillgång i elevgruppen. Hade så extremt gott humör och var jättehärlig, säger en skolanställd.

– Sen, över en natt, gick hon från att vara en frejdig tjej till att vara helt... grå.

Släktingen som Lidia bodde hos ville att hennes äldste son och Lidia skulle bli ett par. Det framgår av handlingar från socialtjänsten. Enligt dem framgick det inte om Lidia

OM GP-S GRANSKNING:

Enligt åklagaren kan det finnas ett hedersmotiv bakom mordet på fembarnsmamman Nadja Blom.

I en serie reportage berättar GP om bakgrunden till mordet och följer av det, om utsattheten som vissa romska flickor och pojkar växer upp i – och som samhället inte tycks se.

Tidigare artiklar finns på gp.se.

”

Jag har aldrig sett en flicka må så dåligt.

Jag skulle inte vilja att mina egna barn levde i det måendet ens i fem sekunder.

Skolpersonal

själv var medveten om detta.

Släktingen "menar att det faktum att 'Lidia' fått komma till Sverige har lite med det att göra", står det dock i handlingarna. Släktingen sade sig inte ha planer på att tvinga någon, men tillade att familjen enligt romsk tradition väljer vem man ska gifta sig med. Sonen är sju år äldre än Lidia.

I högstadieskolan visste man inte mer än att Lidia plötsligt slutade att dyka upp. När personalen ringde hem till henne fick de bara "konstiga svar" om att hon råkat illa ut i skolan.

– Jag upplevde det som svepskäl för att hålla henne hemma. Svepskäl eftersom jag gång efter gång kunde avfärda påståendena, säger en skolanställd.

Lidia återvände en sista gång,

men nu tillsammans med en äldre kille. Enligt skolpersonalen sa han sig vara intresserad av skolan, samt att han ville hjälpa Lidia med läxor.

– Det var alldeles uppenbart en lögn. Han var en centimeter från henne hela tiden.

Eftersom killen uppgav sig vara en släkting som ville besöka skolan var det svårt för personalen att avvisa honom.

I socialtjänstens handlingar framgår att Lidia, enligt hemmets romska tradition, inte fick gå ut ensam. Om familjen inte gick ut tillsammans var hon därför mest hemma med familjen. Hon kunde enligt den kvinnliga släktingen inte ha svenska kompisar "på grund av vad andra romer skulle tycka".

Inget av det här var känt för skolpersonalen, men när det var dags för sommarlov på högstadieskolan gick flera av dem på semester med en dålig magkänsla gällande Lidia.

I dag vet de inte exakt när första orosanmälan gjordes, eller hur många anmälningar det till slut blev, men att de larmade socialtjänsten när Lidia inte återvände efter sommarlovet minns en av dem tydligt.

– Jag har aldrig sett en flicka må så dåligt. Jag skulle inte vilja att mina egna barn levde i det måendet ens i fem sekunder, för jag tror det skulle påverka dem för resten av livet. Så illa var det, säger en anställd.

Vid ett tillfälle lyckades skolan få till ett möte med Lidia. Personalen beskriver en tjej som satt tyst, eller tystad, mellan den kvinnliga släktingen och killen som hade följt med henne till skolan.

Vid det här laget hade skolpersonalen börjat fundera på om Lidia var utsatt för människohandel. Kontakten med socialtjänsten intensifierades under hösten.

– Jag skrek inte, men ... Jag var jävligt tydlig och sa till dem att åka dit NU: "Jag har aldrig varit med om något liknande, hon är utsatt för saker, här är någonting som inte

stämmer", berättar en av dem.

Skolans idoga försök att få tillbaka Lidia hjälpte inte. Personalen, som där och då kunde ligga vakna av oro, vet på grund av myndighetssekretess inte heller vad som hänt henne.

Genom uppgifter från Skatteverket kan GP konstatera att Lidia blev gravid drygt tre år efter att högstadieskolan slog larm om henne till socialtjänsten. Sonen som den kvinnliga släktingen ville att Lidia skulle bli tillsammans med är far till barnet.

– Det känns... vidrigt, säger en av de anställda på flickans gamla skola.

Hen blir märkbart illa berörd.

I dag är Lidia myndig. Hon vill inte prata med GP, så hennes uppfattning om händelseförloppet förblir okänd. Inte heller den kvinnliga släktingen vill medverka.

I sin utredning skrev socialtjänsten: "Lidia menar att hon inte behöver någon kompis eller vän och det räcker med (släktingarna). Lidia säger att hon är mycket tacksam för allt hon får hemma hos (släktingen) och beskriver att relationen mellan dem är jättebra".

På grund av psykisk problematik har den kvinnliga släktingen som skulle ta hand om Lidia själv varit föremål för socialtjänstens insatser. Detsamma gäller den äldste sonen, pappan till Lidias barn. Bland annat hotades den kvinnliga släktingen med vite eftersom sonen trots påstötningar inte fullgjorde sin skolplikt.

Socialtjänsten försökte få Lidia omhändertagen enligt LVU, men fick avslag i både förvaltnings- och kammarrätten. Hennes föräldrar motsatte sig omhändertagandet och ville enligt socialtjänsten inte att hon återvände till dem i hemlandet.

Men att Lidia alls hamnade på socialtjänstens radar berodde på att släktingens yngste son omhändertogs under samma tidsperiod, bland annat eftersom inte heller han hade en fungerande skolgång och, enligt rätten, isolerades från omvärlden. Under ett möte med hans mamma "framkommer att 'Lidia' bor i hemmet", står det i handlingar. Socialtjänsten konstaterade också att de aldrig hade godkänt hushållet som familjehem (det som tidigare kallades fosterhem).

Den kvinnliga släktingen motsatte sig sonens omhändertagande. Enligt henne berodde skolfrån-

varon på mobbing och hon nekade till att han blivit isolerad.

Lidia sa uttryckligen till socialtjänsten att hon önskade sig en utbildning. Enligt den kvinnliga släktingen, och senare även Lidia, ville hon bara inte återvända till den aktuella högstadieskolan eftersom hon utsattes för olika sorters trakasserier där.

– Jag kan inte svära mig fri från att det vid något tillfälle hänt saker på skolan som Lidia upplevde som jobbiga, men att de ledde till hennes plötsliga personlighetsförändring och totala frånvaro i skolan är helt uteslutet, säger en skolanställd.

– Det mesta (släktingen) framförde kunde vi avfärda som lögn, exempelvis att hon aktivt sökte nya skolor för Lidia.

I handlingar framgår att Lidia

”

Byt ut hennes namn till Anna Svensson och man skulle aldrig acceptera de här bristerna.

Mikael Thörn
Enhetschef
Jämställdhetsmyndigheten

I samtal med socialtjänsten säger den kvinnliga släktingen att "Lidia" inte får ha svenska kompisar. Genom uppgifter från Skatteverket kan GP konstatera att Lidia blev gravid drygt tre år efter att högstadieskolan slog larm om henne till socialtjänsten.

ILLUSTRATION: MARIA KRISTOFERSSON

Fakta: Till dig som är utsatt eller riskerar att utsättas

Du kan vända dig till skolpersonal, socialtjänsten, hälso- och sjukvården eller polisen där du bor. Bor du i Göteborg och är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, kan du få hjälp av något av stadens Resursteam heder.

Exempel på organisationer med jourtelefon, - chatt eller - mejl: **GAPF – Riksföreningen Glöm aldrig Pela och Fadime. Linnamottagningen/Kvinnors nätverk. Somaya kvinno- och tjejjour. Kvinnors rätt.**

Källa: Hedersförtryck.se

Fakta: LVU

LVU står för Lagen om vård av unga. För att ett beslut om LVU ska kunna fattas behöver tre punkter vara uppfyllda:

- Det ska föreligga ett missförhållande som har anknytning till den unges hemmiljö och/eller till den unges eget beteende.
- Missförhållandet ska medföra att det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.
- Behövlig vård kan inte ges på frivillig väg.

Det är kommunernas socialnämnder (Göteborg har fyra) som tar initiativ till LVU-vård. De skickar en ansökan till förvaltningsrätten som beslutar om vården ska ske eller inte. Förvaltningsrättens beslut kan överklagas till kammarrätten.

Fakta: Hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld och förtryck handlar ofta om våld och hot som begränsar någons handlingsutrymme eller rätt att själv välja partner.

"Den som öppet utmanar eller trotsar den rådande normen anses dra skam över hela familjen och riskerar att straffas fysiskt för att familjen eller ett utökat kollektiv ska återfå det som uppfattas som förlorat heder."

"Gärningspersonerna kan vara både kvinnor och män och är ofta familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av gemenskapen."

"Forskning visar på ett samband mellan religiositet och hedersrelaterat våld och förtryck. Dock saknas samband med någon specifik religion. Hedersförtryck förekommer inom många kulturer och religioner."

"Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär gör att gränserna mellan offer och förövare blir otydliga. De som medverkar till förtrycket kan själva vara utsatta. Det kan till exempel vara mödrar och unga män som känner sig pressade att sätta familjen före individen."

Källa: Nationellt centrum för kvinnofrid

senare ska ha läst svenska hos en ideell förening, men GP kan inte hitta några spår av fortsatt kommunal skolgång.

Rätten tyckte att Lidias bristande skolgång var oroande, men att det i övrigt inte framkom något som tydde på att omsorgen om henne brast "i någon allvarlig mening". De ansåg också att socialnämnden borde ha försökt få till skolgången på fler sätt innan de ansökte om vård enligt LVU. Två nämndemän var dock skiljaktiga, bland annat eftersom de ansåg det "problematiskt" att lämna Lidia i ett hem med dokumenterade brister.

Mikael Thörn, enhetschef på Jämställhetsmyndigheten och expert på bland annat frågor om heder och våld mot barn, är kritisk till domsluten.

– Byt ut hennes namn till Anna Svensson och man skulle aldrig acceptera de här bristerna. Att flickan fick bo där är obegripligt, men det finns andra måttstockar här än det som är barnets bästa, säger han.

Att Lidia själv motsatte sig ett omhändertagande påverkade domstolarnas beslut. När hon vittnade ska hon också ha "gett intryck av att kunna hantera situationen själv".

Rättsnotarie Petter Larsson förberedde målet i förvaltningsrätten.

"Det var ganska längesedan och jag har inte så mycket minnen av

Mikael Thörn har bland annat varit ansvarig för två nationella tillsyner av socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn.

BILD: JONAS LINDSTEDT

målet, mer än att jag har för mig att flickan gav ett väldigt moget intryck för sin ålder och kunde tala för sig", skriver han i ett mejl till GP.

Kammarrätten resonerade på liknande vis. Vid tiden var Lidia i övre tonåren och att hon själv motsatte sig ett omhändertagande väger då tungt.

– Inte så att vi går på det automatiskt, men det är absolut en viktig faktor, säger kammarrättsrådet Sonja Huldén som var med och fattade beslut i Lidias fall.

Mikael Thörn ger ifrån sig en suck när han hör resonemanget.

– Så om någon utsätts för bristande omsorg eller tvingas gifta sig, och är i en maktlös position och kanske utsätts för påtryckningar – då ska man lyssna på vad barnet säger och inte skydda det trots all-

varliga brister? Det är jättemärkligt. Lidia är fortfarande skriven i samma trerumslägenhet som pappan till barnet, hans bror och den kvinnliga släktingen.

Enligt sakkunniga är varken samboförhållanden eller utomäktenskapligt sex tillåtet i traditionella romska familjer. Ett par som lever tillsammans betraktas som gifta.

Något sådant resonemang förekommer dock varken hos socialtjänsten, förvaltningsrätten eller kammarrätten.

Förvaltningsrätten skriver i sin dom: "Vad gäller misstanken om det arrangerade äktenskapet bedömer förvaltningsrätten att det inte är visat att detta för tillfället skulle vara förenat med några påtagliga risker."

Kammarrättsrådet Sonja Huldén påpekar att den kvinnliga släktingen bara sa att hon ville att sonen och Lidia skulle gifta sig; hon sa aldrig "ska" eller "måste".

– Att bara vilja är inte tillräckligt skäl för tvångsvård.

Släktingen kanske inte är dummare än att hon inte säger till myndigheter att barnen ska gifta sig?

– Så kan det absolut vara, säger Sonja Huldén.

Inför sina beslut gör domstolarna i princip ingen egen utredning, utan de går på underlaget som socialtjänsten tillhandahåller. Ris-

ken för äktenskap borde ha formulerats tydligare i socialtjänstens underlag, menar kammarrättsrådet Sonja Huldén.

Enligt henne är det ovanligt att de går emot socialtjänstens ansökan om tvångsvård enligt LVU, eftersom en sådan oftast föregåtts av ett omfattande utredningsarbete.

– Jag skulle säga att detta var ett ovanligt mål, att domstolen avlog socialnämndens ansökan om tvångsvård.

GP har sökt den aktuella socialtjänsten som inte vill kommentera ärendet.

Sofia Boo
sofia.boo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nana Eshelman Håkansson
nyheter@gp.se

Nästa uppslag:

"Barn med romsk bakgrund får snarare utstå mer bristande omsorg – hot, våld, bristande skolgång, risk för bortgifte – innan samhället gör något."

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

Hedersexperten: Romska barn har osynliggjorts

Myndigheterna omhändertar romska barn alldeles för ofta. Det har romska företrädare hävdats i flera år. Men en statlig utredning som gjorts på området visar snarast på motsatsen.

Bilden delas av Mikael Thörn, expert på bland annat våld mot barn och hedersfrågor:

– Barn med romsk bakgrund får snarare utstå mer bristande omsorg – hot, våld, bristande skolgång, risk för bortgifte – innan samhället gör något.

Mikael Thörn är enhetschef på Jämställdhetsmyndigheten och har haft flera nationella uppdrag rörande bland annat våld mot kvinnor samt hedersrelaterat våld och förtryck.

När vi ses är han i sluttampen på sitt uppdrag som expert vid framtagandet av en nationell strategi för våld mot barn.

– En viktig del är att det kan se olika ut. Det är ganska uppenbart

att det finns skillnader mellan barn och hur deras rättigheter tillgodoses i praktiken. Det visar ju det som ni lyfter, säger han.

Den skildring av hedersvåld och -förtryck inom romska minoriteten som framkommit i GP:s granskning är nyheter för många, men inte Mikael Thörn. Hans digra CV inleds med 15 år inom socialtjänsten i Göteborg med fokus på frågor

om hedersvåld och våld mot kvinnor och barn.

– Vi har haft problemet med heder och barnäktenskap bland romer i Sverige innan, men det var ingen som pratade om det. Hade man tagit i det då hade vi inte suttit med de här problemen nu.

Mikael Thörn har tagit del av några av de fall av barnäktenskap som GP granskat. Det rör sig bland annat om en gift tolvåring vars man sena-

re dömdes för våldtäkt mot barn, samt en flicka som trots larm aldrig omhändertogs – och sedan fick barn med den befarade maken.

Mikael Thörn menar att samhället svikit de här barnen.

– Enligt mitt sätt att se det har barn i den här kontexten varit osynliggjorda, säger han med brasklappen att det självklart inte gäller alla romer.

Romska företrädare har länge hävdats att romska barn omhändertaras oproportionerligt ofta. År 2005 ledde liknande kritik till att Socialstyrelsen utredde frågan. Någon senare, liknande utredning har myndigheten inte gjort, men då kom man fram till att det inte gick att dra sådana slutsatser.

Tvärtom menade socialtjänstpersonal att de var avvaktande till att tvångsomhänderta romska barn,

”
När det gäller de romska familjerna kan jag säga, lite slarvigt, att vi inte har haft hedersnorms-glasögonen på oss.

Socialsekreterare

eftersom de var osäkra på om det var bäst för barnet.

Mikael Thörn stämmer in:

– Det finns säkert exempel på brister från socialtjänsten, men jag har jobbat mycket med utredningar om våld och övergrepp mot barn, och omhändertagande av barn

Mikael Thörn är enhetschef på Jämställdhetsmyndigheten och har haft flera nationella uppdrag rörande bland annat våld mot barn och kvinnor samt hedersrelaterat våld och förtryck.

BILDER: JONAS LINDSTEDT

enligt LVU, och jag skulle jag säga att det motsatta är vanligare, säger Mikael Thörn.

– Barn med romsk bakgrund får snarare utstå mer bristande omsorg – hot, våld, bristande skolgång, risk för bortgifte – innan samhället gör något. Det tar ibland väldigt lång tid innan myndigheter agerar.

Enligt Mikael Thörn skulle det kunna bero på en okunskap om barns rättigheter.

– Någon form av rädsla kring stigmatisering kanske. Oförmåga att se alla barns lika värde och rättigheter. Jag tror sådana faktorer spelar in.

Få romska företrädare vill prata om hedersproblematik inom gruppen. Dels är det en främmande företeelse för vissa, dels befäras många att det skulle kunna underblåsa anti-ziganism.

– Men det spelar ingen roll om gruppen är stigmatiserad, ingen får utsättas för våld och övergrepp. Vi måste prata om problem som faktiskt finns, vilket uppenbarligen inte gjorts, säger Mikael Thörn och fortsätter:

– Det gör att utsatta barn blivit utan stöd och hjälp som de haft rätt till, trots stark lagstiftning och barnkonventionen. Det är ett stort svek från samhällets sida.

Mikael Thörn framhåller att problem måste belysas både från in- och utsidan. Av personer som honom – experter som kan göra det riskfritt – men också av de inom den romska minoriteten som faktiskt är berörda.

– Jag vet att det är jättesvårt, de kan vara utsatta för hårt tryck. Men ibland krävs att fler bekräftar bilden för att åstadkomma förändring och bryta med skadliga sedvänjor och hedersförtryck.

Så var fallet när hedersrelaterat våld med rötterna i exempelvis Mellanöstern började tas på allvar i Sverige, efter mordet på Fadime Sahindal 2002. Även då fanns ett motstånd mot att belysa problematiken av rädsla för bland annat stigmatisering.

– Då var det framförallt kvinnoorganisationer och unga personer som till slut berättade, ”de här problemen finns, både i våra tidigare hemländer och nu i Sverige”, säger Mikael Thörn.

GP har pratat med en socialsekreterare i Göteborg som träffat många romer i sitt arbete. Hen säger till GP att de då inte tänkt i termer av heder på samma vis som med andra grupper.

– Oftast handlar det om släktbråk och hot. Men när jag blir inblandad kan det vara svårt att förstå vad det handlar om, och kraften i det som händer.

– När det gäller de romska familjerna kan jag säga, lite slarvigt, att vi inte har haft hedersnormglasögonen på oss.

Romerna är en av fem nationellt erkända minoritetsgrupper i Sverige. Det innebär att kommunerna har en skyldighet att skydda det romska språket och kulturen.

I lagen understryks särskilt romska barns rätt till ”en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket”. Vikten av detta återfinns även i barnkonventionen, som sedan 2020 också är svensk lag.

”Vi måste prata om problem som faktiskt finns, vilket uppenbarligen inte gjorts”, säger Mikael Thörn.

”**De drabbade familjerna har inte fått komma till tals. Naturligtvis blir det en snedvriden bild då.**

Allan Schwartz
Romsk kulturkonsult

I praktiken innebär det exempelvis att romska barn som omhändertas av socialtjänsten – om möjligt – bör placeras i hem med rätt romsk kulturkompetens. Här har socialtjänsten brutit, enligt Socialstyrelsens utredning från 2005.

En färsk rapport från samma myndighet visar också att kommunerna saknar rutiner för att ge språkligt och kulturellt stöd till omhändertagna barn från minoritetsgrupperna, samt att gruppernas särskilda rättigheter är relativt okända inom den sociala barn- och ungdomsvården.

Socialsekreteraren berättar för GP att romska familjer ibland har med sig värtaliga, ”starka talespersoner” som, med hänvisning till lagen, motsätter sig omhändertaganden i fall där det inte finns något romskt familjehem tillgängligt.

– Då tror jag att man som handläggare backar lite. Det är ju en minoritet som har varit väldigt utsatt.

– Man vill inte bli kallad okunnig. Men de här företrädarna, de företrädare familjen – men också en hederskultur. Det bortser vi från hos romerna.

Varför?

– Okunskap. Och rädsla för att kränka. De är ju en av fem minoriteter som vi ska ta extra hänsyn till.

Socialsekreteraren understryker att det naturligtvis händer att romska barn omhändertas, vilket enligt hen kan resultera i stor ilska från romska företrädare.

– De säger att vi inte förstår deras kultur. Och det kan hända att vi inte hittar ett romskt familjehem. Men ibland måste liv väga tyngre än kultur, även om jag vet att vi alltid försöker ta hänsyn till kultur.

En som ofta hjälper romska familjer i LVU-frågor är Allan Schwartz.

Han kallar sig för romsk kulturkonsult och var med i en romsk referensgrupp när Socialstyrelsen tog fram sin rapport 2005.

– Jag minns det som i går.

Gruppen var kritisk till slutsatserna och menade tvärtom att ingripandena ”till stor del” görs på felaktiga grunder.

– Det tråkiga är att den är gjord från myndighetens perspektiv. De drabbade familjerna har inte fått komma till tals. Naturligtvis blir det en snedvriden bild då, säger Allan Schwartz.

Och i hans mening är situationen värre i dag. Allan Schwartz blir kontaktad två-tre gånger i månaden av föräldrar vars barn är föremål för LVU, och han drar slutsatsen att nio av tio av omhändertaganden sker på felaktiga grunder.

– Ja, det kanske låter konstigt men jag måste säga, med tungt hjärta, att det är så.

Det är ju verkligen en helt annan bild än myndigheternas?

– Det är jätteintressant, alarmerande och viktigt. Men om jag lyfter fakta på bordet så måste den väga tyngre än vad myndigheterna säger.

– Jag efterlyser fortfarande den andra delen, en utredning och undersökning av de drabbades synvinkel. Ingen kommun kommer ju att säga ”vi går bara in och tar barnen”. Man förfinar och ger en bakåtvänd bild av verkligheten.

Annika Öquist är enhetschef på Socialstyrelsen och ansvarade för rapporten från 2005. Eftersom den är så pass gammal vill hon inte uttala sig om hur omhändertagandet av romska barn ser ut i dag.

– Men i Sverige har vi en sociallagstiftning som vi bedömer är rättssäker. Systemet har flera delar där det inte hänger på en enskild socialsekreterare, nämnd eller ens första instans i domstolen, säger hon.

Hon jämför med den omskrivna desinformationskampanjen där svensk socialtjänst anklagats för övergrepp mot muslimer och deras barn.

– Vi har samma budskap där: Man gör inte omhändertaganden i onödan, det är det ingen som vill.

– Att det finns en stor rädsla måste vi dock ta på allvar. Det finns ett utanförskap bland romer och det

är oerhört viktigt att socialtjänsten har tid och kraft att arbeta nära gruppen.

I Socialstyrelsens rapport säger den romska referensgruppen att ”det är mycket som socialtjänstens personal inte kan eller ska lösa själva”. I stället uppmanas de att ta hjälp av ”romska ledande representanter och talesmän”.

– Man behöver ett bollplank för råd och vägledning. Den kunskapen vill vi erbjuda för att på bästa sätt hitta lösningar, säger Allan Schwartz.

Ska man inte bedöma romska barn på samma vis som andra?

– Absolut, det är inte det vi menar. Men det är viktigt med rättigheterna för de anhöriga.

Allan Schwartz säger att socialtjänstens kommunikation med familjen ofta brister, med undermåliga utredningar som följd. Om dialogen varit bättre hade mycket kunnat lösas med stöd till föräldrarna i stället för med en så drastisk åtgärd som ett omhändertagande, menar han.

Allan Schwartz påpekar att många romer saknar arbete och lever ”mer eller mindre utanför samhället”.

– Men att sakna anställning betyder inte att man inte kan uppfostra barn.

Allan Schwartz återkommer också till vikten av att placera romska barn i en romsk kontext för att bevara deras kultur och språk. I rapporten säger den romska referensgruppen uttryckligen att ett omhändertagande enligt LVU ”inte är bra om barnet placeras utanför det romska nätverket och utan romers delaktighet”.

Om ett barn far illa i sin familj, och den enda tillgängliga placeringen är en icke-romsk familj, så bör väl omhändertagandet ändå ske?

– Absolut, jag håller med. I fall där jag ser att det är befogat avböjer jag att vara rådgivande. Däremot ringer vi alltid myndigheten och säger att ”vi förstår att ni gjort detta för barnets bästa, men beröva inte barnet sin kultur och språk”.

Det kan nämligen få förödande konsekvenser, menar Allan Schwartz.

– Vi har kunnat se att barn som omhändertagits hamnar i missbruk, prostitution och kriminalitet på grund av – och detta är min personliga åsikt – att man fråntagit dem deras kultur och identitetstillhörighet. De blir vilslna.

Fakta: Barnäktenskapsbrott

Enligt svensk lag får ingen gifta sig med en person som är under 18 år.

Från den 1 januari 2019 kan ett äktenskap inte bli giltigt i Sverige om någon i paret var under 18 år när de gifte sig. I vissa undantagsfall kan ett utländskt barnäktenskap fortfarande erkännas. Paret måste antingen ha gift sig före den 1 januari 2019 eller så ska det finnas ”synnerliga skäl” att erkänna äktenskapet. Synnerliga skäl kan till exempel betyda att det skulle få allvarliga konsekvenser för paret om de inte var gifta längre. Det bedöms i varje enskilt fall.

1 juli 2014 infördes två nya brott i brottsbalken: äktenskapstvång och vilseledande till tvångs-äktenskapsresa.

Brottet äktenskapstvång innebär att genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmå en person att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.

Brottet vilseledande till tvångs-äktenskapsresa handlar om att lura någon att resa utomlands i syfte att han eller hon ska giftas bort genom tvång eller utnyttjande.

1 juli 2020 infördes ett utreseförbud, som ska skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller för att könsstympas, i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Utreseförbud beslutas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Ett utreseförbud ska kunna utgöra både hinder mot att utfärda pass samt skäl för att återkalla pass. Det ska även vara straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud.

Därutöver infördes ett nytt brott – barnäktenskapsbrott, vilket gör att det blir straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Även en ny straffskärpningsgrund infördes som innebär att om ett motiv för ett brott har varit att bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet av brottet.

Källor: NCK, Socialstyrelsen

Sofia Boo
sofia.booo@gp.se

Mia Pettersson
mia.pettersson@gp.se

Nana Eshelman
Håkansson
nyheter@gp.se

Bild:
Jonas Lindstedt
jonas.lindstedt@gp.se

Läs mer:
Alla artiklar i GP:s granskning Mordet som splittrar ett folk finns att läsa på [gp.se](https://www.gp.se).

Medlingskrav i bråk mellan politiker och romska rådet

Nyheter: Efter det att politiska partier bett romska rådet i Göteborg om hjälp för att motverka hedersförtryck anklagades politikerna för antiziganism. För att konflikten skulle lösas kallade romska rådet in

en privat medlare som för 1 500 kronor i timmen skulle lösa förtroendekrisen mellan de inblandade.

Pengarna tas enligt uppgift från romska rådets egna, kommunala budget. Sidan 6

Misshandlade sitt spädbarn på sjukhus – döms

Nyheter: Föräldrarna som greps på barnsjukhuset sedan pappan inför personalen skakat sitt spädbarn har nu fått sina domar. Barnet riskerar att få framtida men. Sidan 8

Orenat avloppsvatten rinner ut i naturreservat

Nyheter: Felkopplade avloppsrör gör att avloppsvatten från skandalygget i Skärhamn rinner rakt ut. Nu riktas krav på åtgärder mot bostadsrättsföreningen. Sidan 10

Karin Pihl:

Bakom ord som "flexibilitet" och "smartare elanvändning" finns verkligheten, där människor med knappa marginaler lagar mat på natten.

Ledare, sidan 2

Man anhållen misstänkt för grov mordbrand

Nyheter: En man har gripits och anhållits misstänkt för grov mordbrand i samband med garagebranden i Annedal i tisdags. Polisen är förtegen i ärendet. Sidan 8

Läs e-tidningen på trettondagen

Helgdag: I morgon kommer inte GP ut i pappersformat. Men som vanligt kommer e-tidningen och sajten att vara fullmatade med nyheter. På grund av den röda dagen kommer veckans tv-bilaga på lördag i stället för på fredag.

Parisa Liljestrand beskriver sig själv som en person som tycker om att få saker gjorda.

BILD: NILS PETTER NILSSON

Kulturminister Liljestrand vill ge tillbaka till Sverige

Kultur: Valet att utse Parisa Liljestrand till kulturminister var oväntat, inte minst för henne själv. Hon kom till Sverige från Iran som treåring och är tacksam för allt Sverige har gett henne, inte minst med tanke på dagens situation i Iran. Ministerposten ser hon som en möjlighet att ge tillbaka lite till samhället. Sidan 38

Välkommen in i hundens värld

Idag öppnar vi!

Rabatterat biljettpris på mydog.se

MyDOG GÖTEBORG

5-8 januari · Svenska Mässan

Nyheter

GP granskar: Mordet som splittrar ett folk

Nadja Bloms död ledde till förtroendekris mellan romska rådet och politikerna

SD ville att Göteborgs romska råd skulle ta avstånd från romska rättegångar. När andra partier därefter bad rådet om hjälp med att motverka hedersförtryck anklagades politikerna för antiziganism. För att komma över förtroendekrisen tog romska rådet in en privat medlare – som kostar 1 500 kronor i timman.

Efter mordet på Nadja Blom har hederskultur inom den romska minoriteten hamnat i fokus. Särskilt uppmärksammat har romani kris blivit. I media har kriserna jämförts med ett slags parallellt rättssystem, medan de romer som förespråkar kris ser det som ett sätt att medla i konflikter.

I mitten av september föreslog Sverigedemokraterna i kommunstyrelsen att finansieringen av Göteborgs råd för den nationella minoriteten romer ska pausas tills rådet ”tydligt uttalar ett avstånds-tagande” från romani kris.

Bakgrunden var att Soraya Post (Fi) delat ett Facebookinlägg som försvarade romani kris, vilket GP avslöjade ett par dagar efter att Post pratat på ett av rådets möten.

Hon ingår inte i rådet utan var där i sin roll som ny utvecklingsledare på medborgarkontoret Romano Center i väst, RCV.

Under mötet berättade Soraya Post att mordet på Nadja Blom lett till många frågor från media men att RCV beslutat att inte kommentera händelsen.

Socialdemokraterna och Demokraterna svarade med ett eget yrkande. De bad i stället romska rådet om rekommendationer för att ”motverka att romer i Göteborg utsätts för hedersförtryck och för konsekvenser av parallella rättssystem”. Enligt yrkandet är det ”centralt för staden att rådet bidrar med sin erfarenhet och kunskap till det politiska beslutsfattandet”.

Romska rådet, med sin ordförande Diana Nyman i spetsen, reagerade starkt.

I ett svar framförde minoritetsledamöterna att båda yrkandena är en del av en antiziganistisk struktur samt utgår från en negativ stereotyp och drar alla romer över en kam.

Göteborgs råd för den nationella minoriteten romer har två ordförande; Diana Nyman från minoriteten samt Hakan Önal (M) som representerar kommunstyrelsen. Efter yrkanden från SD respektive S och D reagerade rådet starkt och menade att båda yrkandena är en del av en antiziganistisk struktur.

ARKIVBILDER: ELISABETH ALVENBY, JONAS LINDSTEDT

”Att rådets romska ledamöter som är aktivister ska avkrävas ansvar eller göra avbön är oacceptabelt, och är kränkande!” skriver rådet. De menade också att förutsättningarna för att bedriva en konstruktiv dialog skadats allvarligt.

Trots kritiken röstades S och D:s yrkande igenom i oktober – och Socialdemokraterna tog det i förvar. I en protokollsanteckning som GP har tagit del av skriver S att rådet ”misstänkliggör bevekelsegrunderna för det yrkande vi lämnade in”, samt att de ser ”anklagelserna i skrivelsen som mycket allvarliga men också fullständigt ogrundade”.

”Vi anser inte att romer som kol-

OM GP-S GRANSKNING:

- Enligt åklagaren kan det finnas ett hedersmotiv bakom mordet på fembarnsmamman Nadja Blom.
- I en serie reportage berättar GP om bakgrunden till mordet och följer av det, om utsattheten som vissa romska flickor och pojkar växer upp i – och som samhället inte tycks se.

lektiv har ansvar att ta avstånd från någonting – däremot måste kommunen motverka fenomen som romani kris, och vi anser att rådet bör involveras i det arbetet”, står det.

Men förtroendekrisen var ett faktum och i början av december beslöt rådet att anlita en medlare. Han hade möten med romska rådet respektive kommunstyrelsens politiker separat, och ledde sedan ett trettimmarsmöte med bägge parter i mitten av december.

Vad medlarens nota blir är i skrivande stund oklart, men timkostnaden ligger på 1 500 kronor. Pengarna tas enligt uppgift från romska rådets

egna, kommunala budget.

Göteborgs råd för den nationella minoriteten romer har två ordförande: Diana Nyman från minoriteten samt Hakan Önal (M) som representerar kommunstyrelsen. GP har varit i kontakt med Diana Nyman, men hon vill inte bli intervjuad. Detsamma gäller andra romska ledamöter som GP frågat.

Hakan Önal säger att de romska ledamöterna tog yrkandena hårt och att det måste ses dels mot bakgrund av gruppens historia, dels det faktum att romerna är en heterogen grupp.

– De utsätts varje dag för rasism och strukturell diskriminering.

Fakta: Romani kris

• Kris betyder rättegång eller lag på romani och är en gammal tradition som lever kvar inom vissa romska grupper och härstammar från tiden då romer tvingades leva utanför majoritetssamhället.

• En romani kris ersätter inte en rättegång inom det svenska rättssystemet, utan tar upp frågor

relaterade till ”romanipen” – det ”romska sättet” som traditionella romer förväntas följa. De vanligaste frågorna handlar om skilsmässor, ekonomiska tvister och opassande beteende.

• Personerna som dömer i domstolen är oftast äldre respekterade män som kallas för krisinatori.

GP har tidigare berättat att romani kris hållits i bland annat kommunägda Backa Folkets hus.

ILLUSTRATION: MARIA KRISTOFERSSON

• Samtalen förs på romska och numera är det vanligt att sända kris live på Facebook. Du kan som tilltalad antingen be om förlåtelse, dömas till att betala en straffsumma, eller i värsta fall bli utesluten ur det romska samhället.

• Samtliga valakiska romer – det vill säga romer med ursprung i

Rumänien – har fortfarande någon form av kris. I Sverige handlar det om grupperna kalderash, lovari och tjurari, som i sin tur återfinns i grupperna svenska romer, utomnordiska romer och nyanlända romer.

• Resandefolket och finska romer har aldrig praktiserat romani kris.

Man måste förstå hur en sådan grupp reagerar på en hemställdan direkt från kommunstyrelsen, om att arbeta med en fråga som alla inte ens känner till.

– Det är inte det vi arbetar med i rådet, utan med att kommunen ska ta sitt ansvar och följa minoritetslagstiftningen.

Tycker du rådet har ett ansvar för att arbeta med hedersfrågor?

– Nej, inte på det viset, utan man ska arbeta utifrån förutsättningarna som behövs för att ge bättre förutsättningar för alla romer, säger Hakan Önal.

Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Centerpartiet var emot yrkandena från S och D samt SD. De tycker inte heller att arbetet mot hedersförtryck bland romer är en uppgift för romska rådet, utan snarare för exempelvis socialtjänsten eller Resursteam heder.

– Rådets uppgift är att säkerställa den romska minoritetens inflytande. Det är inte att vi ska utöva inflytande på dem, säger Daniel Bernmar (V). **Rådet ska bland annat ”vara ett forum för ömsesidigt lärande” och ”bevaka frågor som påverkar livssituationen för romer”. Rimmor inte det med yrkandet från S och D?**

– Man kan absolut ha en dialog med romska rådet om det som hänt, och lära av varandra, men då ska det vara just en dialog och inte att man skickar yrkanden, säger Emmyly Bönfors (C).

Daniel Bernmar håller med.

– Om man inte har kunskap om ett område, men vet någon som har det, då är ju ett tips att man hör av sig till den personen. Det brukar jag göra och det tycker jag är en god ordning, säger han.

Liberalernas Axel Darvik tycker däremot att rådet har ett ansvar att ta upp frågor om exempelvis hedersproblematik.

– Jo, det finns en minoritetslagstiftning som handlar om att ge inflytande, men rådets reglemente säger att de ska verka för mänskliga rättigheter. Då måste de vara beredda att ta ansvar när det finns problem inom gruppen, säger han.

L vill nu att Socialnämnd centrum, Stödcentrum heder och det kommunala medborgarkontoret Romano center samarbetar för att motverka romani kris och hederskultur – i samråd med romska rådet. Partiet lyfter frågan i ett nytt yrkande som även Demokraterna står bakom.

– Vi kommer att jobba hårt på alla fronter för att få ett slut på det här. Vi kan inte acceptera tvångsäkten, hedersmord och utomrättsliga rättegångar styrda av män. Men det kommer nog tyvärr att ske utan

Efter yrkanden från SD respektive S och D som riktade sig mot rådet kallades en medlare in. Agneta Kjaerbeck (SD) beskriver mötet som menlöst. "Det finns inte mycket att skriva om mötet", säger hon. ARKIVBILD: ROBIN ARON

Emmyly Bönfors (C) hoppas att politikerna i kommunstyrelsen som stod bakom bakom yrkandena ska ändra sig. "Rådet tog det som en förolämpning", säger hon. ARKIVBILD: JENNY INGEMARSSON

"Rådets uppgift är att säkerställa den romska minoritetens inflytande. Det är inte att vi ska utöva inflytande på dem", säger Daniel Bernmar (V). BILD: FILIP POWIDZKI CASSERBLAD

"Romerna är en väldigt heterogen grupp, det är ytterst få av dem som utövar krisi, men med det sagt tycker jag att det är jätteviktigt att ha ett samspel", säger Blerta Hoti (S). ARKIVBILD: MIA HÖGLUND

samarbete från romska rådet, säger Martin Wannholt (D) som uppfattar att rådet sitter fast i ett historiskt förtryck och att det visar sig när man beskriver GP:s artiklar som påhopp. – Rådet kan inte vara ett trevligt diskussionsforum. Vi har en lagstiftning och den gäller oss alla.

Majoriteten av de politiker som GP har pratat med beskriver ändå en positiv känsla efter det medlarledda mötet med romska rådet. Undantaget är Sverigedemokraternas Agneta Kjaerbeck, som kallar mötet för tämligen meningslöst.

– Och jag är besviken på många politiska företrädare, de stod inte upp utan gjorde avbön. Men jag tycker bara man skrapat på ytan.

– Vi har röstat igenom ett yrkande

om att de ska vara behjälpliga, men det kommer nog inte att hända. Jag tror att det är locket på efter i dag.

Romska rådets politiska ordförande Hakan Önal (M) hör till dem som var nöjd efter mötet.

– Det blev väldigt bra faktiskt. Jag tror alla har förstått varandra, jag har inte hört några negativa reaktioner.

Är det ett underbetyg att det krävdes en medlare?

– Jag kunde ha drivit frågan mot kommunstyrelsen, men då blir det en politisk fråga och det ville vi inte. Vi ville inte att det skulle bli lösningar utan vi måste faktiskt förstå varandra. Det handlar om hur man går vidare, för vi har lagt jättemycket tid och resurser på rådet och vill att det ska fortsätta.

Socialdemokraterna skrev ett av yrkandena som skapade förtroendekrisen. Deras Blerta Hoti ska också ta över rollen som kommunalråd med ansvar för minoritetsfrågor.

Hon står fast vid att de agerat rätt.

– För det är viktigt att ha en dialog med göteborgarna som representeras i rådet och få inspel i vad vi kan göra. Det som var fel är att vi inte agerade långt innan det tragiska mordet i somras.

– Jag kan i egenskap av företrädare för mitt parti be om ursäkt till de romska flickor och pojkar som politiken i många år har svikit.

” Jag kan i egenskap av företrädare för mitt parti be om ursäkt till de romska flickor och pojkar som politiken i många år har svikit.

Blerta Hoti (S) Kommunalråd

Martin Sande, medlare: "Det blev mindre grumligt och mer klart"

Varför kontaktades du?

"Man formulerade problemställningen för mig som att 'vi är i en förtroendekris'. Detta var i mina ögon ett väldigt värdefullt initiativ från rådets sida, att vilja samtala i stället för att skicka papper till varandra, eller avstå från att ta kontakt."

Varför behövdes du?

"Jag är neutral, icke-värderande, leder samtalet och försöker skapa klarhet. Innan ett möte gör jag ett förarbete och pratar med så många som möjligt av mötesdeltagarna. Syftet är att fånga upp vad de tycker är angeläget att få sagt och vad deras bild är. Och vad är det 'de andra' behöver förstå?"

Upplevde du mötet som konstruktivt?

"I allra högsta grad. Det blev mindre grumligt och mer klart."

Borde inte de förtroendevalda ha löst detta själva?

"Ja och nej. Jag hade önskat att samtalskvaliteten i våra politiska församlingar i vårt avlångs land klarade just detta, att agera och se flera perspektiv samtidigt och tillsammans. Det är tyvärr inte vanligt och kanske inte ens ligger i sakens natur. Att vara politisk företrädare i dag är att driva ett perspektiv i en viss, önskad riktning."

Martin Sande. BILD: PRIVAT

Läs mer:

Alla artiklar i GP:s granskning Mordet som splittrar ett folk finns att läsa på: gp.se/mordetsomsplittrar

Mia Pettersson mia.pettersson@gp.se

Sofia Boo sofia.boo@gp.se

Nana Eshelman Håkansson nyheter@gp.se

Fakta: Rådet för den nationella minoriteten romer

Göteborgs stads råd för den nationella minoriteten romer är ett samrådsorgan mellan kommunstyrelsen och minoriteten.

Rådet består av en ledamot från respektive parti i kommunstyrelsen, samt tio ledamöter för den romska minoriteten (två per undergrupp). Ledamöterna är valda och arvoderas av kommunen.

Enligt rådets reglemente är dess syfte "att bidra till att minoritetens mänskliga rättigheter respekteras, skyddas, uppfylls och främjas i samma utsträckning som för övriga medborgare i staden".

Rådet ska bland annat:

- Bevaka frågor som påverkar livssituationen för romer och vara ett forum för ömsesidigt lärande

- Agera omvärldsbevakande och analyserande.
- Avge yttranden och vara kommunal remissinstans.
- Framföra önskemål och ta initiativ till utvecklingsinsatser och förbättringar till berörda huvudmän inom staden.

Rådet ska inte vara ett forum för operativa frågor.

Fakta: Minoritetslagen

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk infördes 2009 och innebär bland annat att kommunerna har en rad skyldigheter gentemot Sveriges fem nationella minoriteter samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli (tornedalsfinska), romani chib och jiddisch. • Exempelvis anger 5 § att förvalt-

ningsmyndigheter, som kommunstyrelsen, ska ge de minoriteterna inflytande i frågor som berör dem:

"Samråd (...) ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande", står det i lagen.